

Temeljni kamen za Dom borcev in mladine bo položen za rojstni dan tovariša Tita

Več bralcev se je obrnilo na naše uredništvo z vprašanjem, kako je s pripravami na graditev Doma borcev NOV in mladine v Kumrovcu, rojstnem kraju predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. Zato smo vprašali tovariša Janeza Dremlija, enega izmed prvih pobudnikov te akcije, v kakšni fazi so priprave na to gradnjo.

Povzemamo njegov odgovor:

»Akcija je v zadnjem času močno napredovala in že dobila konkretne oblike. Na natečaj, ki je bil lani v ta namen razpisan, je prišlo 33 predlogov. Že ta podatek nam pove, da je zadeva naletela na ugoden, zelo resen odmev. Ti predlogi oziroma načrti bodo 1. aprila letos predstavljeni javnosti. Pred kra-

kim je bila v Zagrebu podpisana pogodba za gradnjo.

Hkrati poteka močna akcija po vsej državi. Pri republiških odborih ZZB NOV so osnovani v ta namen posebni odbori. Odbor pri RO ZZB NOV Slovenije, ki je bil imenovan na seji predsedstva RO 25. oktobra lani, sestavljajo tovariši: Franc Leskošek-Luka, general Franc Tavčar-Rok (kot predstavnik JLA), Janez Dremelj-Boštjan (predsednik), Živko Pregl (kot predstavnik RK ZMS), inž. Miloš Polič, Mirko Jerman, Janez Hribar, Tonček Dežman, Milan Šepetavec, Franc Stadler-Pepe, Stanko Petelin-Vojko, Lojze Šavornj.

Kot je razvidno že iz sestava odbora pri RO ZZB NOV Slovenije, se vključujeta v akcijo tudi JLA in ZMS. Zvez-

ni odbor namerava v kratkem z zadevo še posebej seznaniti državnega sekretarja za narodno obrambo Nikola Ljubičiča, da bi JLA akcijo kar se da podprla.

K zgraditvi doma naj bi pripomogla tudi nabiralna akcija, ki jo nameravajo izvesti. Predvideno je, da bi borci NOV žrtvovali po 10, člani mladinske organizacije pa po 5 dinarjev. Prepričani smo, da bo akcija uspela.

Celotno akcijo za postavitev doma pa vodi Zveza združenj borcev skupaj z Zvezo rezervnih vojaških starešin.

— Kakšna pa bo praktična funkcija tega doma in kdaj se bo gradnja začela?

»Dom bo imel razstavne prostore knjižnico, kino dvorano itd. Predsednik Tito, ki je akciji zelo naklonjen, namerava prispevati za razstavne prostore vse eksponate, ki so mu jih podarili razni kolektivi. To bo vsekakor velikega pomena, saj ti eksponati na poseben način izražajo našo najnovejšo zgodovino, ki je najtesneje povezana s Titovim imenom.

Dom bo imel tudi prostore, kjer se bodo lahko ustavljali in prenočevali turisti — ti obiskujejo Kumrovec v čedalje večjem številu. Doslej ni bilo te možnosti — na tisoče ljudi se ustavlja v tem kraju, pa se nimajo kje odpočiti, razen če se usedejo na travo. Zakaj naj bi ostal Kumrovec samo prehodna točka? Ko bo delo končano, se bo lahko začel razvijati v pomemben turistični kraj.

Temeljni kamen za dom bo položen maja, za 80-letnico predsednika Tita.

Naposled smo tovariša Dremlija vprašali, zakaj ni akcija v prejšnjih letih potekala hitreje. Odgovoril nam je:

»Zato, ker je zrasla na 'premajnem zeljniku'. Predlagala sta jo namreč združenji borci Stožice ('Danila Kumar') pri Ljubljani in Kumrovec, ki že vrsto let uspešno sodelujeta. Toda kar je dobro, si tudi s šibkega položaja utre pot naprej. Pripominjam, da je zvezni odbor ZZB NOV pokazal za akcijo izreden posluš, prav tako jo podpira republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

V sistemu splošne ljudske obrambe imajo mesto tudi ženske (posnetek je z lanskimi manevri »Svoboda 71«, objavljamo pa ga pred dnevom žena. Foto: L. Struna

Tovarišu Titu novo najvišje odlikovanje

SKUPEN PREDLOG PREDSEDSTEV ZZB NOV, ZRVS IN RK ZM SLOVENIJE

Predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, republiškega odbora ZRVS Slovenije in republiške konference Zveze mladine Slovenije so na skupni seji 29. 2. 1972 enodušno podprla širši po naši domovini izražene predloge, da se tovarišu Titu vnovič podeli red narodnega heroja, oziroma da zvezna skupščina ustanovi novo najvišje odlikovanje, ki naj ga prvi dobi tovariš Tito. Zadevni predlog, ki so ga predsedstva na tej seji sprejela, se glasi:

Pred nami je življenjski jubilej, 80-letnica tovariša Tita. Njegov delež v zgodovini naših narodov je neprecenljiv. Iz začetkov razdrobljenega komunističnega gibanja v Jugoslaviji je z vso odločnostjo in vsemi svojimi silami ustvaril močno in ugledno partijo, ki je zmagovito povedla naše narode v boj proti okupatorju in izvojevala revolucijo.

Njegova osebnost je tesno povezana s hitrim razvojem samoupravnega socializma v povojnem obdobju. V vseh hudih trenut-

kih, zgodovine jugoslovanskih narodov je znal s svojo napredno mislijo ugotoviti najboljšo pot in zanjo navdušiti široke ljudske množice, predvsem pa delavski razred.

Nad vse pomembna so tudi njegova prizadevanja za bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov in neizmeren je njegov prispevek za mir na svetu in sodelovanje med vsemi narodi sveta.

Zaradi tega člani predsedstva Zveze združenj borcev narodnoosvobodilne vojne Slovenije, predsedstva Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in predsedstva republiške konference Zveze mladine Slovenije, zbrana na skupni seji dne 29. 2. 1972, podpiramo predlog, ki so ga že lansko leto izrazile družbeno politične organizacije v Novi Gorici, letos pa povzele tudi organizacije v naši republiki, da se tovarišu Josipu Brozu Titu ponovno podeli najvišje jugoslovansko odlikovanje — odličje narodnega heroja.

Po izglasovanju navedenega predloga je odšlo predsedstvo RO ZRVS na svojo lo-

čeno sejo (o kateri poročamo na 9. strani), predsedstvu RO ZZB NOV in RK ZMS pa sta ostali še naprej na skupni seji z osnovno točko dnevnega reda: ohranjevanje, razvijanje in prenašanje revolucionarnih tradi-

cij. Ker je ob zaključevanju redakcije našega lista posvetovanje še trajalo ter zaradi njegove tehtnosti in obširnosti bomo o njem obširneje poročali v naslednji številki.

BORCI ŠERCERJEVE, LJUBLJANSKE BRIGADE, KRIMSKEGA IN NOTRANJSKEGA ODREDA — POZOR!

Odbori brigad, ki sodelujejo z občinskimi štabom Ljubljana Vič—Rudnik za proslavo obletnice ustanovitve OF, ki bo letos na Golem, nad Igom, pozivajo borce Šercerjeve in ljubljanske brigade ter krimskega in notranjskega odreda, da se v soboto, 4. 3. 1972, udeležijo množične delovne akcije — pomoči pri elektrifikaciji vasi Golo.

Zbor udeležencev te akcije bo istega dne ob 6.45 pred poslopjem Skupščine Ljubljana Vič—Rudnik, Trg mladinskih delovnih brigad 7.

Udeležencem priporočamo, da se primerno oblečejo in obujejo!

Da bi organizatorji akcije pripravili vse potrebno, naprošamo, da se posamezniki po izidu tega oglasa javijo dežurni službi na telefonske številke:

borci šercerjeve brigade	316-081
borci ljubljanske brigade	61-259
borci krimskega in notranjskega odreda	61-259

besede in dejanja

IZGUBLJENE MILIJARDE

Urejeni podatki kažejo, da so podjetja in banke pr javile, da jim negospodarstvo dolguje 9,6 milijarde dinarjev, vtem ko so negospodarske organizacije priznale doslej za 7,5 milijarde novih dinarjev dolgov. Razlika ni majhna kati negospodarske organizacije priznavajo, da dolgujejo 2,1 milijarde dinarjev manj, kakor zahteva gospodarstvo.

Posebno pozornost zasluži pregled, kdo vse je dolжник in za kaj. Podatki kažejo, da skoraj polovica prijavljenih dolgov (3,3 milijarde) odpade na proračune družbenopolitičnih skupnosti (skupaj z upravnimi organi) in da se pretežen del neporavnanih dolgov, več kakor

štiri milijarde, nanaša na investicije (to najboljše potrjuje število gradenj brez kritja). Komunist — 25. II. 1972

DOLGOVI GOLTAJO MILIJONE

Okrožno gospodarsko sodišče v Zrenjaninu je lani reševalo več kot 11 tisoč 500 mandatnih tožb delovnih organizacij iz osmih banatskih občin, ki so terjale od svojih dolžnikov poravnave dolgov. Ti so jim dolgovali 286 milijonov dinarjev, t. j. okoli 100 milijonov dinarjev več kot leto prej. Dolžniki so morali za takse, sodne stroške in zamudne obresti plačati več kot 20 milijonov dinarjev. Med dolžniki je bilo največ prozvajalnih in trgovinskih delovnih organizacij, ki so plačale na žrtvenik nelikvidnosti skoraj desetino dolžne vsote. Delo — 22. II. 1972

KOLIKO SMO DOLŽNI

Po podatkih iz leta 1970 smo bili največ dolžni ZDA in to 274 milijonov dolarjev, ZR Nemčiji — 158 milijonov dolarjev in svetovni banki — 238 milijonov dolarjev. Naša velika upnika sta bila tudi mednarodni monetarni sklad, ki smo mu 1970 dolgovali 65 milijonov dolarjev in pa Italija, ki smo ji bili dolžni 90 milijonov dolarjev. V te vsote pa niso bili vštet krediti za pokrivanje dveh lanskih devalvacij. Naši dolгови inozemstvu znašajo trenutno okrog 2,5 milijarde dolarjev. Večer — 22. II. 1972

LEP PRIMER HUMANOSTI

Nad 27.500 dinarjev so zbrali čevljarski in strojarski delavci kombinata Borovo za zdravljenje triletne Zvezdane Domazet,

katero oče in mati sta zaposlena v tem podjetju. Zvezdani so operirali ledvične kanale v neki privatni bolnišnici v Zürichu, od koder se je pred nekaj dnevi vrnila. Nedeljski Vjesnik — 20. II. 1972

VSE VEČ SMRTNIH NESREČ PRI DELU

Vse več je smrtnih nesreč na delovnih mestih!

Najnovejši podatki kažejo, da je samo pri nesrečah na delovnih mestih v prvih desetih mesecih lanskega leta pri nas izgubilo življenje 459 ljudi. To je za 23 smrtnih primerov več kot v istem času predlanskega leta.

Podatki tudi kažejo, da je največ nesreč pri delu v Srbiji, predvsem pa pri gradbeništvu.

Politika ekspres — 19. II. 1972

Predsedstvo ZKJ je na svoji 28. seji 28. II. razpravljalo o neposrednih nalogah pri uresničevanju akcijskega programa 2. konference ZKJ. Govoril je tudi predsednik ZIS Djemal Bijedić, ki je poudaril, da bo ZIS dosledno vztrajal pri uresničevanju stabilizacijskega programa in pri izvajanju zakonov ter sprejete politike.

● Prav v dneh Nixonovega prihoda na Kitajsko pa je odstopil 85-letni general in voditelj režima na Taivanu, Čangkajšek. Le ta je bil doslej štirikrat izvoljen za predsednika tako imenovane »nacionalistične Kitajske«. Po porazu na celini je Čangkajšek s svojimi pristaši pobegnil na Taivan, kej je s pomočjo ZDA in ameriške sedme flote organiziral svoj nacionalistični režim ter se »zaklinjal«, da se bo vrnil na Kitajsko. Lani so se izgubili še zadnji simboli prednosti te marionetne »države«, ko je bila Kitajska sprejeta v OZN, predstavniki Čangkajškega režima pa iz njih izključeni. Novi predsednik Taivana naj bi bil izvoljen 21., podpredsednik pa 22. marca. Njun mandat traja šest let.

Ko časopisi širom po svetu te dni objavljajo članke o Ljudski republiki Kitajski, lahko beremo v njih tudi ugotovitve, da je tej državi uspelo rešiti enega najhujših problemov, ki jo je dušil stoletja: problem prehrane. Lakote v tej deželi že zdavnaj ni več.

● V zvezno skupščino so že poslali predlog zakona o skrajšanju vojaškega roka v JLA. Kot se je izvedelo, naj bi veljal skrajšani vojaški rok od junija letos. Vsi vojaški obvezniki, ki bodo prišli v armado po tem datumu, bodo služili vojske 15 mesecev (sedaj 18), v vojni mornarici 18 (sedaj 24). Novi zakon ne bo ničesar spremenil v vojaškem roku za osebe z višjo in visoko strokovno izobrazbo in tiste, ki so edini rejniki družine. Se naprej bodo služili eno leto. Tisti, ki bodo 1. junija že imeli za seboj petnajst mesecev vojaščine, bodo lahko šli domov, ni pa to obvezno. To bo odvisno od možnosti in potrebe JLA.

● V začetku prihodnjega meseca bodo verjetno že znani vsi dolžniki v naši državi. Približno 67 tisoč delovnih organizacij, ustanov in drugih institucij (od tega 17.000 iz gospodarstva, 50 tisoč pa s področja negospodarstva) mora prijaviti svoje dolgeve v okviru tako imenovane večstranske kompenzacije, ki jo bodo izvedli s posredovanjem službe družbenega knjigovodstva. V načrtu je, da bo ta akcija z dolgovi zaključena do konca marca. Ta trenutek računajo, da so medsebojni dolgovi v gospodarstvu dosegli skoraj 100 milijard dinarjev. Vso akcijo bodo izvedli z računskimi stroji z enega mesta.

● Podpredsednik ZIS dr. Anton Vratuša se je vrnil z obiska v Haagu, kjer so izčrpno izmenjali mnenja o poteh in načinih, kako premagati težave, na katere zadevajo dežele v razvoju, kakor tudi o pobudah za nekatere skupne jugoslovansko-nizozemske akcije, ki se tičejo obeh držav. Se posebej so razpravljali o pripravi na nova mednarodna trgovinska pogajanja v okviru GATT, na katerih bi rade sodelovale države v razvoju. Vratuša se je sešel tudi z nizozemskim predsednikom vlade B. Biescheveulom.

● Svetovno časopisje je ves minuli teden na široko pisalo o obisku predsednika Nixona na Kitajskem. Zanimivo je, kaj pravita o tem generalni sekretar OZN Kurt Waldheim in njegov predhodnik U. Tant. Waldheim je izjavil, da je Nixonova pot na Kitajsko »resničen preboj v mednarodnih odnosih«. Menil je, da bo »prispevala k boljšemu razumevanju in pomagala rešiti mednarodne probleme«, pa čeprav ne gre pričakovati kakšnih »dramatičnih rezultatov«. Waldheim je še dejal, da ni ničesar pomembnejšega od osebnih stikov. U. Tant pa sodi, da bistvenjši rezultatov od Nixonovega obiska ne bo. Še več: meni, da bi lahko — vsaj na videz — obisk navrgel tudi razočaranje. Ostaja upanje da bo — dolgoročno — obisk le »novo poglavje v zgodovini«.

● Predsednik ZKJ Josip Broz Tito je sprejel na Brionih sekretarja izvršnega biroja predsedstva ZKJ Staneta Dolanča, ki ga je seznanil s tekočimi vprašanji iz dela ZKJ, še zlasti pa z izvajanjem sklepov druge seje konference ZKJ. Sekretar izvršnega biroja je obvestil predsednika Tita tudi o pripravah na naslednjo sejo predsedstva ZKJ. — Člani sekretariata CK ZKS pa so razpravljali o akcijskem programu za aktivnost ZKS po 2. seji konference ZKJ. V razpravi je sodeloval tudi predsednik CK ZKS France Popit, ki je opozoril na nujnost, da je treba akcijski program sekretariata uskladiti še z akcijskim programom izvršnega biroja CK ZKJ ter dodati še nekatere teme.

● Izraelska armada je imela minuli teden manevre »velikega obsega« na Sinaju in Negevu. Nekateri vojaški dopisniki sporočajo, da so bili to najpomembnejši manevri, kar jih je kdajkoli priredila izraelska armada.

● Pred naglim sodiščem v Ankari se je začel proces proti 227 ljudem, baje »levičarskim ekstremistom«. To je najbolj množičen proces, odkar so aprila lani v Turčiji razglasili izredno stanje. V obtožbi je rečeno, da so glavni obtoženci nameravali strmoglaviti vladu in uvesti komunizem v Turčijo. — Pred vojaškim sodiščem v Kenitri v Maroku pa zahteva tožilec smrtno kazen za 25 ljudi, za 26 ljudi pa dosmrtno ječo. Obtoženi so, da so sodelovali pri neuspelem poskusu atentata na maroškega kralja Hasana II v Skiratu. — V Kairu je policija odkrila ilegalno skupino arabske avantgardne organizacije — vodil jo je Abdel Safei Heissa, ki je delal v kabinetu predsednika Anvarja el Sadata. Policija je aretirala 27 članov te organizacije, ki so bili ravno na sestanku v hiši svojega voditelja. Varnostni organi so izsledili še dve tajni organizaciji, ki sta delali zoper državo.

● Sovjetski obrambni minister Andrej Grečko se je mudil v Kairu. Namen njegovega obiska je bil baje pojasniti nekatera sporna vprašanja o stikih med sovjetskimi vojaškimi strokovnjaki, zaposlenimi v Egiptu, in egiptovskim vojaškim osebjem, ki ga urijo. Ti odnosi so bili že dlje napeti in v zadnjem času se je precej sovjetskih strokovnjakov moralo vrniti v Moskvo.

● V New Yorku se je končal 20. kongres ameriške KP. Na njem so soglasno odobrili poročilo generalnega sekretarja partije Gusa Halla o notranjem in zunanjem položaju ZDA in o nalogah ameriških komunistov. Predlagali so tudi program za predvolilno kampanjo. Za predsedniškega kandidata so določili Gusa Halla, za podpredsednika Jarvisa Tynerja, ki je predsednik osvobodilne zveze mladih delavcev.

● Vsa dosedanja preiskava kaže, da je jugoslovansko potniško letalo DC-9 strmoglavilo 26. januarja letos na Češko-slovaškem, ker je v prednjem prtljžnem prostoru eksplodirala tempirana bomba. Preiskava je izključila možnost trčenja ali kakšnega drugega zunanje vzroka, zaradi katerega bi letalo strmoglavilo. Vse kaže, da je hudo nesrečo povzročila zločinska roka.

● Sovjetska zveza je predlagala Turčiji, da bi podpisali pogodbo o prijateljstvu in sodelovanju. Predlog turška vlada zdaj načelno proučuje. Če bo sprejela ponudbo, jo bodo podpisali, ko bo Turčiji sredi aprila obiskal predsednik prezidija vrhovnega sovjeta Nikolaj Podgorni. — Medtem pa je libijski predsednik izrekel globoko zaskrbljenost iraškemu veleposlaniku v Tripolisu, ker namerava bagdadska vlada podpisati prijateljsko pogodbo s Sovjetsko zvezo.

● Po novem davčnem sistemu se bo odslej plačeval davek od vsake stavbe, pri kateri je že potekla 10-letna oprostitev in ki ni z zakonom in odlokom oproščena tega davka. Predlog je, naj bi ostreje obdavčili stanovanja v zasebni lasti, hiše in vikende, povečali davek iz osebnega dohodka, ukinili pavšalne obdavčitve obrtnikov in določili višje davke na honorarje. Lastnike stanovanj in hiš naj bi obdavčili po različnih stopnjah glede na vrednost stanovanj in zgradb. Lastnike vikendov bi bilo treba obdavčiti prav tako po tržni vrednosti vikendov, pri čemer pa še davek od najemnin. Lastniki poslovnih prostorov, ki te prostore dajejo v najem, bodo morali po predlogu novih prepisov plačati dvojni davek. Povečati bi se moral tudi davek iz delovnega razmerja, če je višina večja, kot to predvideva družbeni dogovor. Obstaja predlog za obdavčenje upokojencev, ki so honorarno zaposleni, po stopnji 40 odstotkov. Za privatne obrtnike bi moral obveljati sistem obdavčevanja po stvarnem dohodku. Predlog je tudi za spremembo obdavčitve za dela likovnih umetnikov, pa za dela strokovnjakov in znanstvenikov. Njihova dela naj bi bila obdavčena od 30 do 35 odstotkov, medtem ko bi ostala obdavčitev avtorskih del pri sedanjih 15 odstotkih. To so predlogi sekcije za družbeno-ekonomske odnose mestne konference SZDL v Beogradu.

Bližnjevzhodni žandar

V ranih jutranjih urah minuli petek so izraelske čete sprožile spopad, ki je v naslednjih nekaj dneh prerastel že v pravo vojno, kakršne na Bližnjem vzhodu ne pomnijo od junija 1967. Boji so se razplameli na strnjeni stokilometrski fronti, v njih pa so sodelovale na eni strani libanonske, sirske in palestinske enote, na drugi strani pa izraelsko letalstvo, pehota in topništvo.

Začelo se je z izraelskim vdorom v Južni Libanon. En oklepni in dva pehotna bataljona, ki so jih iz zraka ščitili izraelski bombniki, so prodrli na južno-libanonsko področje Arkub, ki se razteza od rek Kasimija in Litani tja do večno zasneženega pogorja Hermon vzdolž libanonsko-sirske meje. Ta jugovzhodni kos Libanona na trikotniku, kjer se stekajo libanonska, sirska in izraelska meja, imenujejo Izraelci »Fatahland« deželo El Fataha: po izraelskih trditvah naj bi bil tu glavni štab palestinskega gibanja s kakimi pet tisoči komandosi, ki odhajajo odondod v gverilske akcije na izraelsko ozemlje.

Šlo naj bi za maščevalni pohod: dan pred vdorom v južni Libanon so palestinski gverilci z raketami uničili na izraelskem ozemlju tovarnjak in pri tem ubili dva civilista. Izraelska vojska je očitno samo čakala na povod, da je lahko uresničila že januarja izrečeno grožnjo.

Tedaj, sredi januarja, je po vojaškem vdoru in bombardiranju južnega Libanona postavila izraelska vlada libanonski vladi ultimatum, v katerem je zagrozila z okupacijo »Fatahlanda«, če se palestinske akcije ne bodo končale. Hkrati je napovedala tudi izselitev ondotnega prebivalstva, skratka popolno priključitev ozemlja, ki pripada suvereni libanonski državi.

Libanonska država je torej postala žrtev nove izraelske agresije, novega širjenja čez leta 1948 z mednarodnim sporazumom določenih meje. In vendar se je Libanon ves čas držal konvencije o premirju, ki jo je leta 1949 sklenil z Izraelom, in ni sodeloval v nobeni izmed dveh kasnejših arabsko-izraelskih vojn, ne leta 1957, ne leta 1967.

Po drugi strani pa je Libanon nesebično nudil gostoljubje palestinskim beguncem in borcem palestinskega osvobodilnega gibanja. Kairski sporazum, sklenjen septembra 1970 (po avgustovskem pokolu komandosev v glavnem mestu Jordanije, Amanu), je določil, da smejo palestinski gverilci odhajati iz svojih oporišč v Libanonu v akciji na izraelsko ozemlje, ne smejo pa Izraelci napadati direktno z libanonskega ozemlja, niti ne smejo ogrožati libanonske suverenosti.

Potem ko je julija lani jordanska kraljevska vojska krvavo uničila še

zadnja palestinska oporišča na severu Jordanije, na gričih pri Adžlunu in Džerašu, so se »pljuča« palestinskega gibanja preselila v Sirijo, kjer pa jih vlada natančno nadzoruje. Relativno svobodo gibanja imajo zdaj komandosi pravzaprav samo v Libanonu, kamor jim pošiljajo pomoč v orožju predvsem iz Alžirije. In četudi so nekateri po lanskem julijskem pokolu že napovedovali smrt palestinskega gibanja, pa zdaj vse kaže, da si je pred časom znova opomoglo in se še siloviteje vrglo v boj, za domovino, ki so jim jo iztrgali židovski prišleki, za izgubljene hiše in zemljo, za svoj narodni obstoj.

Izrael je vtem postal stvarnost, to drži in to stvarnost so marsikje po svetu že priznali (med prvimi v Sovjetski zvezi) in jo celo sprejeli v OZN. Toda zakaj se Izrael v varovanju svojega obstoja ne zateče po pomoč k mednarodnim institucijam, katerih član je? Enostavno zato ne, ker bi s tem moral priznati poprejšnje sklepe teh institucij, ki so obsojale njegove »nehne agresije in zahtevale spoštovanje mednarodnih norm. Izrael je zavračal vse resolucije OZN, ki so zahtevale umik izraelskih čet za meje pred junijsko vojno leta 1967 in vsiljeval arabskim državam svoje pogoje. In tako je sila postala sestavni del izraelske politike: s silo še vedno drži ozemlja, okupirana junija 1967, s silo hočejo zdaj uničiti palestinsko gibanje v južnem Libanonu in s silo si hočejo prisvojiti del ozemlja suverene države — brez vojne napovedi, z grobo agresijo, ki se ne ozira na žrtve. Tako so, denimo, izraelski bombniki zbombardirali begunsko taborišče Nabatija, kakih 25 kilometrov severno od izraelsko-libanonske meje, kjer živi 10 tisoč palestinskih beguncev. Pri tem je bilo ubitih šest otrok, več desetih drugih ljudi pa je bilo ranjenih. Prav tako so izraelski vojaki vdrli v vasi Aitarun in Ainata in tam poglali več hiš.

Tako se torej Izrael spreminja v žandarja Bližnjega vzhoda: če sosedne države niso sposobne »napraviti reda«, ga bo napravil Izrael. Ne glede na mednarodno priznane norme, ne glede na žrtve, ne glede na nevarnost velikega požara, ki jo takšna politika prinaša s seboj.

In nevarnost bližnjevzhodne vojne je zdaj večja kot kdaj prej. Res, da se je tu malo pred tem mudil posebni poslanec OZN Gunnar Jarring, ki je z novimi mirovnimi načrti prinesel nekaj upanja v politično ureditev spora, ki se že skoraj pet let nahaja v slepi ulici. Zdaj so Izraelci s svojo agresijo v Južnem Libanonu znova razušili poti v mirno razreševanje spora.

KOMENTATOR

Čuden rekviem za zločinca

V italijanski trdnjavi Gaeta je zaprt avstrijski esesovski oficir Walter Reder. Tam prestaja kazen zaradi usmrtilbe Italijanov, ki jih je ukazal pomoriti kot talce v avgustu 1944, ko je bil komandant neke esesovske enote v bojih z italijanskimi partizani in borci odpora. Med pomorjenimi so bile tudi ženske in otroci. Iz številnih pisem, ki jih Reder pošilja avstrijskim in nemškim časopisom, izhaja, da se še do danes ne kesa svojih zločinov.

Nekdanji Rederjevi vojni tovariši v Zahodni Nemčiji in Avstriji so organizirali posebno kampanjo. Pred kratkim je av-

strijski časnik »Soldat«, ki ga imajo v vseh avstrijskih vojašnicah, priobčil obširno Rederjevo pismo, v katerem ponovno ugotavlja, »da je izvrševal samo svojo vojaško dolžnost«. Toda še hušje je to, da uredništvo tega lista kot prej tudi sedaj zagovarja Rederja. To izpričuje, da mnogi oficirji in podoficirji avstrijske armade marljivo podpirajo akcijo za pomilostitev nekdanjega esesovskega voditelja.

Pred kratkim so v avstrijskem radiostudiju v Celovcu priredili enourno oddajo za Rederja. Avtor oddaje Humbert Fink zagovarja Rederjeve vojaške »vrline« in ga predstavlja kot pogumnega človeka, ki po nedolžnem »sesti v zaporu«. V tej oddaji so italijanske partizane, v starem nacističnem žargonu imenovali »komunistične morilce«. Pri tem ni manjkalo niti sramotilnih laži. Tako je bilo rečeno, da so si usmrtili 270 Italijanov kratko malo »izmislili, da bi za Marzaboto ustvarili zmistično atrakcijo«.

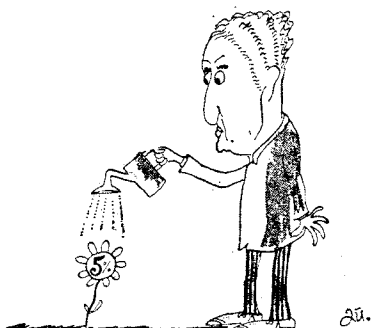
Potem ko je italijanski poslanik na Dunaju protestiral proti tej oddaji, so pristojni direktorji radia odklanjali vsako odgovornost za to provokatorsko oddajo. Sicer so dopustili postopek proti avtorju H. Finku, toda ta še vedno pridno piše nadaljnje oddaje, ki so naperjene predvsem proti Jugoslaviji.

JOHANN MÜLLER,
Dunaj

POPRAVEK

V rubriki Dogodki tedna v 9. št. »TV 15« je prišlo do pomote: vest, ki se začneja z »Med pakistansko-indijsko vojno...« napačno navaja Vzhodni in Zahodni Pakistan, oziroma ju zamenjuje. Pravilno se besedilo glasi: »Med pakistansko-indijsko vojno so vojaki iz Zahodnega Pakistana posilili v Vzhodnem Pakistanu okoli 200.000 žensk...«

VSATK TE DEN ENA...

BREZ BESED

Katerih stališč borcev predlog ne upošteva

V prejšnji številki našega lista smo poročali, da je izvršni svet socialistične republike Slovenije že izdelal predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov, ki naj rešuje tudi upokojevanje kmetov-borcev. Pisali smo o tem, katere nove pravice ta predlog zakona prinaša kmetom—borcem, nismo pa povedali, katera vprašanja pušča še odprta, oziroma katera stališča naše organizacije v predlaganem zakonu niso bila upoštevana. Gre predvsem za stališča, ki sta jih oblikovala organa republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, namreč komisija za socialna in zdravstvena vprašanja borcev in predsedstvo republiškega odbora. Ta stališča pa so splošno znana in podprta tudi z mnenji združenj in posameznih borcev s podeželja.

Najprej moramo izraziti zadovoljstvo, da predlog zakona v primerjavi z osnutkom opušča tako imenovani census v obliki ka-

Občinska konferenca SZDL — konferenca za družbeno aktivnost žena v Novem mestu želi izpopolniti spisek žena in bork, kakor tudi aktivistk, ki so delale v času druge svetovne vojne ali pred njo na območju občine Novo mesto, ali pa so delovale drugje in sedaj prebivajo v novomeškem območju. V zvezi s tem naprošamo vse nekdanje borke in aktivistke, naj pošljejo svoje naslove občinski konferenci SZDL Novo mesto.

ZANIMIVI PODATKI

Konec leta 1970 je bilo v Sloveniji 10.323 osebnih vojaških vojnih invalidov, od tega števila jih je bilo le še 1774 v delovnem razmerju. V prvi polovici leta 1971 se je število osebnih invalidov znižalo na 10.272, a število zaposlenih na 1715. Od 1359 mirovnih vojaških invalidov, kolikor jih je leta 1970 bilo v Sloveniji, jih je bilo 481 v delovnem razmerju. V prvem polletju 1971 se je to število zvišalo na 1362 in od tega 488 v delovnem razmerju.

Uživalcev družinskih invalidnin je konec leta 1970 pri nas bilo 15.633. V prvem polletju leta 1971 se je njihovo število znižalo na 15.294.

Ortopedski dodatek je v letu 1970 prejemale 2099, v prvi polovici leta 1971 pa 2101 osebnih vojaških vojnih invalidov. Med uživalci invalidskega dodatka je v letu 1970 bilo 1816 osebnih in 6587 družinskih invalidov, a konec junija 1971 le še 1776 osebnih in 6418 družinskih invalidov.

tastrskega dohodka, ki naj bi bil pogoj za pridobitev varstvenega dodatka. Popolnoma na mestu je tudi določba, da varstveni dodatek določa organ, ki ga določi občinska skupščina, in da občinske skupščine v ta namen prispevajo tudi polovico sredstev. Ne zdi pa se nam umestno, da znesek varstvenega dodatka ni enotno določen. Obstaja namreč nevarnost, da bo znesek varstvenega dodatka v manj razvitih občinah z razmeroma velikim številom borcev nižji kot v razvitih in da se socialna ogroženost kmetov—borcev ne bo ugotavljala po merilih, enakih za vso Slovenijo. Pozabljamo namreč, da sta minimalna pokojnina kmetov in varstveni dodatek kmetom—borcem v primerjavi z drugimi pokojninami še vedno minimalna in da so kmetje razen redkih izjem na splošno socialno ogroženi. Le malo takih kmetov—borcev je, ki bi jim bilo mogoče odreči potrebo po varstvenem dodatku ali jim ta varstveni dodatek znižati, pa se bojim, da bomo s tako nedoločnim določilom o pravici do varstvenega dodatka le povzročali hudo kri. Predvsem pa je žalostno, da drugih stališč in predlogov borcev niso upoštevali. Naj jih ponovimo!

1. Predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov še vedno ne omenja kmetice — bork in zanje ne zmanjšuje starostne dobe za pet let v primerjavi z moškimi, podobno kot to velja po temeljnem zakonu o pokojninskem zavarovanju.

2. Predlog ne prinaša možnosti izjemne oziroma predčasne upokojitve za tiste kmete, ki postanejo pridobitno nezmožni že pred 65. in za tiste kmete-borce, ki postanejo pridobitno nezmožni pred 60. letom, kar smo v našem glasilu obsežno utemeljili.

3. Predlog v 55. členu sicer določa, da zakonec kmeta—borca, ki je bil upravičen do varstvenega dodatka, pridobi ob njegovi smrti pravico do varstvenega dodatka, če je upravičen do družinske pokojnine itd., ne določa pa, da imajo to pravico tudi zakonci tistih kmetov-borcev, ki so umrli še pred uveljavitvijo tega zakona. Menimo, da bi bilo tako pravico treba priznati tudi njim.

4. Predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov pušča ob strani tudi borce NOV po 9. septembru oziroma 13. oktobru 1943 in jim ne prinaša iz naslova borcev nobenih pravic. Stališče komisije za socialna in zdravstvena vprašanja borcev in predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je sicer bilo, da bi te primere še naprej reševali s priznavalnimi in torej tudi nista vztrajala, da se ta problem reši že s tem zakonom, čeprav bi bilo prav, da se to vprašanje zakonsko temeljiteje reši.

Borci smo upravičeni zahtevati in vztrajati, da se ta stališča v korist naših bojnih tovarišev kmetov dosledno upošteva.

FRANCI STRLE

Komemorativni sprevod bivših internirancev na ljubljanski magistrat

OB 30-LETNICI PRVIH MNOŽIČNIH ARETACIJ

Pepel, ki spominja in opominja

V spomin na prve množične aretacije in interniranje aktivistov OF je bil ob 30-letnici tega dogodka 25. februarja v Ljubljani pred magistratom zbor nekdanjih zapornikov, internirancev in internirank.

Napisi z imeni najbolj znanih fašističnih in nacističnih koncentracijskih taborišč pa z zastavami slavnostno okrašen mestni trg — to je bil zunanji odraz svečanosti. Na trgu, na stopnicah in v predverju magistrata se je zbralo zelo veliko bivših internirancev in internirank pa tudi drugih Ljubljancev.

Ob zvoku trobente je čez trg prikoral delegacija nekdanjih internirancev, oblečenih v »cebre« iz nacističnih taborišč, ki je nosila zastavo iz Dachaua in venec. Spremljali so jih nosilci številnih zastav ZB iz Ljubljane. Marsikateremu nekdanjemu internirancu in interniranki se je ob pogledu na to oble-

ko in ob spominu na pred desetletji prestano gorje stisnilo srce.

Venec je delegacija položila pred žaro s pepelom, ki je postavljena v predverju magistrata. Predsednik komisije za bивše politične zapornike in internirance pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana—Center Roman Petruša je ob polaganju venca v svojem kratkem nagovoru povedal, da je 22. februarja minilo 30 let, odkar so v Ljubljani aretirali in odgnali v internacijo prvo večje število aktivistov OF. Dejal je tudi, da je v žari v predverju magistrata samo delček pepela tistih tisočev naših internirancev, ki so po raznih taboriščih morali žrtvovati svoja življenja. »Tem v spomin polagamo venec z željo po miru in vzklíkamo geslo internirancev — nikdar več.«

Se enkrat je zadonela trobenta in ob obujanju spominov na tiste hude čase, preživete v zaporih in v taboriščih, se je množica nekdanjih internirancev in internirank počasi razšla.

Sodelovanje ZZB NOV - ZMJ

Na seji predsedstva ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila v petek, 25. februarja in ki so ji prisostvovali predstavniki ZMJ in Zveze študentov, so obravnavali teze z naslovom: Sodobni vidiki pri negovanju tradicij NOB. Razprava o tej problematiki se je na seji precej zavlekla, saj je bilo v tej zvezi izrečenih več pripomb in izoblikovanih tudi več predlogov. Vse to pa je prispevalo k sprejetju skupnega stališča, ki je izraženo v tem sklepu.

Z upoštevanjem vseh predlogov se teze dopolnijo in predložijo prihodnji skupni seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in ZMJ, ki ji bodo prisostvovali tudi predstavniki Zveze študentov Jugoslavije. Na tej seji naj nato ocenijo vse dosedanje delo in izdelajo program skupnega udejstvovanja na področju negovanja revolucionarnih tradicij NOB.

Prisotni člani predsedstva zveznega odbora ZZB NOV so se nato pogovorili o sklicanju pete seje zveznega odbora. Nekoliko dlje so se zadržali ob obravnavanju načrta temeljnega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Potem ko so ugotovili, da so v tem načrtu zajete prav vse dosedanje pravice borcev in vojaških vojnih invalidov iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, so ta načrt odobrili.

Sprejeli so tudi orientacijski program dela zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije za leto 1972 ter predlog proračuna letošnjih dohodkov in izdatkov.

Ta seja je pomembna predvsem zato, ker so na njej postavljeni temelji prihodnjega sodelovanja udeležencev NOB in mladine pri negovanju revolucionarnih tradicij.

OBISK V MARIBORU BO
USPEŠEN, če boste obiskali
lepo urejeno in bogato za-
loženo novo blagovnico

zarja
maribor

KUIK
GLAVNI TRG

ob tabornem ognju

Kakor zgodba o jari kači...

Bilo je že 30. septembra 1966, ko je Angela Kozin iz Iške vasi pri Ljubljani pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik oddala vlogo za priznanje posebne dobe. Kmalu bo minilo 5 let in pol od takrat, a zadeva še vedno ni rešena. Angela Kozin je pač postala ena od tistih, ki je zašla v kolesje birokratizma. Čaka, prosi, se pritožuje, a vse zaman — njena vloga čaka v nekem predalu Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani, da se bo zljubilo tistemu, ki na njej »sedí«, potegniti jo ven in rešiti.

Oglejmo si nekoliko pot, ki jo ima ta vloga že za seboj.

Komisija za posebno dobo pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik, ki je prever-

jala navedbe o vlogi in tudi organizirano aktivno delo Angele Kozin, je 2. marca 1967 na svoji seji predlagala, naj se prosilci prizna posebna doba z dvojnimi štetjem od 15. marca 1942 do 15. maja 1945, ker ji to po vseh predpisih o posebni dobi tudi pripada.

Ker je po 1. januarju 1967 prešlo priznavanje posebne dobe na komunalne zavode socialnega zavarovanja, so to vlogo, skupaj z drugimi, 14. aprila 1967 poslali Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani. Tu so 26. avgusta 1968 izdali odločbo, v kateri so le delno upoštevali predlog občinske komisije za posebno dobo, ker pač niso upoštevali dejanskega organiziranega dela Angele Kozin. Zato se je le-ta pritožila na republiški zavod za socialno zavarovanje; tu je oddala pritožbo 13. septembra 1968.

Potem ko je republiški zavod za socialno zavarovanje, upoštevajoč pritožbo prizadete tovarišice, poslal zadevo nazaj na prvo stopnjo, da jo ponovno obravnavajo, je ves predmet dobila zopet komisija za posebno dobo pri občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana-Vič-Rudnik, da pove svoje mišljene. To je bilo 6. novembra 1969. Povsem razum-

ljivo je, da je ta komisija vztrajala pri svojem predlogu in predmet je bil s ponovno utemeljitvijo prvotnega predloga vrnjen 12. januarja 1970 Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani.

Do tu je še nekako šlo — lahko bi rekli v primerjavi z velikim številom vlog. Toda iz navedenih podatkov lahko ugotovimo, da leži predmet Angele Kozin sedaj že dve leti — seveda nerešen — na Komunalnem zavodu za socialno zavarovanje v Ljubljani, in to v predalu uslužbenca tega zavoda Badovinca.

Za ureditev te zadeve se je zavzemal že občinski odbor, lani in drugič tudi letos pa še republiški odbor ZZB NOV Slovenije. Kljub temu pa je ostalo vse pri starem, kot bi metal bob ob steno.

Kaj je s poslovanjem na Komunalnem zavodu? Tisti, ki sedaj čakajo na milost in nemilost izvrševalcev takega postopka — in teh je še precej — so nekoč opravljali razne naloge v smrtni nevarnosti, in to brez odlašanja! Naj bi se tega zavedali vsi, ki tako dolgo zavlačujejo z reševanjem njihovih vlog za priznanje posebne dobe!

I. S.

RIBNICA

PREDSEDNIKU TITU PONOVO RED NARODNEGA HEROJA!

V ribniški občini je 360 rezervnih oficirjev in podoficirjev, ki delujejo v treh združenjih. Na nedavni letni skupščini občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin v Ribnici so ugotovili, da je delo tako občinskega odbora kot odborov združenj uspešno potekalo. Zadovoljivo je bilo tudi sodelovanje z ZZZB in drugimi društveno-političnimi organizacijami ter ribniško garnizijo.

Na skupščini so posvetili precej časa razpravi o vlozi rezervnih vojaških starešin v konceptu splošnega ljudskega odpora in še posebej v teritorialnih enotah. V zvezi s tem so ocenili vojaško vajo teritorialne enote v Sodražici, ki je bila pred manevrom »Svoboda 1971« za zelo uspešno. V prihodnje bodo k opazovanju takih vaj pritegnili večje število rezervnih starešin. Sicer pa bo v prihodnje ena najpomembnejših nalog ZRRVS strokovno izpopolnjevanje. Ena prvih nalog, ki jo nameravajo opraviti, je pohod 26. marca, to je na občinski praznik, v znani Jelenov žleb. Pohod nameravajo organizirati skupno z mladino.

V preteklem letu so se člani udeležili vrste strokovnih predavanj, opravili so izpite, udeleževali proslav itd.

V razpravi so se dotaknili tudi socialnega razlikovanja in menili, da je treba podpreti vse ukrepe, ki imajo za cilj odpraviti bogatenje posameznikov na račun družbe.

Z navdušenjem so prejeli predlog, da se predsedniku SFRJ tovarišu Titu ob njegovi 80-letnici ponovno podeli red narodnega heroja. Na koncu so izvolili novo občinsko vodstvo ZRRVS.

LJUBLJANA — SAVSKO NASELJE

ZBOR ZVVI ZA ODLIKOVANJE TOVARIŠA TITA

Nashe združenje šteje 103 člane, občnega zbora 25. februarja pa se jih je udeležilo 65 (9 jih je bilo upravičeno odsotnih). — Iz vsebinskega bogatega poročila predsednika A. Kuclerja smo zvedeli, da je organizacija izpolnila vse naloge, ki jih je prevzela na lanskem zboru. Zlasti je bila dobra udeležba članov pri razpravah o ustavnih dopolnilih.

S plodno razpravo so člani in gostje dopolnili poročila članov upravnega in nadzornega odbora. Opozorili so na naloge, ki čakajo združenje v novem obdobju. Med njimi so v ospredju naslednje:

Odbor naj naveže kar najtesnejše stike z družbenopolitičnimi organizacijami v naselju. V naslednjem obdobju razprav o novi slovenski ustavi bo treba posebno pozornost posvetiti mestu in pomenu občinske ter krajevne samouprave, kakor tudi kandidacijskemu in volilnemu sistemu, v prizadevanju, da bo v samoupravljanju vpliv samoupravljalcev kar najbolj neposreden. Odbor pripisuje tudi velik pomen jubilejnim proslavam, 30-letnici ustanovitve slovenskih partizanskih brigad in pionirske organizacije. Podprli so predlog, da bo ZVVI spodbudilo pionirsko organizacijo, zlasti na osnovni šoli »Boris Kidrič«, naj bi kar najbolj sodelovali pri proslavi. Pionirje bodo povabili tudi na skupni izlet. Odbor bo podprl uresničenje načrta občinske komisije za gojitev tradicij NOB. Lepa priložnost za to bo zlasti 20. maja velik zbor pionirjev na končnem zborovanju ob prenosu kurirčeve pošte v Dolu pri Ljubljani.

Odbor si bo tudi prizadeval, da bi na pristojnem mestu pospešili začetek graditve pokritega plavalnega kopališča v domu invalidske organizacije v Strunjanu. V tem kopališču z ogrevano morskovo vodo bo mogoče zdravljenje invalidov vse leto. Zborovalci so potrdili, da združenje prispeva za začetna dela 4000 din.

Nadalje si odbor prizadeva, da bi bili predpisi o pokojninskem invalidskem zavarovanju izpopolnjeni tako, da bi bila primerneje urejena starostna pokojnina osebnih vojaških vojn invalidov.

Končno so zborovalci z navdušenjem sklenili, naj odbor na pristojnem mestu podpre predlog, da bi tovariša Tita ob njegovi osemdesetletnici odlikovali drugič z redom narodnega heroja.

D. JURCA

VIDEM OB ŠČAVNICI

PRIPRAVE NA PROSLAVO 400-LETNICE KMEČKIH PUNTOV

Prihodnje leto, ko bomo v Sloveniji in Hrvaški praznovali 400-letnico slovensko-hrvaškega kmečkega upora, bo praznovala to znamenito obletnico tudi občina Gornja

Radgona. Z njo bo počastila 400-letnico slovenskih in hrvaških puntarjev vsa severno-vzhodna Slovenija in Savinjska dolina v Vidmu ob Ščavnici, ki je med obema vojnami vneto gojila tradicijo davnih kmečkih uporov in je bil Videm ob Ščavnici edini kraj v Sloveniji, ki je zgradil kljub takratnim neprijaznim časom dom, ki nosi še danes ime Matije Gubca. Videm ob Ščavnici je bil med obema vojnami poglavitno gibalno Društva kmečkih fantov in deklet in je izžareval svojo napredno miselnost ne le po Pomurju, temveč še daleč po severu-vzhodu Sloveniji.

Pripravljalni odbor, ki bo skrbel za proslavo 400-letnice kmečkega punta, vodi tovarš Vlado Kreft, podpredsednik občinske skupščine, ki je bil že med obema vojnami med pobudniki za zgraditev doma v spomin vodje kmečkega upora Matije Gubca v Vidmu ob Ščavnici. Odbor je sestavljen obširen in zahteven program, s katerim hoče kolikor se da svečano proslaviti velike dni v zgodovini slovenskega in hrvaškega ljudstva. Proslava naj bi bila 5. in 6. maja prihodnjega leta; Jedro vseh proslav naj bi bilo veliko ljudsko zborovanje. Ob tej priliki naj bi bila tudi uprizorjena velika drama domačina dr. Bratka Krefta Velika puntarija, ki naj bi bila na prostem in ki naj bi privabila tisoče ljudi ne le s Pomurja, temveč z vseh ostalih področij severo-vzhodne Slovenije in Savinjske doline, ki bi se rada tudi priključila temu velikemu slavu v Vidmu ob Ščavnici.

V začetnem delu slavlja naj bi se ponovil del programa, ki je bil izveden ob odprtju doma Matije Gubca v Vidmu ob Ščavnici že med obema vojnami. Predvsem naj bi prikazali videmski dramatik prizor iz kdo ve katerega avtorja ljudske igre Stara pravda, ki je že pred davnimi leti vmemala ob odprtju doma Matije Gubca srca naprednih Videmčanov.

V počastitev 400-letnice slovensko-hrvaškega kmečkega upora naj bi bil tudi literarni večer slovenskih pesnikov in pisateljev v Vidmu ob Ščavnici in okoliških vaseh, ki so zajemali za svoje stvaritve snov iz revolucionarnega boja od kmečkih uporov do današnjega dne. V Vidmu pričakujejo predvsem pisatelje Ivana Potrca, Miška Kranjca, Antona Ingoliča, Cirila Kosmača in domačina dr. Bratka Krefta. Potem bi obiskali Videm ob Ščavnici kiparji naivci, ki bi tvorili kiparsko kolonijo vsaj v letu 1972. Tovariš Milan Kristan, ki je sicer predsednik upravnega odbora cestne skupnosti, bi z

dletom iz orehovega debla ustvaril nad dva metra visok kip Matije Gubca, ki bi stal pred novo šolo v spomin velikega slovensko-hrvaškega kmečkega upora.

V slavnostnih dneh naj bi bil tudi medobčinski mladinski pevski festival, na katerem bi mladi pevci zapeli znamenito puntarsko pesem Le vkup, le vkup uboga gmajna.

Ves teden prvega maja prihodnjega leta in še kakšen dan naj bi po vinskih gričih Slovenskih goric mladina zažigala kravove kot simbol davnih dni preprostega slovenskega in hrvaškega človeka, ki se je bori proti fevdalnemu gospodu in ki ga je po dolgih stoletjih le pognal iz njegovega gradu.

Videmčani in vsi Pomurci, sosedne občine in Savinjska dolina bodo na ta način vzgledno počastili in praznovali 400-letnico slovensko-hrvaškega kmečkega upora, ki je tudi pripomožl do današnjega dne.

MANKO GOLAR

IZOLA

ZBOR SE JE SPREMENIL V MANIFESTACIJO

Člani ZVVI pri občinskem odboru ZZZB NOV Izola so se v polnem številu zbrali na rednem letnem zboru 18. februarja. Kritično so pregledali lansko delo invalidske organizacije. Uspehi široke dejavnosti dokazujejo, da so bili organizacijski delavci delavni.

Tega zbora smo se udeležili s posebnim navdušenjem spričo oživljene politične dejavnosti po sprejetju zgodovinskih sklepov na 21. seji predsedstva ZKJ in 2. konferenci. Med invalidi se je znova utrdilo zaupanje v zmago resničnega socializma v Jugoslaviji.

Borci — invalidi so z največjo pozornostjo poslušali pojasnilo o izredno pomembnih sklepih ZKJ; poročal je delegat na drugi konferenci Jože Bole. V zvezi s tem je tudi invalidska organizacija sprejela svoj delovni program za letos.

Zbor se je spremenil v pravo politično manifestacijo invalidov in borcev; odločno so podprli predlog, naj bi tovariša Tita za njegove neprecenljive zasluge razglasili drugič za narodnega heroja socialistične Jugoslavije.

J. L.

MARIBOR

PRIPRAVE NA OBČNI ZBOR

Sklenili so, da bo občinski odbor ZZZB NOV Maribor imel občni zbor konec februarja prihodnje leto. Združenje borcev in

ZVVI pa bodo imela svoje redne letne občne zборе decembra letos. Čeprav je torej časa še dovolj, so se vendar že začeli pripravljati na zборе. Pri občinskem odboru so imenovali kadrovske komisije, ki bo delovala v ta namen ter sodelovala pri pripravi z vodstvi množičnih organizacij.

Ena prvih nalog je evidentiranje kandidatov za združenja in občinski odbor ZZZB NOV Maribor. Sporazumno z osemimi občinskimi odbori ZZZB NOV na Podravju in Pomurju so se odločili predlagati kot kandidata za republiški odbor ZZZB NOV Slovenije Rada Pušenjaka.

Nadalje so sklenili, da bo treba spreminiti prispevke za stroške zdravljenja v zdraviliščih, ker so se življenjski stroški v zadnjih dveh letih bistveno spremenili. Tako bo boric poslej prispeval za zdravljenje 30% stroškov, če znaša dohodek na družinskega člana po 750 do 900 din, če pa dosega dohodek družinskega člana od 900 do 1000 din, bo prispeval polovico stroškov. Člani z dohodki nad 1000 din na družinskega člana bodo morali plačati vse stroške sami.

D. MIKLAVEC

ILIRSKA BISTRICA

V ZRRVS ŽIVAHNO DELO

V zadnjih dveh letih je Zveza rezervnih vojaških starešin v Ilirski Bistrici dosegla nekaj pomembnih rezultatov. Rezervni starešine postajajo vse pomembnejši dejavniki pri obrambni vzgoji. Prosvetni delavci, ki so rezervni starešine, učijo v šolah učence o pomembnosti obrambne vzgoje. Na tem področju pa je bilo premalo narejenega glede seznanjanja mladincev s poklicnimi vojaškimi šolami in vojaškimi poklici.

Zveza rezervnih vojaških starešin si prizadeva, da bi svoje člane sproti seznanjala z dosežki na vseh področjih, ki so direktno vezani na rezervne starešine in njihovo delo. Tako vsako leto pripravijo več predavanj ter tekmovanj v streljanju. Samo na lanskem tekmovanju je nastopilo več kot 150 rezervnih starešin, ki so dosegli zelo dobre rezultate. Napredovalo je 108 starešin, kar je ponoven dokaz, da je njihovo znanje kvalitetno, šest pa so jih predlagali za državna odlikovanja.

Zveza rezervnih vojaških starešin v Ilirski Bistrici je tudi podprla predlog, da bi tovariša Tita še drugič imenovali za heroja. Predlog so podprli zato, ker je tovariš Tito v povojnem obdobju izredno veliko prispeval za razvoj, uspehe in ugled Jugoslavije.

P. NIKOLIČ

imeli smo ljudi

Ivan Radoš

Pokopali smo ga na Radovici v Beli krajini. Rodil se je leta 1901. Bil je španski borec in nosilec partizanske spomenice, večkrat odlikovan za velike zasluge. Med narodnoosvobodilno vojno je napredoval do komandanta bataljona. — Vse svoje življenje je posvetil kot komunist boju za zmago delavskega razreda. Ze leta 1925, ko je živel v Franciji, je postal član KP. V Španiji se je bojeval na madridskem bojišču, kjer je bil tudi ranjen. Po španski vojni je Radoš prebil dve leti v francoskih taboriščih. Bil je zmeraj v prvih vrstah med bojem. Prav tako je tudi po osvoboditvi neustrašno sodeloval v prid skupnosti kot odbornik metliške občinske skupščine. — Ohranili ga bomo v najlepšem spominu!

Janez Zalar-Tavčar

Rodil se je leta 1904 v Topolu pri Begunjah na Notranjskem. Do vojaščine si je služil kruh kot pastir ali hlapec. Pri vojakihi je hudo zbolel na pljučih in od tedaj ni bil nikdar več popolnoma zdrav. Takoj po okupaciji se je povezal z organizatorji OF v Zelimljah. Vzdrževal je zvezo z Ljubljano, kjer je prevzemal naloge in jih prenašal na teren Ig-Skofljica-Smarje. Tedaj je tudi dobil ilegalno ime Tavčar. Marca 1942 se je uvrstil med borce v Sercejevem bataljonu. Bojeval se je v več bataljonihi in v Levstikovih brigadi. Prevzemal je odgovorne vojaške funkcije; bil je vodnik, potem komandir,

komisar čete, komisar bataljona, odreda in komisar področja. Prav tako je imel pomembne partijske funkcije. Kot vojaški in partijski funkcionar se je udeležil kočevskega zbora. — Po demobilizaciji je bil zelo delaven na terenu, zlasti pri sindikatih. Po upokojitvi je živel v Svetju pri Medvodah in tam je tudi konec januarja umrl. — Janez Zalar je bil večkrat odlikovan. Demobiliziran je bil kot kapetan I. razreda.

Andrej Nograšek

V Predosljah smo spremlili na zadnji poti Andreja Nograška in se od njega poslovili. Umrl je za posledicami vojne.

Rodil se je 3. 12. 1909. leta v Predosljah. V Vojkovi brigadi je bil borec od 18. 5. 1944 do 10. 9. 1945. Tudi po vojni je bil aktivni delavec pri organizaciji ZB.

Bil je oče šestih otrok, od katerih je eden še nepreskrbljen. V velikem številu smo se od njega poslovili člani ZB in druge organizacije.

Jože Rehar

Zapustil nas je, ko mu je bilo komaj 54 let. Rodil se je v kmečki družini v Ložah pri Vipavi. — Med borce Gregorčičeve in Gradnikove brigade se je uvrstil ob začetku leta 1943. Udeležil se je pohoda v Benečijo. Tam je tedaj zbolel in se moral dalj časa zdraviti. Po vojni je bolehal zaradi posledic vojne. — Jože Rehar je bil član ZB in drugih organizacij.

Franc Planovšek-Frano

Pokopali smo ga 3. februarja v Nazarjah. Bil je borec in družbeno politični delavec. Bilo mu je 62 let. — Ze kot mlad fant je začel delati pri lesni industriji v Nazarjih. Ze leta 1941 se je pridružil osvobodilnemu gibanju. Pozneje se je bojeval v partizanskih enotah na območju Gornje Savinjske doline. Nekaj časa je bil komandir preskrbovalne čete. Za sodelovanje v NOB je bil tudi odlikovan. — Po osvoboditvi je bil Planovšek spet zaposlen pri lesnem podjetju v Nazarjih. Bil je vnet družbenopolitični delavec. Dolga leta je bil predsednik odbora ZB NOV v Nazarjih. — Požrtvovalnega delovnega tovariša in zaslužnega borca bomo ohranili v lepem spominu.

Marjeta Dornik

Dne 3. 11. smo pokopali v Zg. Gorjah Marjeto Dornik, Dešmanovo mamo iz Podhoma. — Rodila se je leta 1908 na Zg. Lazah pri Kričarju nad Gorjami. Leta 1937 se je pritožila na Dešmanovo kmetijo v Podhomu. — Z možem Janezom je od začetka osvobodilnega boja podpirala partizane. Neštetokrat so bili gostje v njenem domu. Mož Janez je prevažal živež in druge potrebščine boricem. Za to sodelovanje sta Dornikova pred leti prejela priznanje. — Dešmanovo mamo je zadela srčna kap, tako da nas je zapustila, ko še ni bila v letih. Hvala ji za ves trud! Naj ji bo lahka gorjanska gruda, ki je na nji prelila toliko znoj!

utrinki in odmevi

PISMO NAROČNIKOM »TV-15«

Dragi tovariši in tovarišice!

Zadnje tedne prejemamo iz vaših vrst dopise z vprašanjem, kolikšna je pravzaprav letošnja naročnina. Drugi sprašujejo, zakaj poklanjamo knjige založbe Borec le novim naročnikom, zakaj ne upoštevamo tudi starih ipd. Na vsa taka in podobna vprašanja vam danes obširno odgovarjamo.

Leto, ki je za nami, je bilo doslej za naše poslovanje najmanj rožnato. Že pri pregledu devetmesečnega poslovanja v l. 1971 smo ugotovili primanjkljaj 157.605,90 dinarjev. Ker ni nič kazalo, da se bo stanje do konca leta občutno izboljšalo, smo bili primorani prositi ustanovitelja, t.j. RO ZZB NOV Slovenije, da nam dovoli za leto 1972 zvišati naročnino na 42,00 dinarjev. Na podlagi dokumentacije, ki smo jo predložili, je ustanovitelj v to privolil oziroma dal soglasje. Z vsem tem smo vas seznanili v 1. številki letošnjega letnika (članek »Mi nismo krivi...« na 3. strani).

Toda po odloku o maksimiranju cen za vse proizvode in storitve, ki je bil objavljen v Uradnem listu SFRJ št. 53/71 in je začel veljati 26. novembra 1971, se cene proizvodov in storitev do 29. februarja 1972 ne smejo spremeniti. Opozorjeni na ta odlok, smo dolžni, dokler bo odlok v veljavi, (ZIS ga je na seji 24. II. podaljšal), obdržati lanske naročnine. (Pripominjamo, da so se v podobnih težavah znašli tudi mnogi drugi listi. Med letom namreč noben list ne povečuje naročnine, čeprav cene medtem naraščajo, marveč povsod določijo novo naročnino za naslednji letnik. Odlok o maksimiranju cen pa nas je zatekel prav na koncu leta, ko smo napovedali višjo naročnino. Težave zaradi tega so pri našem listu še večje kot drugod, ker je naša naročnina v primeri z drugimi res majhna oziroma daleč premanjša.)

Po objavi in obrazložitvi povečanja naročnine — do česar pa, kot že rečeno, za zdaj še ne more priti — smo videli, da ste, dragi naročniki, sprejeli stvar z razumevanjem, saj dobro veste, da je ekonomska razlaga neizprosna in da se ne more nihče izogniti veržne reakcije zviševanja cen. Z zadovoljstvom lahko zapišemo, da je zelo ne-

znaten odstotek tistih, ki so odpovedali list zaradi napovedanega povečanja naročnine. Za izkazano zaupanje, se vam, dragi tovariši in tovarišice, najlepše zahvaljujemo.

Da vam bo stvar še bolj jasna, navajamo nekaj števil o finančnem stanju lista l. 1971:

Izdatki l. 1971	2.208.111,20 din
Dohodek od naročnine	1.380.383,95 din
Dohodek od oglasov	575.077,65
Dotacija od skladov za pospeševanje založništva	121.500,00 din
Sikupni dohodki	2.076.961,60 din
Primanjkljaj	131.149,60 din

Ker dobro poznamo socialni sestav naših naročnikov, smo se vedno zelo težko odločili, da prenesemo bremena povečanja stroškov na njihova ramena. Temu se seveda ne moremo izogniti, skušamo pa napraviti vse, da bi bila ta obremenitev čim manjša.

Do večjih finančnih sredstev nam lahko pomaga tudi povečanje naklade. Sedanja naklada je razmeroma precejšnja — vsak teden natisnemo 43.000 izvodov »TV 15« — vendar ugotavljamo, da je še precejšen odsotek članov obeh organizacij (ZZB NOV in ZRVS), ki niso naročeni na svoje glasilo. Na vse mogoče načine si pomagamo, da bi pridobili čimveč novih naročnikov. Tako smo letos uvedli novost, da damo vsakemu »novincu« eno izmed knjig založbe Borec, če se naroči na list vsaj za 12 mesecev. Doslej nam je ta pot že pomagala, da smo pridobili precej novih. No, tudi na stare nismo pozabili. Medtem ko smo prejšnja leta izvajali nagradna žrebanja, smo se letos odločili, da vsak mesec podelimo med stare naročnike štiri ročne ure. Razen tega se bomo vsake tri mesece oddolžili tudi prizadevnim poverjenikom: poleg provizije po 500 din za vsakega novega naročnika bosta prva dva, ki nam bosta zbrala največ naročnikov v preteklem tromesečju, dobila ročno uro. — Pri vsem tem, kakor vidite, je naš cilj: povečanje naklade, kar omogoča povečanje finančnih sredstev in čim manjšo naročnino. To pa je dobro za vse naročnike, stare in nove, ali ne?

Naročnina, dragi tovariši in tovarišice, nam je nujno potrebna za nadaljnje izdajanje lista. Zato nikar ne odslavite pismo, ki bo ta mesec prišel k vam, da mu izplačate 16 dinarjev. Toliko namreč pobiramo kot polletni obrok naročnine — nič več kot

lani. Upoštevajte, da so drugi dotoki sredstev zaradi splošne nelikvidnosti zelo počasni. Odštejte torej teh 16 dinarjev z dobro voljo.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

ŠE ENO OBVESTILO

Ker v mesecu marcu pobiramo prek pošt polletno naročnino, po din 16, se zna zgoditi, da bodo pismonoši terjali naročnino tudi od tistih naših naročnikov, ki so nam že naročnino sami nakazali. Prosimo, da v takih primerih zavrnete položnico z označbo »Že plačano«. Položnice smo nam-

reč pripravljali že od 7. februarja naprej, in v tako veliki časovni razliki so taki primeri neizogibni. Prosimo vas tudi, da nam sproti javljate vse spremembe. Prav zadnje čase nam nekatere pošte pišejo, da imajo velike težave pri dostavi časopisa naročnikom, ker se spreminjajo ulice in hišne številke. V tem primeru je vsak posameznik dolžan javljati vse nastale spremembe.

Poverjenikom sporočamo, da bomo ob koncu vsakega tromesečja obračunavali provizijo za novo poslano naročnike. Dve- ma najpridnejšima bomo poleg provizije podarili ročno uro.

Uprava TV-15

pravna posvetovalnica

KAKO JE Z ODPOVEDJO DEDNI PRAVICI?

I. D., Sr. Gameljne

Vprašanje: V pismu sprašujete, kako je z dedno odpovedjo. Imate namreč zeta invalida, ki je brez leve noge in ne zna ne brati ne pisati. Doma so ga namreč nekako zavrgli. Njegov oče je izročil svoje premoženje dvema zdravima sinovoma. Eden od njih je prišel 1. novembra k vašemu zetu te ga nagovoril, da se je menda podpisal na dedno odpoved. Kje ima to pisanje spravljeno, ne veste, ali doma ali na sodišču. Vaš zet ni dobil od sodišča nobenega pisanja ali obvestila, pa bi zato radi vedeli, če to drži.

Odgovor: Po zakonu o dedovanju, ki ureja tudi vprašanje dedne odpovedi, leta sploh ni možna, dokler je zapustnik živ. Dedič se torej načeloma dedni pravici ne more odpovedati. Lahko pa se izjemoma zapustnikov potomec, ki sme samostojno razpolagati s svojimi pravicami, odpove v sporazumu s prednikom dedni pravici. Vendar mora biti ta odpoved napravljena v obliki pismene pogodbe, overjene po sodniku. Samo v obliki sodnega zapisnika se torej potomec odpove dedni pravici po predniku, dokler je ta živ. Ker v vašem primeru ni bil o odpovedi vašega zeta napravljena sodni zapisnik, oče vašega zeta pa je še živ, se vaš zet ni mogel veljavno odpovedati dedni pravici po očetu.

Možna pa je tudi izročilna pogodba, s katero lastnik premoženja izroči svoje premoženje (navadno gre za kmečko posestvo) enemu od svojih otrok s tem, da ga ta do smrti preživlja. Izročilna pogodba je veljavna, če je sestavljena v pismeni obliki in overjena po sodniku. Navadno so pri izročilni pogodbi navzoči vsi otroci izročitelja, ki svoje soglasje pogodbi potrdijo s svojimi podpisi. Svoje soglasje dajo lahko tudi kasneje, vendar mora biti njihov podpis overjen na sodišču. Tisti izročiteljevi otroci, ki niso dali svojega soglasja k izročilni pogodbi, pa lahko po izročiteljevi smrti uveljavljajo svoj dedni delež.

Možno je torej, da se je vaš zet podpisal na izročilno pogodbo, h kateri je dal soglasje. Vendar bi moral biti v tem primeru podpis overjen po sodniku.

KAKŠNA JE PRAVZAPRAV LETOŠNJA POKOJNINA?

U. A., Unec

Vprašanje: V svojem kratkem dopisu sprašujete, kakšna je pravzaprav letošnja pokojnina borcev. Upokojeni ste bili po čl. 192 in 193 pokojninskega zakona, imate polno, 85-odstotno pokojnino glede na 30 let pokojninske dobe. Udeležbo v NOV pa imate priznано od 1. 4. 1943.

Odgovor: Glede povečanja pokojnin smo v zadnjem času že večkrat dali pojasnila v naši rubriki. Naj zato le na kratko ponovimo. Vsem upokojencem razen tistim, katerim je bil pri odmeri pokojnine upoštevan osebni dohodek iz leta 1971, so se s 1. januarjem pokojnine povečale za 17% in 36 din. Za borce, ki prejemale dodatek za borce, pa se pokojnine dokončno niso mogle odmeriti, ker niso bile znane osnove za odmero dodatka za borce. Zato se je tistim upokojencem, nekdanjim borcem NOV, ki prejemale dodatek za borce, s 1. januarjem in ta mesec izplačala le akontacija za povečanje oz. uskladitve pokojnine, kot se to uradno imenuje. Za tiste, ki imajo polno, 85-odstotno pokojnino, je ta akontacija znaša 200 din mesečno, za druge pa 150 din mesečno. Če torej prejimate dodatek za borce, oz. je bil ta vračunan v vašo pokojnino, ste dobili kot akontacijo 200 din poviška na pokojnino. Ko bodo znani dokončni zneski dodatka za borce v letu 1972, pa bo pokojnina dokončno odmerjena.

POKOJNINA IN DODATEK ZA BORCE

Vprašanje: V dopisu pišete, da ste bili upokojeni s 1. 1. 1970 in da vaša pokojnina

znaša toliko in toliko. Zdaj pa bi radi vedeli, za koliko se je vaša pokojnina povečala oz. morala povečati s 1. januarjem letošnjega leta.

Vaše drugo vprašanje se tiče tovariša po rodu iz Primorske, ki ima priznано dvojno štetje od 9. 9. 1943 do 15. 5. 1945. Zaposlen je od 1. 9. 1961 neprekinjeno. Zanj bi radi vedeli, ali in kdaj mu pripada dodatek za borce.

Odgovor: Verjetno vam je znano in tudi v »TV 15« smo že večkrat pisali, da so se s 1. januarjem letos povečale vse starostne pokojnine za 17 odstotkov in 36 din. To velja tudi za pokojnine borcev NOV. Ne velja pa za tiste upokojence, ki se jim je pri odmeri pokojnine upošteval osebni dohodek iz leta 1971. Vam se je torej pokojnina povečala za omenjeni znesek. To pa pod pogojem, da niste prejeli dodatka za borce. Ker še niso bili objavljeni zneski novega republiškega oz. zveznega dodatka za borce, se tistim upokojencem, ki so prejeli dodatek za borce, pokojnine na novo niso mogle dokončno odmeriti. Tistim upokojencem, ki so dobivali dodatek za borce in prejeli pokojnino v višini 85 odstotkov od pokojninske osnove, se nakazuje 200 din akontacije na povečano pokojnino. Tistim, ki prejemale manjšo in nepolno pokojnino, pa 150 din akontacije na račun povečanja pokojnine.

Tudi pri vas je torej možno troje: Lahko se vam je pokojnina povečala za 17 odstotkov in 36 din, če niste prejeli dodatka za borce. Če pa ste ga, ste lahko dobili 200 din več ali pa le 150 din, t.j. začasno, dokler pač ne bo pokojnina na novo odmerjena glede na dodatek za borce.

Za vašega znanca pa tole pojasnilo: Primorci, bivši italijanski državljani, so izenačeni z drugimi, če so kot borci NOV vstopili v NOV do 13. 10. 1943. Za vašega znanca torej to velja. Splošno pravilo pa je, da lahko dodatek za borce dobi tisti, ki ima najmanj 15 let pokojninske dobe. Po vaših podatkih vaš znanec nima 15 let pokojninske dobe, lahko zaprosi za dodatek za borce, če bodo seveda njegovi osebni dohodki nižji od zneska, ki velja kot osnova za odmero dodatka.

ALI JE MOŽNA »OŽIVITEV« POKOJNINE PO PRVEM MOŽU?

Vprašanje: Zanima vas ali vam pripada pravica do pokojnine po možu, ki je padel kot borec NOV leta 1944. Ker se niste hoteli po njegovi smrti vdinjati Nemcem za dekle in ker ste bili brez dohodkov, ste se poročili z njegovim bratom, vendar ste se čez leto dni in pol že razvezali. Brali ste, da tudi »ločenke« dobe pokojnino po možu, pa vas zanima če je res, da bi lahko z dopolnitvijo 60. leta starosti tudi vi dobili starostno pokojnino?

Odgovor: Verjetno ste po padlem možu prejeli pokojnino, ker ste pač imeli otroke, čeprav še niste bili stari 45 let. Če ste zaradi ponovne poroke izgubili pokojnino, ste jo verjetno prejeli po padlem možu oz. očetu vaših dveh otrok. Vi sami pišete, da ste se ponovno poročili. To pa pomeni, da ste s tem izgubili pravico do družinske pokojnine. Le vdova, ki je nad 45 let stara, obdrži v primeru ponovne poroke pravico do družinske pokojnine. To velja za vdovo, ki je pravico do družinske pokojnine dobila zaradi popolne pridobitve nezmožnosti. Res je možno, da vdovi oživi pravico do družinske pokojnine. Vdovi, ki je s ponovno poroko izgubila pravico do družinske pokojnine, po možu iz novega zakona pa družinske pokojnine ni pridobila, oživi pravico do prejšnje družinske pokojnine, če so še otroci iz prvega zakona, ki uživajo družinsko pokojnino, in so še vedno izpolnjeni pogoji, ob katerih ima vdova glede na svojo starost oz. otroke pravico do družinske pokojnine. Ker niste navedli podrobnostih podatkov, svetujemo, da se obrnete na zavod za socialno zavarovanje, čeprav po dosedanjih podatkih menimo, da najbrž nimate pogojev za oživitev pokojnine po prvem možu.

Anton Krebelj

Karel Buh

Rodil se je leta 1896 v vasi Rožice pri Materiji, pokopali pa smo ga 29. januarja na pokopališču v Brezovici. — Anton Krebelj se je izučil za mizarja in ostal svojemu poklicu zvest vse življenje. Izkusil je gorje dveh svetovnih vojn. Ko so po prvi svetovni vojni primorski kraji prišli pod Italijo, je trpel kot mnogi zavedni Slovenci, ki niso zapustili ožje domovine; bil je pogosto brez dela, fašisti so ga preganjali in zapirali. — Med drugo vojno je kmalu začel sodelovati v osvobodilnem gibanju. Leta 1944 so ga ujeli in odgnali v Nemčijo. Vrnil se je šele avgusta 1945 iz internacije. Takoj po vrnitvi je začel delovati v družbenopolitični organizaciji. Leta 1947 je bil tajnik krajevnega odbora v Materiji. — V osvobodilnem gibanju so vneto sodelovali vsi otroci in Antonova žena Jožeta, ki je bila za to tudi odlikovana. — Anton je užival velik ugled med ljudmi, ki se ga bodo radi spominjali kot dobrega delavca in tovariša.

Zadnje dni januarja smo se na ljubljanskim Zalah poslovili od Karla Buha, znanega družbeno-političnega delavca iz Trnovega v Ljubljani.

Rodil se je leta 1895 v Borovnici. Izučil se je za mizarja in se že kot vajenec vključil v delavsko gibanje. Z 18. leti je odšel k mornarici, kjer se je v Boki Kotorski udeležil revolucionarnega upora kotorskih mornarjev. Po I. svetovni vojni je vstopil v komunistično stranko in ostal vseskozi njen pristaš. Zaradi tega so ga preganjali in je bil večkrat tudi brezposelen.

Takoj v začetku II. svetovne vojne se je z vso svojo družino vključil v boj proti okupatorju. Njegovo delo za OF je bilo vsestransko; z njo je bil povezan v službi, delal pa je tudi v Trnovem kot obveščevalec in propagandist. Njegovo stanovanje je bilo vedno na voljo za razne sestanke borbenih skupin, SKOJ in drugih. Toplo zavetje pa je v njem našel tudi marsikateri ilegalce. Pokojnik je bil ponosen na svoje otroke, ki so se, čeprav zelo mladi, takoj vključili v NOB. V decembru 1943 ga je skupaj z njegovimi otroci aretirala domobranska policija. Po mnogih zasluskih in nečloveških mučenjih so ga februarja 1944 odpeljali v Dachau. V novembru 1944 pa so aretirali še njegovo ženo in najmlajšega sina. V januarju 1945 je v Mauthausnu zaradi prestopanja gorja umrl najstarejši sin.

Za svoje delo med NOB je bil pokojni Karel Buh odlikovan z redom hrabrosti in redom zasluge za narod tretje stopnje. Za družbenopolitično delo po vojni pa z redom dela s srebrnim vencem. Že hudo bolan ni mogel osebno sprejeti še zadnjega častnega priznanja skupščine mesta Ljubljane.

Vsem, ki smo ga poznali, bo ostal v trajnem spominu kot dober in iskren tovariš. Njegovo priljubljenost pa je izpričala številna udeležba na pogrebu.

Metka Mubi

Tragično je preminila Metka Mubi, rojena Brejce, l. 12. 1941. Ker je bil oče borec NOB, je bila l. 1943 mati z otroki izseljena v taborišče. Med njimi je bila tudi Metka, ki je bila tisti čas stara eno leto in pol. Po osvoboditvi so se vrnili domov v Duplje. Umrla je 13. 12. 1971. v Predosljah, kjer je bila poročena. Od nje smo se poslovili člani ZB in druge organizacije.

Varstveni dodatek je moralna kategorija

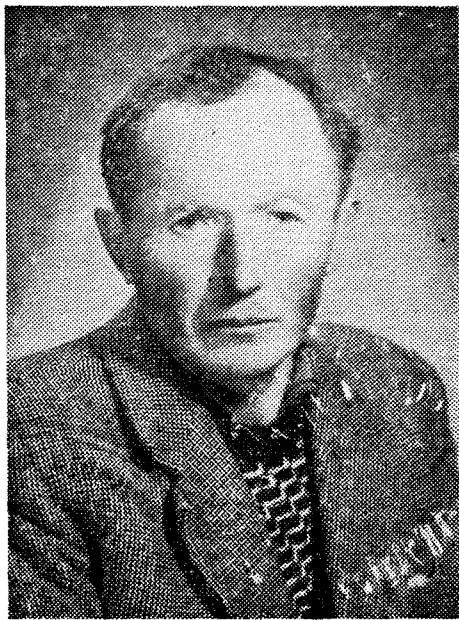
V naše uredništvo smo povabili Franca Kosmača iz Mrzlega vrha nad Idrijo, ki je poslanec socialno-zdravstvenega zbora skupščine socialistične republike Slovenije in predsednik komunalne skupnosti zdravstvenega zavarovanja kmetov Ljubljana, v kateri je združeno 18 občin. Prosili smo ga, da bi povedal svoje mnenje o predlogu zakona o starostnem zavarovanju kmetov, in sicer posebej kar zadeva določila o pravici do varstvenega dodatka.

Tovariš Franc Kosmač je bil rojen 9. novembra 1909 in je končal kmetijsko šolo na Grmu pri Novem mestu. Kmetuje visoko v hribih, njegova domačija je na 940 metrih nadmorske višine. Sta tusa borca nima priznanega, ker je bil odveden v tako imenovani bataljon speciale (kazenski bataljoni, ki so bili brez orožja, neke vrste internacija) na Sardinijo. Tam je aktivno politično deloval za NOB, vendar je bil z vsemi tovariši vključen v sestav pomožnih enot zavezniške vojske v Franciji. Prav zaradi tega, ker sam nima česa pridobiti, je zanimivo, kakšno mnenje zastopa nasproti kmetom s statusem borca NOV.

»Predlog zakona o starostnem zavarovanju kmetov v primerjavi z osnutkom tega zakona opušča cenzus in obliki katastrskega dohodka kot pogoj za pridobitev varstvenega dodatka za kmet-borce, uvaža pa nekakšno salomonško rešitev. Po 53. členu si pravico do varstvenega dodatka pridobi le tisti kmet-borec, ki je socialno ogrožen in sicer po kriterijih, določenih v občinskih odlokih, po katerih so v letu 1971 občinske skupščine priznavale priznavalno tem kmetom—borcem. Taka določba pa ne prenese kritike. Predvsem je treba poudariti,« nadaljuje Franc Kosmač, »da varstveni dodatek ni socialna kategorija, zakaj če bi to bil, bi ga morali podeljevati vsem socialno ogroženim kmetom.

Vse ljudstvo in vsi kmetje ga pojmujejo kot moralno kategorijo, z drugimi besedami — kot priznanje za udeležbo v ljudski revoluciji, podobno kot to velja tudi za borčevski dodatek zaposlenim in za druge ugodnosti borcem po temeljnem zakonu o socialnem zavarovanju. Napravili bomo veliko politično škodo, če bodo sedanje formulacije v 53., 54. in 55. členu obveljale. Gre predvsem za škodo, ki bo nastala pri pripravi na splošni ljudski odpor, po

sredno pa tudi za gospodarsko škodo. Uveljaviti moramo načelo, da se sodelovanje v osvobodilnem boju in ljudski revoluciji prizna, ne glede na velikost kmetije oziroma socialno stanje kmeta. Prvič zaradi tega, ker je zasebna kmetijska pridelava zlasti v hribovitih predelih še vedno nujna in v slovenskem narodnem interesu. Drugič pa zaradi tega, ker morajo mladi gospodarji spoznati na praktičnih rešitvah iz preteklosti, da njihove žrtve v morebitni prihodnji vojni ne bodo ostale nepoplačane...«

Poslanec Franc Kosmač, doma z Mrzlega vrha nad Idrijo.

»Bi morda lahko navedli kake primere, ki kažejo na škodljiv vpliv dosedanjih razprav o varstvenem dodatku za kmete-borce?»

»Seveda. Prvi je Franc Čadež iz Ledin, ki ima priznan status kmeta-borca. Med narodnoosvobodilnim bojem je dal za partizansko vojsko kakšnih 15 glav živine, za kar ni dobil ničesar, pa še sam je bil borec. Zdaj redi 20 glav živine, svoje čase pa so na kmetiji redili do 70 glav. To je lepa kmetija, stoji

pa na 1000 metrih nadmorske višine. Sin tega kmeta je končal dveletno kmetijsko šolo v Novi Gorici in je nameraval prevzeti kmetijo. Ker pa je oče spoznal, da bo varstveni dodatek pogojen s socialno ogroženostjo, je sina poslal delat v idrijski rudnik, kjer sin zdaj že dela dober teden. Po tej poti bo kmetija začela propadati, sin se bo počasi poročil in se odtujil zemlji. Postal bo delavec, ki mora skrbeti za svojo družino in ga ni mogoče bremeniti za skrb do staršev. Ti bodo postali socialno ogroženi in tako si bo naposled z grenkim občutkom pridobil pravico do varstvenega dodatka tudi kmet-borec Čadež, ki bi mu jo zdaj utegnili odreči...«

»Taki primeri so najbrže še več?»

»Veliko jih je in precej hude krvi je na podeželju že zdaj. Ne maram, da bi me ljudje krivili, češ da sem jih slabo zastopal. Namesto da bi se nehali previjati, kako bomo čimbolj znanjšali šte-

vilo kmetov-borcev s pravico do varstvenega dodatka — saj bo teh borcev vedno manj, bolni so in umirajo, da kmalu problema skoraj več ne bo treba reševati — raje poiščimo denar, ki je in ki je bil ustvarjen s kmetovimi žulji. Imam konkreten predlog. Pripravi se novi zakon o gozdovih. Popolnoma brez vsake družbene škode bi bilo, če bi se v sklad za podeljevanje varstvenega dodatka kmetom-borcem stekal del biološke amortizacije od gozdov, ki jo letno plačamo 30 milijonov novih dinarjev. Dovolj bi bilo četrtnina tega denarja in varstveni dodatek bi lahko izplačevali vsem kmetom-borcem. Da se tako zbrana sredstva doslej niso uporabljala najbolj smiselno in namensko, bi lahko dokazal...«

Mnenje poslanca in uglednega družbenega delavca Franca Kosmača je novo in zelo zanimivo. Menimo, da zasluži vso podporo.

S. F.

Hiša v gradnji

Objavljamo odlomek poglavja pod tem naslovom v knjigi Alfonza Bednara URE IN MINUTE. Knjiga ima 428 strani, je vezana v platno in stane 116,00 dinarjev. Delo je prevedeno iz slovaščine.

Mineval je april in neki petek zjutraj se je Eva vrnila z nakupov in rekla možu: »Martin! Rekla je to z nenavadno ostrim in očitajočim glasom.

»Prosim, Eva?»

»Srečala sem gospo Jankovičevo —

»No, in?»

»Odpravlja se k možu, mogoče je že mrtev — poskus samomora — zastrupitev — naredil je to v sanatoriju —

»... Ko bi bil mogoče prej prišel do zdravljenja v toplicah... Pa ne, to je nesmisel, tako govoriti...! Ko bi, ko bi...! Vse bi bil moral storiti ti kot zdravnik že pred dvema letoma, pred enim letom! Jankovič je potreboval počitka, potreben je bil miru — vem pa, da si poslal v toplice ljudi, ki so bili zdravi — in to samo zato, ker niso bili inženirji — ker niso bili tvoji prijatelji — ker so razredno ustrezali! Jankovič pa ni ustrezal tvojim predstavam o znanstveni organizaciji družbe!«

»Eva!« je rekel v jezi zdravnik, potem pa vrge iz sebe s pridruženim glasom: »Tega bom imel kmalu dovolj. Zmerom samo Jankovič za Jankovič! Prednostno pravico do zdravljenja imajo ljudje, ki se skozi cele rodove niso mogli zdraviti. Z razrednega stališča sem ravnal pravilno, čeprav se v duhu s tem nisem strinjal, in tudi vse komisije, ki so odločale o Jankoviču, so ravnale pravilno... Čudim se ti, Eva, da tako neuglavo zagovarjaš nekakšno čudno humanost. Kar je staro, je slabo, tega se končno vendar že zavedi! — in to mora s sveta zginiti! Negovati moramo mlade moči v novem nastopajočem razredu in pomesti stare smeti. Gojiti moramo nove odnose med ljudmi...! Takšen je v današnji družbi red in —!«

»Inženir Jankovič je bil zate smet?»

»Ali ne —?»

Pritekla sta dečka, obstala pri vratih in s široko odprtimi očmi strmela v očeta in mater...

»Dobro me razumeš, Martin, kaj ti govorim, dobro veš, na kaj mislim. Iz tebe ne bo zdravnik, če se boš držal takšne in takšne morale. Morala je samo ena, človeška, nobena druga. Slišali smo že o vsemogočih moralah, o narodni, o rasni, o razredni moralaj — toda vse to, Martin, nima z moralno nič opraviti, to je narodni, rasni razredni egoizem, egoizem pa ni morala. Egoizem, ki ga uveljavljaš ti ali ga uveljavljam jaz ali ga uveljavljajo narod, rasa ali razred, vse to je gol egoizem in nič drugega. Od kdaj je egoizem povišan v moralno? Orožje odlagaš pred egoizmom, ne vem ali pred svojim ali pred tujim ali pred razrednim egoizmom iz nekega posebnega udobja: ne misliti, ne delati — naj drugi mislijo in delajo, naj drugi nosijo odgovornost namesto mene...! Po eni strani se ne strinjaš z ničimer, kar se danes godi, po drugi pa se daš voditi nekemu noremu razrednemu egoizmu! Naj namesto mene misli, dela razred! Vdajaš se, Martin. Zdaj že razumem, zakaj je danes tako, kakor je. Ljudje kakor ti molče odstopajo prostor egoizmu — potem pa se Jankovič zastrupi. Zakaj naj se zastrupljajo starci? Komu škodijo? Belica hodi v Velike Dvorce in vsakdo se mu roga. Izselili so ga iz Velikih Dvorcev samo zato, ker je tamkajšnjemu predsedniku Bencu nekoč posodil denar. Benc mu ni vrnil niti halerja. To ti tako dobro veš kakor jaz. Belico si dobro poznal, veš, kakšen človek je bil. Take usode ne zasluži tudi s tvojega razrednega stališča ne! Je to razredni boj, je to znanstvena organizacija družbe? To je novodobna džungla! V Velikih Dvorcih norec Dugas grozi, da bo zruval križ iz zemlje,

in buri ljudi, njegova Sonja, moralno razkrojeno dekle, se tu ukvarja z organizacijo politične vzgoje — in bogve s čim še, ti pa —

Dubovsky je prebledel. »Prosim te, Eva... Kakšne besede so to? Menda ne misliš trditi, da delam v interesu nekakšnega egoizma in — in da imam najbrž jaz Jankoviča na vesti in da odgovarjam za vse to?»

»Kdo pa?»

»Če ga ima kdo na vesti, ga imajo drugi!»

»Tudi jaz jim služim,« je rekla Eva, »samo da moja služba ni tako nevarna kakor tvoja! Ne tiče se človeškega življenja. In vedno si prizadevam, da ne služim razrednemu egoizmu —!«

»Neumna si!« je rekel zaničljivo Dubovsky in si začel zavezovati kravato. »Neumna si, Eva! Vsi služimo enako. Eden laže, drugi krade, tretji pobija. Včasih dela to vse ista oseba. Tako reči tečejo, drugače se to ne dá — v današnjem boju se ni mogoče ozirati na osebne probleme in muhe nekega Jankoviča...«

»Delaj sem tako, kakor je to od mene zahtevala družba —!«

»Zavožena družba!« je rekla Eva. »Zmešana družba. Menda mi boš pritrdil, da ni mogoče graditi družbe, poleg vsega še nove družbe na ta način, da bomo drug drugega uničevali. Mene lahko imaš za nezavedno, zastarelo in ne vem kakšno še, vendar dovolj pripombo, da me Jankovičev primer boli. To je bil naš dober znanec, naš prijatelj. Jankovič ni bil nikakor slab, nasprotno zelo koristen človek in mislim, da si ga zanemaril iz osebne lagodnosti, da se ti ne bi bilo treba z nikomer sporeči, da se ti ne bi bilo treba za prijatelja zavzeti. Toda ti, Martin, si nekdaj znal za ljudi tudi kaj žrtvovati, brata, mater, očeta, a kaj je s teboj zdaj? Spet se te znova in znova polašča mračno razpoloženje, tu doma — in na ljudi gledaš s stališča nekakšnega razrednega egoizma, da bi mene pripravil do molka in v sebi potišal vesti!«

»Oprost, Martin,« mu je rekla po zajtrku, »toda mislim, da bi bil moral dvigniti glas, ko je šlo za Jankoviča. Jankovič nikomur ni hotel slabega, pa tudi ko bi bil hotel, ti kot zdravnik —

»Eva,« je kliknil z zadrgnjenim glasom. »Misliš, da mi ni zaradi Jankoviča neprijetno?»

»Res?« ga je vprašala s posmehom. »Neprijetno?« Zasmejala se je. »Saj praviš, da ti je bil smet... Kaj te le Jankovič briga, Martin! Zastrupil se je, mogoče bo umrl, sam se bo na ta način lagodno umaknil! Njegov primer, Belicov primer pa drugi primeri, vse to spada pod nekakšno značko in številko, v kategorijo 'razredni boj' — in zadeva je opravljena. V nobeno reč ne verujem... Nad nečim si razočaran. Moral bi verovati, v kar si veroval nekdaj... Drugačen si bil, Martin. Volja ti je ohromela. Kje je nekdanji tvoj sklep: Kaj vse, si govoril, moraš storiti, da boš pozabil na brata! Koliko hudega moraš odstraniti — zgolj ti sam! Kaj je ostalo od vsega tega, Martin? Nič. Čisto nič! Vdajaš se — in zlo širiš! Vstaje si se udeležil, jaz sem bila v vstaji — toda, ali misliš, da za sebe? Partizana sva bila za druge, Martin. Kar se danes godi, ni razredni boj, to je —

Dubovsky je molče gledal v svojo vitko ženo, na njene kostanjeve lase, v njen beli obraz in v njene bleščeče se temnomodre oči, kako je njena vitka postava zdrsnila v zelen plašč. Oblekel je rjav hubertus in vzel klوبuk.

»Pojdi, Martin!« Eva ga je prijala pod pazduho. »Imej spoštovanje do ljudi, ne delaj jim hudega! Nikjer! Človek ni poskusni zajec za preskušanje političnih strasti — in tudi ne tvojih trenutnih razpoloženj —

RAVNE NA KOROŠKEM

22. FEBRUAR — KRAJEVNI PRAZNIK

Združenje borcev NOV Ravne nad Sošanjem praznuje 22. februar kot krajevni praznik. Na ta dan je namreč XIV. divizija bojevala svoje najhujše boje med svojim legendarnim pohodom na področju Raven. Letos smo imeli proslavo nekaj dni prej, 20. februarja, ko je bila nedelja. V stari šoli se je zbralo mnogo ljudi, zlasti mladi-pripravila s pionirji in cicibani prav lep, ne in članov ZB NOV. Podružnična šola je prisrčen spored. Pel je tudi otroški pevski zbor.

Martin Tovornik, član predsedstva občinskega odbora ZZB NOV Velenje je govoril o velikem političnem in vojaškem pomenu pohoda XIV. divizije. Orisal je vso dolgo slavno pot divizije, od Bele krajine, čez Hrvatsko in na Stajersko s prehodom čez Sotlo pri Sedlarjevem. Po prihodu divizije je bilo ljudstvo v teh krajih že pripravljeno in je hitro sledilo klicu k oboroženi vstaji. Naši fantje so trumoma pristopali v partizanske vrste. Štirinajsta divizija je

na svojem pohodu izgubila povprečno vsakega tretjega borca. To je bila velika cena, toda okupatorju in njegovim hlapcem so spodleteli načrti; sovražnik je hotel popolnoma uničiti XIV. divizijo kot je leto dni poprej pohorski bataljon.

Spregovoril je še domačin Zdravko Mevc. Obudil je spomine na tiste najhujše ure v Ravnah med bojem. Ravenčani so mnogo žrtvovali; v boju jih je padlo 40. Partizanskim enotam so pomagali tudi gmotno. — Življenje Ravenčanov se je po vojni močno spremenilo. Zdaj imajo že v tridesetih hišah avtomobile, več kmetij je dobro opremljenih s stroji. Boj za boljše življenje ni bil zaman. Zato pa moramo tudi vsi znati ceniti in varovati svobodo, To praznovanje v spomin na naše pomir in neodvisnost naših narodov.

nim bojem bi bilo lahko zgled marsikate-membne dogodke med narodnoosvobodilremu združenju borcev, da bi prav tako prenašalo NOB na mladi rod. M. T.

NOVO NA NAŠEM TRGU!

GLAVNIK TRIMER, S POMOČJO KATEREGA SE LAHKO SAMI STRIŽETE

Trimer je znan po vsem svetu, sedaj pa ga lahko kupite tudi pri nas. Trimer je glavnik, s katerim se lahko sami strižete in depilirate. Primeren je za moške in ženske pa tudi za otroke.

Če odstranite britvice, vam Trimer koristi za česanje las, za masažo lasišča, poleg tega pa preprečuje prhljaj in izpadanje las.

Britvice lahko kupite v vsaki trgovini in jih enostavno zamenjate, kadarkoli to želite.

Cena za komet je 25,00 din, je ugodna in enaka po vseh trgovinah, kjer ga prodajajo. Če ga slučajno nimajo v vaših trgovinah, pišite nam, poslali vam bomo Trimer po poštnem povzetju. Poština je že vračunana v ceni.

GLAVNIK TRIMER NUDI 10-LETNO JAMSTVO, TUDI PRI OKVARI PLASTIKE.

TRIMER ZAGREB
BOŠKOVIČEVA 40

Umrl je Alojz Ravbar-Egon

V sredo 23. februarja smo na kromberškem pokopališču pri Novi Gorici pokopali borca in pisatelja Alojza Ravbarja-Egona.

Rojen je bil 13. marca 1912 na Proseku pri Trstu. Komaj dve leti star je v prvi svetovni vojni izgubil očeta in je moral postati mati kot tovarniška delavka sama vzdrževati sina in hčer. Ko je končal osem razredov osnovne šole, se je šel učiti za mizarja, vendar se ni izučil, ker so ga predvsem uporabljali za pomožna dela. Ni se hotel vpisati v fašistično organizacijo, zato so bila pred njim vsa vrata zaprta. Leta 1930 je odšel v Jugoslavijo, vendar je kmalu spoznal da tudi tu ne bo nič. Zato je odšel dalje v Francijo. Delal je v Parizu in poleg zaposlitve končal še 6. razred gimnazije. Naravno nadarjen za jezike, je tudi te marljivo študiral. Tako se je poleg italijanščine, ki jo je znal še iz Trsta, naučil nemščine, francoščine, kastiljske španščine ter deloma angleščine. Ko je

imel možnost, da bi se redno izobraževal, potem pa je prišla vojna in za njo razburkani povojni časi, ki so zahtevali predvsem dejanja. Tak naravno zelo nadarjen fant kot je bil Ravbar bi v drugačnih razmerah najbrž zrasel v svetovno priznanega znanstvenika ali pisca, če pomislimo, da se je kar mimogrede naučil toliko jezikov, obenem pa še polagal izpite na gimnaziji. Ko je tik pred vojno bival v Ljubljani, je napisal komedijo, ki jo je ljubljanska Drama sprejela v repertoar za zimsko sezono 1941 — 1942. Zaradi kulturnega molka in vojnih razmer pa je niso uprizorili, rokopis pa se je izgubil. Po vojni je zapustil službo, da bi se posvetil pisanju, pero je spet vzel v roke, ko je bil upokojen.

Dolg bi bil seznam njegovih prispevkov v raznih časopisih in revijah, zato naj omenimo samo to, kam vse je pisal: Borec, TV 15, Borba, Delo, Pavliha, Primorski dnevnik, Primorske novice, Invalidski vestnik, Glas Gorenjske, Jadranski koledar, Prosveta (Chicago). Čeprav ni bil poklicni novinar, so ga že leta 1956 sprejeli v Društvo novinarjev.

Poleg tega je pisal tudi daljša dela. Leta 1954 je napisal obsežno delo »Vatikan in fašizem«. Dogovarjal se je s Cankarjevo založbo, da bi ga izdali, vendar se to ni zgodilo. Leta 1963 je pri zavodu Borec izšla njegova zbirka črtic »Iz viharjih dni«, leta 1971 pa obsežno delo »Zakaj je padla španska republika«, za katero je leto dni prej prejel I. Kajuhovo nagrado. Ukvarjal

Borec št. 1 - 1972

Ob prvi letošnji številki revije, ki izhaja že 24 let, lahko zapišemo, da je uredništvo vztrajalo pri obliki in vsebini iz lanskega leta. Tako smo dobili spet revijo, ki jo je vredno vzeti v roke in prebrati.

Prvi prispevek (Ivan Jan) govori o spopadu v Dražgošah v začetku leta 1942. Gre za odlomek iz Janove knjige, ki je izšla pri Partizanski knjigi prve dni januarja letos.

Naslednji prispevek (Anton Avsec) govori o ustanovitvi bataljona Ljuba Šercerja in njegovem delovanju konec 1941. Sledi pričevanje Mileta Pavlina o odporu ljubljanske dijaške mladine v letih 1941—43. Emil Cesar piše o slovenski partizanski književnosti do septembra 1943. Spominski zapis talcem trem bratom, bratrancu in stricu je napisal Jan Plestenjak. Sestavek je bil napisan 3. januarja 1943 v taborišču Chiesanuova pri Padovi. Radko Polič polemizira z raznimi navedbami raznih piscev v prošnjah za dvojna leta, član-

200.000 NEDELJSKEGA DNEVNIKA

Danes so imeli v uredništvu Dnevnika v Ljubljani majhno slovesnost ob izrednem dogodku: Nedeljski dnevnik je dosegel naklado 200.000 izvodov. V slovenskem časnikarstvu doslej še ni bilo lista s tolikšno naklado. Ta naklada prča o priljubljenosti Nedeljskega dnevnika, ki ga radi bere vsi, mladi in stari. Uredništvu Nedeljskega dnevnika za ta uspeh toplo čestitamo, zlasti pa odgovornemu uredniku Miranu Sattlerju, ki ima za uspeh lista tudi največ zaslug.

TITOV MUZEJ NA KOZJANSKEM

Kozjanci bodo letošnji občinski praznik, ki ga praznujejo devetega septembra — na dan obletnice osvoboditve Kozjega — praznovali še posebno slovesno. Med številnimi

se je z načrti, da bi napisal še drugo knjigo o španski revoluciji saj jo je dobro poznal, ne samo iz pisanih virov, pač pa tudi iz pripovedovanja Spancev, s katerimi je živel in delal v Franciji. Smrt mu je preprečila, da bi do konca napisal knjigo »Politični umor«, v kateri je nameraval opisati nasilno smrt vodilnih politikov, predvsem nekatere bolj znane primere.

Alojza Ravbarja-Egona ni več, ostala pa bodo njegova dela. Prav bi bilo, če bi jih večino zbrali, ker so zdaj raztresena vsepovsod. S tem bi mu tudi dali zaslužen priznanje kot piscu-samouku, ki je kljub težavam z neverjetno voljo in vztrajnostjo delal tisto, kar ga je veselilo in kar je smatral za najvažnejše, važnejše od vsakdanjega dela in dnevnih drobne politike.

Pokojnik pa tudi zasluži, da ga postavimo v eno vrsto s takimi proletarskimi pisatelji kakršen je bil poleg drugih tudi Tone Čufar.

beležke

prireditvami bi na prvo mesto postavili otvoritev Titovega muzeja, ki ga nameravajo urediti v hiši Ane Kolarjeve na Trebčah pri Podsredi. Hišo, v kateri je živela njegova teta in v kateri se je Tito velikokrat zadrževal, bodo odkupili. Slišati je, da Muzej ljudske revolucije iz Ljubljane že zbira gradivo, ki ga bodo namestili v to spominsko hišo, in vse kaže, da bodo Kozjanci v svojih prizadevanjih tudi uspeli.

REKORD »NERETVE«

V dveh letih prikazovanja si je film Veljka Bulajića »Bitka na Neretvi« v Jugoslaviji ogledalo 5,5 milijona gledalcev. Zanimivo je, da si je ta film v nekih naših mestih ogledalo več gledalcev, kot imajo prebivalcev. Prvo mesto v tej neobičajni lestvici je zasedel Zadar, ki ima 31.000 prebivalcev, film pa je videlo 39.440 ljudi. Na sličnem spisku so še: Karlovac, Čačak, Doboj, Tetovo, Varaždin in Bihać.

POTUJOČA KNJIGARNA PARTIZANSKE KNJIGE:

Četrtek, 2. III. — BEGUNJE
Petek, 3. III. — NOVA VAS
Sobota, 4. III. — STARI TRG—LOŽ

potoval v Jugoslavijo, da bi se s svojim novim znanjem uveljavil, so ga v Švici prijeli, ker je bil brez veljavnih dokumentov, ter ga izročili italijanskim oblastem. Te so ga poslale služiti vojsko. Po končani vojaški službi je neajet delal po Trstu predvsem razna težaka dela. Ni bil vpisan v fašistično organizacijo, in zato kljub znanju jezikov ni smel služiti kot mornar na ladjah dolge plovbe. Kot portirja v hotelu Pošta so ga iz istih razlogov kmalu odpustili. Znova je odšel v Ljubljano in se preživljal kot zidarski delavec, vmes pa je poučeval tuje jezike. Aprila 1941 se je na poziv primorskih emigrantskih organizacij prijavil za prostovoljca v jugoslovansko vojsko. Uspelo se mu je vrniti v Ljubljano, kjer se je sredi leta 1942 vključil v Osvobodilno fronto. Dne 6. marca 1943 pa je odšel k partizanom v Dolomitski Odred. Od tam so ga brž poslali na Primorsko. Novembra 1943 je bil sprejet v KP. Oktobra so ga sprejeli v VOS, kjer je ostal do konca vojne. Septembra 1945 je bil na lasino prošnjo demobiliziran iz Ozne, nato se je skoraj leto dni ukvarjal predvsem s pisanjem, živel pa je v Vipavi. Leta 1947 se je spet zaposlil, spet v službi notranjih zadev. Nekaj časa je bil načelnik oddelka za notranje zadeve pri pokrajinskem narodnoosvobodilnem odboru za Primorsko, nato pa načelnik oddelka za notranje zadeve postojnskega okraja. Od tam so ga premestili na notranje ministrstvo v Ljubljano, od koder so ga leta 1952 invalidsko upokojili. Leta 1958 se je preselil v Novo Gorico, kjer je potem živel do smrti.

Pri Ravbarju opažamo že zelo zgodaj močno željo, da bi se izobrazil in se uveljavil kot oblikovalec pisane besede. Žal ni

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Svinja in domobranci

V stelji bil skrit je svinjak, v njem svinja velika, debela, krotka in tiha, kot rak je brezskrbno živel.

Mica na skrivaj ji vsak dan hrano je v skrivališče nosila: za hude je čase delala plan in svinjo debelo hranila.

Pa se naposled je odločila svinjo zaklati, saj tri stote ima; na tihem se Mica je veselila: dovolj bo masti in mesa!

S klavcem sta se že domenila: »Pridi pojutrišnjem na skrivaj, bova ponoči vse uredila, ker se ne ve, kako bo in kaj.«

Glej ga hudiča! Drugo jutro glasno domobranci so v vas prihrumeli, stegnili je dolgi jezik nekdo o Micini svinji debeli.

Kmalu nato prihrumu tovornjak noter na Micino dvorišče. Domobranci iskali so v stelji svinjak, hrupno odkrili so skrivališče.

Razkorači se častnik in čudi: »Ho, ho! Ta vredna je našega strela!« Svinja debela pod strehom se zgrudi tiho, kot je vedno živela...

Mico prešine bolelost: »Moj bog! Leta tri sem zastnoj je redila. V hiši je dvanajst otrok, z njimi si post bom delila...«

A vojak vlecje svinjo po tleh in s težavo na tovornjak naložijo. Mica pa bruhne v prešerni smeh, solze od smeja ji po licih drsijo...

Častnik osupne in stopi k njej. »Babnica, kaj se režiš, da je strah? Kaj je na tem smešnega, brž nam povej!«

Mica pa žene naprej: »Ha-ha, oh-oh-ah, kaj se vam ne bi smejala! Vojska bo vaša nesla hlače v rokah.

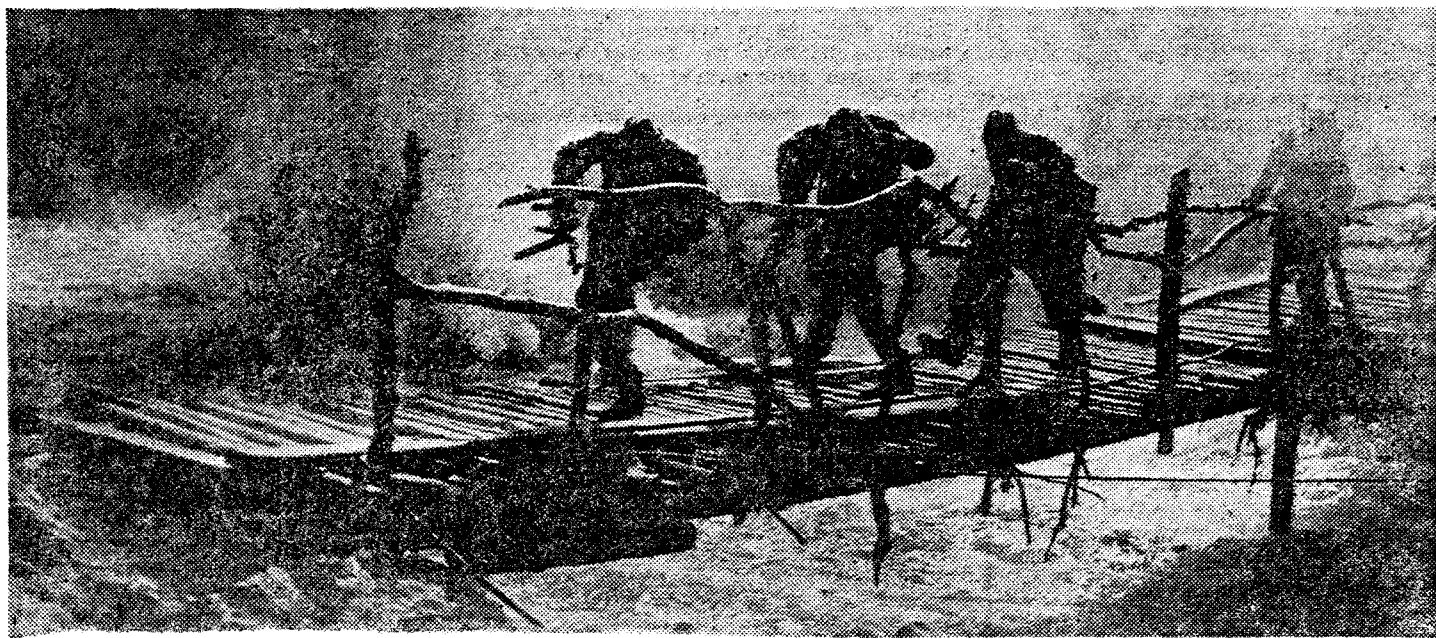
Ko bo pred partizani bežala: saj svinja se je pravkar gonila.«

Poklapani spogledajo se med seboj, s tovornjaka vržejo mrtvo žival, iz vasi so jo ucvrli kar takoj — z Mico zdaj se vsak je smejal.

Na licih cveto vesele ji rože, h klavcu brž skoči in mu pove: »Pridi takoj, da daš svinjo iz kože in vse urediva sredi belega dne!«

MAGDA STRAZISAR

Opomba: To se je zgodilo proti koncu decembra 1944 v neki vasi v Loški dolini. Z Mico se je tedaj smejala vsa bližnja okolica in ji privoščila — pečenko.

PREHOD PREKO SUTJESKE, SCENA IZ ISTOIMENSKEGA FILMA — Predstavnikom družbeno-političnih organizacij in večjih podjetij iz Splita in okolice so 16. februarja prikazali doslej posneto gradivo filma »Sutjeska« režiserja Stipe Delića. Osnovni motiv projekcije je bil, da se delovne organizacije iz Splita in Dalmacije nasploh pridobi za sofinanciranje tega velikega filmskega projekta o eni najbolj blestečih strani narodnoosvobodilnega boja. Ob tej priložnosti sta direktor filma Nikola Popović in režiser Stipe Delić izjavila, da bo snemanje »Sutjeske« končano do avgusta letos — kot je bilo predvideno — le v primeru, če bodo zagotovljena denarna sredstva za nadaljevanje dela filmske ekipe.

AMERIČANI NOČEJO BITI DRUGI

Ameriško obrambno ministrstvo je v prvih dneh januarja zanimalo trditve ameriškega sveta za varnost, češ da je Sovjetska zveza po vojaški moči sedaj že na prvem mestu in da se morajo zato Združene države Amerike zadovoljiti z drugim mestom. Obrambno ministrstvo zagotavlja, da so Američani še vedno prvi, vendar hkrati opozarja, da se utegne ravnotežje pokvariti, če si Kongres ne bo prizadeval na vsak način ohraniti tehnološko prednost. Ameriški svet za varnost je zasebna organizacija, ki skuša Američane prepričati, da so »komunisti vsak teden čedalje močnejši« v primerjavi z Američani. Pred kratkim je zahteval 450.000 dolarjev denarne pomoči, da bi lahko organiziral tako imenovano »operacijo alarm«. Z oglasi v 200 časopisih in z milijonom neposrednih pisem želi opozoriti ameriško prebivalstvo na nevarnost, ki mu grozi s strani Sovjetske zveze in Kitajske.

zanimivosti

Pomočnik ameriškega obrambnega ministra Malvina Lairda kot dokaz, da ZDA ne zaostajajo za Sovjetsko zvezo, navaja podatke o najnovijem podmorniškem sistemu z daljnometnimi raketami in novih strateških bombnikih. Dejal je, da bodo polovico raket tipa minuteman opremlili z novimi konicami, v katerih je po več jedrskih bojnih glav, podobne glave pa bodo tudi v raketah tipa Poseidon, s katerimi namenjajo oborožiti 31 jedrskih podmornic.

»ČISTO« ATOMSKO OROŽJE

Svedski inštitut za raziskovanje obrambnih vprašanj trdi, da je pričakovati tekmovalno Zdrženih držav Amerike in Sovjetske zveze na nekem novem področju, na področju »čistega« atomskega orožja.

Američani naj bi to orožje uporabili v primeru, če bi Sovjetska zveza napadla dežele v osrednji Evropi. »Čisto« atomsko orožje širi manjšo radioaktivnost in zato se civilno prebivalstvo ne bi znašlo v tako hudi nevarnosti pred kontaminiranjem. Američani so v zvezi s tem tudi izračunali, da bi jih izboljševanje atomskega orožja z namenom, da bi ga napravili manjšega in »čistejšega«, stalo letno približno poldrugo milijardo dolarjev. Hkrati s tem bi se lahko vrnilo iz Evrope v domovino do 300.000 ameriških vojakov.

Tudi v Romuniji imajo ženske ustrezno mesto v oboroženih silah. Na sliki vidimo pripadnice ženske teritorialne enote na paradi 1. maja lani v Bukarešti.

Vsi, ki radi ubežite asfaltnemu vrvežu k naravi in znate prisluhniti njenemu utripu!

V knjigi ŽIVLJENJE V NARAVI boste našli nasvete, kako se preživite sredi narave: bivanjem na planem, preproste gradnje v naravi, človek v planinah brez opreme, bivakiranje.

Povsem novi so podatki o prehrani iz naravnih virov: strupene in užitne rastline, improviziran lov, problem vode in ognja.

Začuden boste nad magičnostjo narave. Postala vam bo blizu kot mati, če boste znali sprejeti iz njenih rok vse, kar vam nudi.

Format 14 x 21, 700 strani, 500 risb in fotografij, barvni posnetki iz narave. Prednaročniška cena 85, v prosti prodaji 100 din

Na knjigo ŽIVLJENJE V NARAVI se lahko naročite kar pri Partizanski knjigi (Ljubljana, Vodnikova 43, telefon: 56498) ali pri njenih poverjenikih.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Kitajska in njena obrambna moč

Kitajska si ne želi vojne. Pravijo pa, da se vojne ne boji, češ da je nanjo dobro pripravljena.

Kitajska ima približno 700 milijonov prebivalcev, medtem ko jih imajo ZDA okrog 200 milijonov, Sovjetska zveza pa jih šteje 241 milijonov.

Po gospodarski dejavnosti pa še zdaleč ni velika sila. Po pridobivanju električne energije je na devetem mestu na svetu, prav tako po svojem železarstvu in jeklarstvu — 15 milijonov ton jekla na leto. Vendar pa trdijo, da so Kitajci dosegli izreden tehnološki napredek, tako da imajo:

- prvi brusilnik za brušenje velikih teleskopskih ogledal;
- transistorski elektronski računalnik;
- kremenčev usmerjevalni element krožne oblike in usmerjen za namene vrhunske elektronske industrije;
- termalni generator z zmogljivostjo 100.000 MW;
- avtomatsko trodimenzionalno snemalno kamero;

Mladi Kitajci med kulturno revolucijo

četverni masni spektrometer; plinski kromatograf za dve vrsti rabe; desetonski tovornjak za dva voznika; prvo (kitajsko) hidravlično napravo za izdelavo neenakomerne jeklene žice; gradijo pa dve trgovinski ladji na atomski pogon, izmed katerih bo ena 20.000-tonska in doslej največja te vrste; izdelujejo naj sodobnejša reaktivna letala, ki dosegajo hitrost nad 3000 km na uro; izstrelili so dva satelita, ki krožita okrog zemlje in z radijskima oddajnikoma oddajata nenehno slovito kitajsko pesem »Rdeči se Vzhodu«.

Kitajska ima vojsko, ki šteje približno 3.500.000 mož. Kako je sestavljena, kakšna je ta armada? Po podatkih, objavljenih na Zahodu, vojsko sestavljajo 142 divizij, 20 topniških polkov, 6 oklepni, dve letalski diviziji in ena posebna divizija za vojskovanje na Himalaji.

Računajo, da ima kitajska milica okrog 200 milijonov pripadnikov. Izmed njih je kakšnih 12 do 15 milijonov organiziranih v polvojaških enotah.

Letalstvo ima nad 2800 bojnih letal, med njimi 150 lahkih bombnikov in določeno število srednjih. Prednost dajejo srednje-težkim bombnikom kakršni lahko nosijo tudi atomske bombe.

Mornarica šteje okrog 160.000 mornarjev; 18.000 mož šteje mornariško letalstvo, 30.000 pa mornariška pehota. Vojna mornarica ima največ ladij manjše tonaže, med njimi 4 rušilce, 5 fregat in 33 podmornic, ki pa so že stare, narejene pred petindvajsetimi leti. Tri imajo najbrž pogon na die-

selektirni motor, tako da zmagujejo velike daljave in so oborožene z balističnimi raketami.

Enote, oborožene z atomskim, jedrskim orožjem, so uvrščene v II. topniški korpus. Balistični izstrelki za srednjo daljavo so preiskovali leta 1966. Izstrelke, ki letijo 1000 milj daleč, pa so začeli izdelovati leta 1967. Zdaj imajo okrog 40 izstrelkov z atomskimi glavami, ki je njihova razdiralna moč 20 kiloton. Do konca tega leta pa bodo imeli glave z močjo 80 kiloton.

Armadne divizije so polnoštevilne; tako imajo Kitajci okrog 142 divizij v popolni sestavi, medtem ko jih imajo ZDA 12,5.

Vse divizije so razdeljene na štiri glavna oporišča: Peking, Mandžurija, severozahodna Kitajska in Vuhan. Divizij ni, na obmejnih področjih; tam so posebne enote in močno oborožena milica s kar najbolj pripravljenimi teritorialnimi enotami.

Kitajska lahko premesti npr. v Severni Vietnam v treh dneh dve popolni diviziji, 20 divizij pa v enaindvajsetih dneh na jug države. To pomeni, da je kitajska operativna vojska izredno mobilna.

Kitajska daje zdaj 9 do 10 odstotkov kosmatega narodnega dohodka za obrambo, kar je okrog 2,2 milijarde funtov (funt je 36 din); tretjina te vsote je namenjena za atomsko oborožitev.

Kitajci so nedavno pokazali popolnoma novo avtomatsko puško, ki je popolnoma

Kitajski pilot s knjigo Mao Ce Tungovih misli

enakovredna njihovi sloviti AK-47, strašnemu orožju v Vietnamu.

Kitajska lovska letala so popolnejša kakor MIG-19 in zboljšani MIG-21.

Vojaška tovarna v Čang Čungu izdeluje množično tanke znamke T-59. Teh tankov imajo že 7000. MIHAJLO GEORGIJEVSKI

Nove vrste šrapnelov

Marsikdo izmed nas se spominja pripovedovanja udeležencev I. svetovne vojne o šrapnelih. To nevarno orožje, ki ga je izumil še v prejšnjem stoletju angleški topniški oficir Shrapnell, je povzročilo kmalu po izumu hude žrtve zlasti v kolonialnih vojnah, kjer so Angležem stali nasproti slabo organizirani domačini, ki so se bojevali v večjih gruclah. Med I. svetovno vojno, ko so se zlasti v prvih mesecih operacije razvijale še dokaj izven strelskih jarkov, je to zahrbtno orožje spet prišlo do izraza. V kasnejšem razdobju pa je bilo bolj nevarno vojakom za frontno črto med pohodi in na počitku. V II. svetovni vojni šrapnelov niso več množično uporabljali, le včasih so postrelili stare zaloge. Njihovo vlogo naj bi prevzelo letalstvo.

Kaj je v bistvu šrapnel? Medtem ko pri drugih topovskih granatah večino teže zajema eksploziv, manj pa obod, je pri šrapnelu ravno narobe. Obod je pogosto razdeljen z globokimi zarezi, tako da se razleti na čimveč kosčkov enake teže in oblike. Razen tega je lahko tudi precej drobcev tudi znotraj lupine. Šrapnel je opremljen s temperiranim vžigalnikom, ki se sproži pri izstrelitvi, po določenem času pa eksplozije v zraku. Tedaj drobci šrapnela letijo v obliki lijaka. Ljudem v kritju niso nevarni, če pa koga, ki je zunaj, zadenejo, povzročijo zaradi nepravilnih oblik hude rane. Topničarji določajo čas eksplozije po izračunih, vžigalnike pa naravnajo najčešče s posebnim ključem. Če šrapnel izstrelijo brez takega naravnavanja, se razleti tik

Za večjo politično izobrazbo naših oficirjev

Do zdaj je skrbela za politično izobrazbo naših oficirjev enoletna politična šola. Seveda so politično izobrazbo oficirji pridobivali že prej, tako v srednjih šolah kot v vojni akademiji. V že omenjeni šoli pa so se izobraževali za razne politične funkcije.

V skladu s splošnimi težnjami po vedno večji strokovnosti pa je ta šola dobila novo vsebino. Predvsem je razširila svoj učni načrt, tako da bo od letošnjega septembra dalje šola trajala dve leti. Zaradi tega je tudi dobila naziv visoka vojaško-politična šola. S tem so jo izenačili z visoko komandno-štabno šolo. Oficirji, ki to šolo končajo, bodo oproščeni polaganja izpitov za čin majorjev. Zato bo učni načrt vseboval tudi vojaške predmete.

Razen rednih slušateljev bo šola imela tudi izredne, ki bodo poslušali snov na raznih tečajih in seminarjih. Poleg tega pa bo šola tudi središče za znanstveno delo s področja družbenih ved.

Zrtev letalskega šrapnela, delavec Can Khak Tuan

vemo večja kolikor je šrapnel nižje. Lahko pa tudi odvržejo šrapnel iz nizkega poleta. Ko pade na tla, nekaj časa miruje, potem pa poseben vžigalnik vžge naboj, ki šrapnel vrže kvišku, kjer eksplozija. Zakasnitev je lahko precejšnja. Kajpak je tudi to zahrbtno orožje namenjeno predvsem civilistom, ki nič hudega sluteč pridejo iz zaklonišča, ko so letala mimo, da bi nadaljevali s svojim vsakdanjim delom po poljih.

Koščki kovine pri tej zvrsti šrapnelov letijo v krogu, zato jih imenujejo tudi sferične bombe. Uporabili so jih zlasti pri bombnih napadih na Severni Vietnam proti koncu lanskega leta. Spet je bilo prizadetih precej civilistov.

Odras živahne dejavnosti

Na 9. seji predsedstva republiškega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki je bila 29. februarja, so razpravljali o zadevah, zajetih v šest točk dnevnega reda.

Najprej je Franjo Kranjc prebral osnutek poročila o delovanju ZRVS v letu 1971. V tem letu, drugem kar je ZRVS samostojna družbenopolitična organizacija, smo se lotili razreševanja mnogih nasprotij v naši družbi, kar je pripeljalo do 21. seje predsedstva ZRKJ in mnogih drugih odločilnih ukrepov. V vsej dejavnosti okoli 21. seje se je Zveza uveljavila kot zelo važen dejavnik. Nadalje smo lani praznovali tridesetletnico vstaje in ustanovitve JLA, sprejet je bil slovenski zakon o splošnem ljudskem odporu, del Slovenije in bližnje Hrvaške pa je bil prizorišče velikih manevrov »svobo. da 71«. ZRVS se je uveljavila kot družbenopolitična organizacija in je ves čas delovala v tesnih stikih s SZDL in ZK.

Komisije in republiški odbor kot tudi občinski odbori in odbori združenj so opravili pionirsko delo. Uspešno so se uveljavili aktivni ZRVS po šolah, založniška dejavnost Zveze se je močno razmahnila. Vsi delovni načrti so bili v glavnem izvršeni. Udeležba na predavanjih je bila povprečno od 80 do 84 odstotkov, na izpitih pa 81 odstotkov, kar je več kot 1970. Vse skupaj pa pomeni da so bili delovni načrti stvarni.

Ni sicer podatkov o udeležbi članov ZRVS v delu drugih družbenopolitičnih in družbenih organizacij, toda vse kaže, da večina članov nekeje vestno in prizadevno deluje v ZRVS je vključenih 95 odstotkov rezervnih starešin, 2 odstotka več kot 1970. Nad 700 rezervnih starešin so predložili za višje čine, nad 400 pa za odlikovanja. Zveza je tudi sodelovala pri izboru kandidatov za vojaški internat »Franc Rozman-Stane« v Ljubljani.

Pokazalo se je, da so velika združenja neprimerna za večjo dejavnost, zato bi jih kazalo razdeliti na kroške ali sekcije. V Ljubljani bo v kratkem ustanovljen mestni odbor ZRVS.

V razpravi po osnutku poročila so posamezniki dali nekaj zanimivih predlogov. Tako naj bi v nižjih vodstvih imeli več komisij, ustanavljali naj bi delovne skupine po potrebah. Vsakega člana naj bi spremljali glede njegove družbene dejavnosti, izboljšali naj bi tudi upravo. Tudi po delovnih organizacijah naj bi organizirali aktivne ZRVS ter sekcije po strokovnosti (zdravniki, tehnična inteligenca, delavci notranjih zadev itd.).

Predsedstvo je tudi sprejelo poslovno poročilo o zaključnem računu republiškega odbora ZRVS za leto 1971. Ostalo je nekaj nad 3000 dinarjev, ker je odbor skrajno varčeval, po drugi strani pa se ponekod zaradi splošnega razvoja ni bilo mogoče izogniti prekoračitve stroškov.

Glede na to, da bodo zdaj tekmovanja za najboljšo občinsko Zvezo po republikah ne pa več v zveznem merilu, so razpravljali tudi o osnutku za pravilnik o tekmovanju. Tega so sestavili, upoštevajoč številne pripombe, pa tudi ugovore, toda kljub temu so tudi člani predsedstva marsikaj spreminili. V kratkem bodo v osnutku razpravljali tudi občinski odbori in odbori združenj.

Podobno je tudi glede osnutka pravilnika za podeljevanje priznanj in plaket. Podelje-

val naj bi jih republiški odbor, bila pa bi zlata, srebrna in bronasta.

Za letošnjo dvajsetletnico ustanovitve Zveze rezervnih oficirjev kot zametka sedanje ZRVS so sklenili predlagati za odlikovanja šest zaslužnih tovarišev, ki so ves čas delali v ZROJ, ZROP in ZRVS. O samem proslavljanju smo že pisali.

Zdaj je že znano, da bo letošnje srečanje rezervnih vojaških starešin, ki bo, kot je znano v Sloveniji, med 2. in 4. julijem. Na seji so sklenili, naj bi udeležence razdelili na več skupin, izmed katerih bi vsaka odšla v en del Slovenije. V vsaki taki skupini pa naj bi bilo določeno število rezervnih starešin iz vsake republike in pokrajine. Skupinam pa je potrebno najti primerne spremljevalce, ki bodo gostom znali povedati kaj več ne samo o naravnih zanimivostih, ampak tudi o vojaški zgodovini krajev zlasti o dogodkih med zadnjo vojno. Ustanovili naj bi tudi poseben pripravljalni odbor, ki naj bi vodil priprave, zatem pa srečanje.

Pod točko »razno« so kooptirali v republiški odbor Milka Stolfo, direktorja Partizanske knjige, ter ga takoj zatem izvolili za predsednika komisije za informativno dejavnost in založništvo.

Nadalje so sprejeli sklep, naj ZRVS skupaj s Partizansko knjigo poklonita za šolo v Cerknem 10.000 dinarjev in sicer Zveza 2500 din, ostalo pa Partizanska knjiga. To podjetje bo tudi opremilo šolo, zato naj bi tudi v knjižnico prišle knjige s snovjo iz osvobodilne vojne in revolucije.

Dokaj dolg, toda vsebinsko dobro pripravljen sestanek, kjer je bilo zelo malo nepotrebnih besed, pa je odraz razvejanosti in delavnosti Zveze rezervnih starešin ter njenega najožjega vodstva.

MP

Anekdote

Med bitko je neki general dejal Napoleonu, da čete nimajo več topov.

»Ali jih sovražnik ima?«

»In še koliko!«

»Torej naj vzamejo tiste... Pojdi!«

Po bitki pri Austerlitzu je Napoleon Bonaparte poklical predstavnike različnih narodnosti svojih čet in jim pojasnil, da jih želi nagraditi in vsakemu izmed njih izpolniti željo.

Poljak je zaklical: »Osvobodil Poljsko!« Slovak si je zaželel kmetijo. Nemec pa je prosil za pivovarno. Vsakomur je Napoleon odgovoril:

»Tvoja želja bo izpolnjena.«

Nato je vprašal še židovskega vojaka, kaj si želi. Žid se je odločil za vložnega slaničarja.

Kasneje so se tovariši posmehovali Židu zaradi njegove neumne želje ko bi si vendar lahko izbral kaj več.

»Bomo videli, kdo je neumen« jim je rekel Žid, bomo videli, ali bo Poljska osvobodjena, ali bo Slovak dobil kmetijo in Nemec pivovarno. Medtem pa bom jaz užival ob svojem slaničniku.«

Neki možakar je rekel de Gaulle: »Moji prijatelji niso zadostni z vašo politiko.«

»Izberite si druge,« mu je svetoval de Gaulle.

Kuhan fižol je izredno praktičen za hitro pripravo raznih predjed, fižolovih juh, enolončnic, prilog in solat. Da osvežimo vašo kuharsko fantazijo navajamo nekaj primerov uporabnosti belega in rjavega fižola — kuhanega.

KOT HLADNE PREDJEDI — tunina s fižolom (beli), sardine s fižolom (rjavi)

JUHE — krem juhe, domače juhe s celim fižolom, fižolova juha s slanino (rjavi), pre tlačena fižolova juha (beli)

RAZNE ENOLONČNICE — srbski pasulj (beli), minestra (testenine in fižol rjavi)

PRIOLOGE — belokranjski »matevž« (krompir in fižol), fižolov pire ali kaša, fižolovi štruktli, fižol z ocvirki z zeljem ali repico

SOLATE — fižol z bučnim oljem mešane solate s svežim zeljem, radičem ali zeleno solato.

ČE BI VSI VOJAKI TEGA SVETA STRELJALI S FIŽOLOM, BI IMELI RAJ NA ZEMLJI!

DELAMARIS IZOLA

Cerklje ob Krki niso bile med zadnjimi

PIŠE: MIHA BUTARA-ALEKS

Skupina borcev 3. čete 3. bataljona 3. brigade VDV. V sredi je Albin Butara-Tičkov, komandir te čete, ki ga poznamo kot prostovoljca v aprilski vojni, vosovca in udeleženca pohoda 2. grupe odredov na Štajersko.

Zelo prizadeven pri spravljanju ljudi in stvari čez mejo, tako poleti kot tudi neposredno po razglasu o selitvi, pa je bil Franc Gramc. Tudi dan po dogodku pri Golobovih se je z Jožetom Račičem odpeljal čez Krko, ki je bila meja, na Dobravo in od tam v Sv. Križ pri Kostanjevici. Pri Francu Kerinu sta srečala mojega brata Jožeta, ki je bil tudi prišel iz Ljubljane z istim namenom kot jaz in pred mano brat France. Dogovorili so se, da pojde Jože z njima v Cerklje, ilegalno seveda. Pred odhodom jim je Tone Marinšek, ki je bil pri Kerinu, naročil, naj brezpogojno pripeljejo k Sv. Križu podporočnika bivše jugoslovanske vojske Jožeta Jurečiča iz Češnjic. Kakor se spominja moj brat Jože, so bile med tem pogovorom na mizi pri Kerinu neke specialke (vojaški zemljevidi.)

Skupina je še istega dne v kasnem popoldnevu odšla na Pristavo ter se od tam s čolnom napotila čez Krko proti Gazicam. Ko so bili približno na sredi Krke, je nemški graničar iz približno 1100 metrov oddaljene Bularke — to je kraj ob cesti med Šutno in Bušečo vasjo, kjer so imeli okupatorji obmejne zapornice, — začel streljati. Pri tem je bil skozi usta in vrat ranjen Franc Gramc, ki sta ga Jože Račič in moj brat Jože, potem ko sta s čolnom prišla do levega brega Krke, položila na suho, sama pa takoj pohlitala proti vasi Gazice, zakaj pričakovala sta, da bodo po graničarjih alarmirani Nemci kmalu prišli po ranjenca. Moj brat Jože se je do večera skril v vasi Gazice, Jože Račič pa se je po gozdu napotil v Cerklje.

Ranjenega Franca Gramca so vaščani iz Gazic najprej spravili na Zlobnikov dom. Tja je prišel ponj Franci Račič in Gramca odpeljal na njegov dom v Cerklje v spremstvu nemške graničarske patrulje, od tam pa zaradi hude krvavitve v brežiško bolnišnico. Ze med prevozom iz Gazic je Franc Gramc skušal opozoriti svojega brata Janeza, ki se je zraven Videničevih približal vozu, naj bi nekako vzel in spravil na varno samokres, ki ga je imel pri sebi, skritega v hlačni jahalni hlači. Ta samokres znamke »FN« mu je iz skrivališča v slamnati strehi Unetičeve hiše prinesel ravno Janez. Ob tisti priložnosti je Francu Gramcu in Tičkovemu Francu povedal, da ima skrito tudi vojaško puško s precej streliva. To puško, kakor tudi dve svoji vojaški puški je pozneje Tičkov Francelj prenesel čez mejo, spomladi 1942 pa so vse prišle v Goriški bataljon. Toda vrnimo se k ranjenemu Francu Gramcu! Ker moj brat Janez ob navzočnosti nemških vojakov samokresa ni mogel vzeti in spraviti, je Franc Gramc po prihodu v domačo hišo na to opozoril svojega brata Ivana. Le-ta je pri preoblačenju Franca Gramca iznesel tudi samokres in ga, kakor sam zatrjuje, skril pod opeko pri hlevskem pragu. Franca Gramca so nato odpeljali v brežiško bolnišnico, od koder pa je čez nekaj dni po nasvetu dr. Glušiča odšel domov. Ko je že bil spet doma, je začel na nepojasnen način ponovno krvaveti, kar je postalo usodno. V noči med 2. in 3. novembrom 1941 je izkrmavel. Pokopali so ga v Cerkljah brez navzočnosti domačih, ker so le-ti že pred pogrebom zbežali prek okupacijske meje v vas Karlče.

Tako je torej bilo s prehodom Franca Gramca čez mejo in njegovo smrtjo. Takrat, ko je bil zadet, sta bila v čolnu samo še moj brat Jože Butara, ki sedaj živi v Novem mestu, in Jože Babič, ki se je po vojni odselil k svojima sestram v ZDA. O nametki zasedi ne more biti govora. Na Gramca in njegova spremljevalca je stre-

ljal obmejni stražnik s kraja, kjer je bil javni mejni cestni prehod. Kaj naj rečem o »četi petdesetih mož, ki se je razbežala ob ranitvi komandirja Franca Gramca?« Samo pod pogojem, če »informatore« Rezke Travnove lahko dokaže, da je bilo 94 odstotkov četne sestave odsotne, bi trojico v čolnu lahko imeli za glavnino čete. Ker pa vemo, kako je bil ranjen Franc Gramc, potem ni čudno, če me je moj brat Jože takoj po objavi prispevka Rezke Travnove o Mokronoški četi poklical po telefonu in se z mano vred jezil nad potvarjavci zgodovine.

Pri zbiranju podatkov sem od Franca Butare Tičkovega, ki je bil borec Gorjanskega bataljona in kasneje Cankarjeve brigade, izvedel, da so se proti koncu oktobra 1941 dogovarjali o tem, da bi šli napast Nemce nekam nad Leskovec. Kam, ne ve točno. Spominja se le, da bi morala iti v to akcijo poleg njega še Franc Butara-Tečnov in Franc Gramc. Zdi se mu, da je bilo govora o tem, da bi se pridružili večjemu številu fantov iz Drnovega. Zakaj ni prišlo do te akcije, ne ve povedati.

Med kmeti, ki so upali, da jih Nemci zaradi vestnega dela na letališču ne bodo selili, je bil tudi moj oče Miha Butara. Kljub prigovarjanju sinov, naj takim obljubam ne verjame in naj pride z družino v Ljubljano, je imel pomisleke, češ kako in od česa bo živela družina. Zaradi te očetove neodločnosti sem 31. oktobra 1941 povedel čez mejo še zadnjega, najmlajšega brata Janeza. Tam, na drugi strani, sva 1. novembra 1941 tudi izvedela, kako je bil ranjen Franc Gramc. Brat Janez je skoraj do konca novembra bival pri Glihovih v Kostanjevici, takrat pa se je vrnil v Cerklje, kjer je dobil sporočilo, da domači še niso izseljeni. Vsa družina se je naposled koncem leta 1941 je odločila za prehod čez mejo. K temu je največ pripomogel sosed Janez Račič, veteran iz Galicije. Le-ta je ob prihodu Nemcev mislil, da se vrača Avstroogrska. Verjel je tudi, da bodo Nemci držali obljubo in dali v Šlezijo obljubljena posestva ter povrnilo nastalo škodo zaradi preselitve. Izseljen je bil med prvimi in spoznal prevaro. Mojemu očetu je prišlo približno takole: »Dragi Miha, dragi sosed! Mi smo prevarani. Ogojufali so nas. Nobene obljube niso izpolnili. Še jesti nimamo dosti, lačni smo. Lepo te prosim, pošlji mi kakšen paket. Svetujem ti pa, pojdi tja, kjer so tvoji fantje, ki ti hočejo dobro!« To pismo je bilo odločilno. Ko ga je moj oče prebral, je rekel: »Če pa Janez, ki je verjel Nemcem, tako piše, potem mi ni kaj čakati. Čez bomo šli...«

Poglejmo sedaj, kakšne so bile posledice že omenjenih obiskov in prepričevanj tistih, ki smo Cerklje obiskali po razglasu o preseljevanju! Z begom v druge kraje se je preselitvi v Šlezijo izognilo devet družin v celoti. Osem fantov pa se je z begom izognilo preselitvi tudi iz drugih družin. Nemci niso izselili samo štirih družin. Tako je ostal v domačem kraju Jože Butara-Pepčev, ker je bil pismonoša, njegovi starši, ki bi morali biti izseljeni, pa so pobegnili v Ljubljano. Jože je v letu 1943 postal obveščevalec NOV in bil povezan z obveščevalnim centrom južno od Krke, imel pa je ilegalno ime Branko. Dalje ni bil preseljen Franc Bevc tudi zato, ker je bil pismonoša. Ignaca Bevca niso izselili, ker je bil obrtnik (mizar), cestarja Hribarja pa zato ne, ker se je skliceval na italijansko državljanstvo. Doma je bil namreč iz Sv. Križa pri Kostanjevici. Vsi drugi so bili izseljeni predvsem zato, ker niso videli možnosti, kam bi se zatekli.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Moj boj na italijanskih tleh

Andrej Benčič

V tej številki začnemo objavljati spomine Andreja Benčiča, ki ga naši bralci kot predvojnega revolucionarja sicer že poznajo. Andrej Benčič je bil rojen 29. avgusta 1910 v Miljah pri Trstu, po prebegu v Jugoslavijo pa je revolucionarno deloval na Notranjskem, v nekdanjem logaškem okraju. Aretiran je bil 11. junija 1933 v Gorenjem Logatcu in v znanem procesu proti notranjskim komunistom »Gerš in drugi« obsojen na 6 let robije, trajno izgubo častnih pravic in na izgon za vedno iz države po izdržani kazni. V »Proleteru« izvem, da se je tovariš Benčič na procesu junaško zadržal in se izkazal za dostojnega revolucionarja. Iz pričujočih spominov pa se bomo prepričali, da je tovariš Benčič svojo vlogo doslednega revolucionarja nadaljeval tudi v Italiji.

Zaradi večje jasnosti moram začeti z 11. junijem 1939. Tega dne se je končala moja robija v Sremski Mitrovici, ki je trajala natanko 6 let. Po navadi je bilo ob takih priložnostih veselo. Toda mene so obsodili poleg robije še na izgon v Italijo, kjer me je čakalo še eno leto ječe. Da je bilo slovo še manj veselo, je poskrbel študent Lovrenčević, ki je prav tedaj naredil samomor. Med poslovnim govorom Otokarja Keršovanija, s katerim sva se zelo dobro razumela in s katerim sva urejala naš jetniški list »Udarnik«, se je Lovrenčević neopazno odstranil. Ko se je naša skromna slovesnost končala, smo ga začeli klicati in iskati. Naposled je šel neki tovariš pogledat na stranišče in ga je tam našel viseti. Ni končal tako, kot bi moral kot komunist končati, bil je pač vseskozi bolehen, vseeno pa čutim spoštovanje do njegove smrti. Še globlje čustvo me veže na Otokarja Keršovanija, ki mi je bil boljši od brata. Skoraj bi rekel, da sem tedaj kar čutil, da se ne bova nikoli več videla. Ko sem mnogo let pozneje izvedel, kako so ga ustaši zaklali, nisem mogel zadržati solz, in ni me sram priznati, da v meni še zdaj nekaj joče, kadar se spomnim nani.

Otokarju Keršovaniju in drugim tovarišem sem slovesno obljubil, da bom to, kar sem se naučil v Sremski Mitrovici prenašal na druge tovariše in da se bom tudi v Italiji dosledno bojeval za komunistične ideale. To sem, upam, tudi storil.

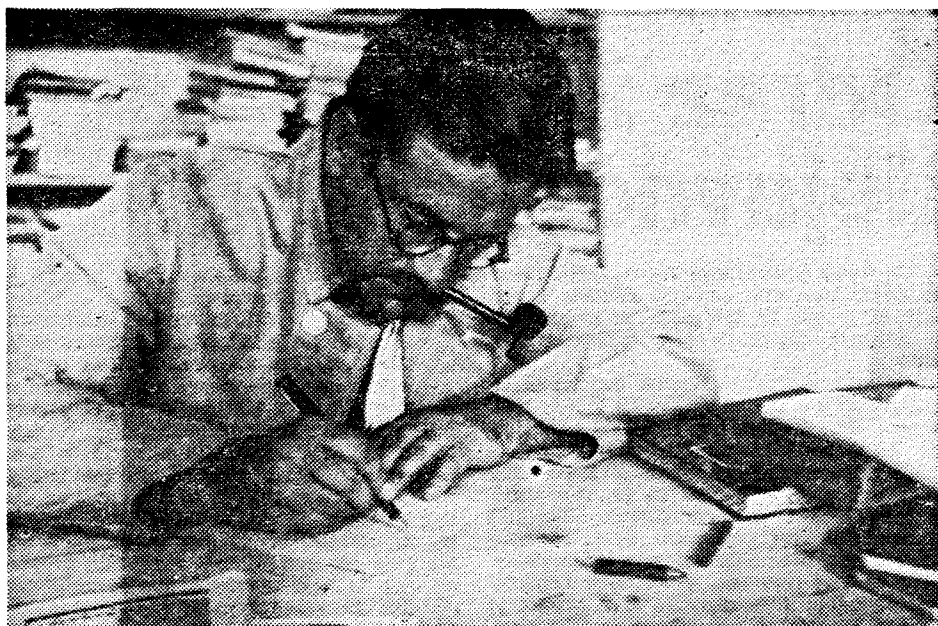
Pred kaznilnico sta me čakala dva policaja. Povedla sta me na železniško postajo, kjer smo počakali vlak proti Ljubljani. V vagonu sta mi zvezala roke in me z verigo priklenila k sedežu. Eden izmed njiju, narednik, mi je dal vedeti, da imata revolverje nabite in da imata nalog streljati, če bom poizkušal pobegniti. O tem nisem dvomil.

Na policiji v Ljubljani so mi rekli, da me morajo izgnati v Italijo in ko-

misar me je vprašal, če mi morda to ni všeč. Odvrnil sem mu, da je to vprašanje sicer nesmiselno in da ne zasluži odgovora. Pripomnil pa sem, da je sramota, da me izročajo italijanskim fašistom, ki niso samo smrtni sovražniki tiste socialistične in demokratične Jugoslavije, za katero se jaz zavzemam, ampak tudi njihove kraljeve Jugoslavije, ki ji Mussolini skupaj s Hitlerjem namerava zaviti vrat. Na te moje besede nisem dobil odgovora, toda potem, ko so me vodili iz urada proti železniški postaji, me je na hodniku neki mlad policaj objel in me poljubil na čelo, ne da bi izrekel eno samo besedo. Gotovo je bil pošten človek, ki je prav razumel pomen mojih besed.

Tudi na vlaku, ki je peljal proti Italiji, so mi policaji zvezali roke in mi svetovali, naj ne poizkušam pobegniti. Tako sem se peljal nad Vrhniko, ki jo je Cankar tako lepo opisal, in mimo Logatca, kjer sem videl tisti gozd, v katerem so me bili pred šestimi leti prijeli zandarji. Čez železniško postajo Planina sem naposled prispel na Rakek. Tam so me pospremili na obmejni komisariat. Sprejel me je komisar in me spraševal, če se bojim iti v Italijo. Rekel sem, da se ne bojim, četudi vem, kaj me čaka. Bil sem v pritlični sobi, od koder se je lepo videlo Javornike z obširnimi gozdovi. Zunaj je bilo toplo poletje. Nenadoma je komisar skupaj s tajnico zapustil urad in me pustil samega pri odprtem oknu. Lahko bi bil pobegnil, pa sem se bal, da je to samo ukana. Mislil sem, da me morda zunaj čakajo z orožjem, ker me želijo ustreliti na begu. Sklenil sem čakati, da me izženejo v Italijo. To se je tudi zgodilo. Komisar mi je rekel, da mu je zaradi tega zelo žal, ker je tudi on proti fašizmu, čeprav ni komunist. Še v roko mi je segel. Potem so me spet spravili na vlak in mi uklenili roke v verige.

Malo za tem sem bil že v Postojni na fašističnem obmejnem komisariatu.

Otokar Keršovani-Čiro je v kaznilnici Sremska Mitrovica vodil »komunistično univerzo« Otokar je bil rojen 23. februarja 1902 v Trstu, po poklicu pa je bil novinar. Prvič je bil obsojen 14. februarja 1930 na 10 let robije, 30. marca 1941 pa je bil znova zaprt, nato pa ga je hrvaška policija izročila ustašem, ki so ga umorili 9. junija 1941 med prvimi žrtvami.

Tam so me jugoslovanski policaji izročili komandantu fašistične obmejne milice. Ko je fašist prebral dokumente o mojem izgonu, me je nenadoma vprašal, kako se pišem. Odgovoril sem mu, da sem Andrej Benčič, on pa mi je odgovoril, da Benčiča ni več, ker so me prekrstili v Bensi; zdaj bi rad vedel, je dejal, če ta priimek sprejemem. Rekel sem mu, da nimam ne osebnega ne narodnostnega razloga sramovati se svojega pravega priimka, zato tega novega priimka ne priznavam. Potem me je še vprašal, če sem bil že kdaj v zaporu. »Ne, nikdar,« sem odgovoril in moj odgovor je za Italijo veljal, ker dotlej tam res še nisem bil zaprt. Fašist se je razjezil in mi rekel, da me bodo že še naučili pameti.

Čez nekaj ur so me peljali proti Trstu v vagonu z blindiranimi celicami, kakor da bi bil razbojnik ali divja zver. Tudi v tržaškem Coroneu so hoteli vedeti, če sem Benčič ali Bensi. Odvrnil sem, da se čutim samo Benčič. V resnici so se vsi moji vojaški dokumenti glasili na Benčič, medtem ko so bili civilni do povojne dobe Bensi, ko so postali spet Benčič, za kar sem se bil sam odločno zavzel.

V Trstu sem odsedel eno leto ječe. Ta ječa ni posebno zanimiva in ni bila nič podobna Sremski Mitrovici. Ko se je končala, so me odpeljali v Bolongno, v spremstvu enega samega policaja. Prišel sem v vojašnico Minghetti, kjer je bilo poveljstvo tretjega topniškega regimenta. Tu sem naposled po sedmih letih zaporniškega življenja prišel v normalno človeško okolje, čeprav v vojaški uniformi. Prav kmalu sem spoznal, kaj je v bistvu italijanski fašizem in kako ljudje o njem sodijo.

Bilo je leta 1940 in nad Evropo so viseli temni oblaki vojne. In tedaj se začela moje aktivno politično in organizacijsko delovanje s tovariši iz Komunistične partije Italije, ki je prešlo v pravo odporniško gibanje. Tu sem začel uresničevati obljubo, ki sem jo v Mitrovici dal Otokarju Keršovaniju in jugoslovanskim komunistom, začel pa sem tudi uporabljati znanje in izkušnje, ki sem si jih pridobil med političnimi študijami v kaznilnici Sremska Mitrovica, pa tudi izkušnje, ki sem jih odnesel z Notranjskega procesa.

V vojašnici so me klicali Benčič in mnogi so mislili, da sem Jugoslovian. Dopovedal sem jim, da sem primorski Slovenec, ker v Julijski Benečiji živi blizu pol milijona Slovencev ali morda še celo nekaj več. Mnogi tega niso vedeli, ker so jih fašisti s svojim govorjenjem in propagando učili drugače. Ugotovil sem tudi, da sočustvujejo z mano in me imajo radi ne samo vojaki in podčastniki, ampak celo nekateri častniki. Občutek sem imel, da je fašizem na znotraj gnil, da nima osnove pri delovnih ljudeh in da njegova osnova pri malomeščanskih slojih vse bolj slabi. V resnici se je proces defašizacije razvijal progresivno. Pri tem je zanimivo, zakaj in kako so se posamezne ljudske plasti opredeljevale proti fašizmu. Delavci so postali protifašisti, ker so se prepričali, da fašizem ni njihov režim, ampak režim velikega kapitala in agrarcev. Ti zadnji so s pomočjo fašizma še bolj obogateli, medtem ko so delavci postali še revnejši kot prej, poleg tega pa so bili brez strokovnih organizacij, saj niso imeli niti ene same organizacije, ki bi ščitila in branila njihove koristi. Edini politični organizaciji, ki sta se borili za delavske koristi, sta bili KPI in SPI, ki pa sta obe bili v globoki ilegali. Čeprav se je njuna dejavnost vendarle čutila kar se zlasti velja za KPI, ki ni z delom nikoli pre-

nehala. Do izraza so prišli tudi drugi razlogi za protifašizem. Tako zunanja politika in njena suženjska podrejenost Hitlerju ni imela opore pri italijanskem javnem mnenju, kjer je bilo še živo izročilo iz bojev proti nemškemu oziroma avstrijskemu imperializmu. Med intelektualci pa se je vse bolj širilo razočaranje nad fašizmom, ki ni bilo nikakršna revolucija, zakaj v Italiji se ni pod fašizmom na socialnem področju in v produkcijskih odnosih nič spremenilo, ampak je bil fašizem preventivna kontrarevolucija italijanske visoke buržoazije, finančnega kapitala, agrarcev in vseh reakcionarnih krogov, ki so se resnične revolucije v Italiji zelo in upravičeno bali. Komunistom se ni bilo treba posebno truditi, da to dokazemo.

Imeli smo ugodna tla za našo propagando in za naše organizacijsko delo, kar smo s pridom tudi izrabljali. Partijske celice in partijske skupine smo ustanavljali že v sami italijanski armadi. Spominjam se tovarišev Bergonconija, Trentinija, Michelinija, Bianhija in drugih, ki so bili zelo dejavni in bojevit, čeprav takrat o komunizmu še niso mnogo vedeli. Poleg organizacijskega dela smo razvijali intenzivno propagando in izobraževali nove partijske kadre.

Kmalu zatem je Hitler napadel Jugoslavijo, potem pa še Sovjetsko zvezo, Mussolini pa se mu je pridružil. Tako je tudi Italija šla v vojno, ki je italijansko ljudstvo ni maralo in je ni čutilo kot svojo vojno. Italijanski vojaki se niso hoteli bojevati, ker ciljev te vojne niso odobraval, saj je bila protiljud-

Andrej Benčič kot italijanski vojak leta 1940 v Bologni, kjer se je začelo njegovo uspešno delo proti fašističnemu režimu.

ska. V tem času smo se še bolj povezali, razširili in utrdili našo politično mrežo. Dobro se spominjam tovariša Magnanija, ki je govoril, da se moramo komunisti pripraviti na oborožen partizanski boj proti fašizmu in hitlerizmu in da moramo biti pripravljeni žrtvovati tudi življenje v tem boju. Magnanija so kasneje ubili fašisti. (Konec prihodnjic)

fotografija z vprašajem

Danes objavljamo fotografijo dvanajstih partizanov, od katerih imajo orožje samo nekateri. Po tem in po oblekah sklepamo, da pripadajo neki zaledni enoti: partizanski bolnišnici, tiskarni, delavnici ali kurirski postaji in da je bila posneta v zimi 1943/1944 neke na Rogu ali Goteškiem Snežniku, morda pa tudi na Notranjskem ali Primorskem. Kajpak to so samo ugibanja, pravi odgovor seveda lahko doženemo le z vašo pomočjo, dragi bralci. Sporočite nam torej, kateri enoti pripadajo in kje je bila fotografija posneta, imena, priimke in partizanska imena tovarišev, ki jih boste prepoznali, in kdo je fotografiral!

»Otroci moji, kako sem vas vesela...«

(v spomin Križevi mami z Brige)

Na dan 22. aprila 1895 leta je v Bajtah nad Čabrom prvič zajokala, vdihnila vase gorski zrak. Rastla je na gorski planoti, sredi velikih gozdov, tu preživela otroštvo, delala na njivah v dolinah, grabila seno na seno, poslušala meketanje koz, ovac, mukanje krav. Iz gozda je slišala rezke udarce sekir, hreščanje žag in padanje dreves, ki jih je podiral njen fant — Rudolf Križ, eden izmed cekarjev iz Čabra, od izvira Čabranke.

Vzela sta se, garala, varčevala, si že leta 1927 na Gornji Brigi s svojimi prihranki kupila grunt, ustvarila dom, kupila prve kravice. Kmalu zatem sta jih v gmajni že pasla sinova Tone in Jure, pozneje oba partizana.

Vojna! Kapitulacija! Kočevarji pričakujejo Nemce. Slovenci se boje Nemcev in Italijancev.

Križeva mama — partizanska mati
10. 7. 1971 V spomin od partizana Vladota

janov, boje se tujega meča, tudi ona se boji. Sovraži okupatorje, čeprav se ji v stari domovini ni godilo dobro. Vedela je, da tuji bajoneti prinašajo gorje. Slutila je nekaj nevarnega, pošastnega...

Obiskal jo je Rudi Cvar, eden izmed prvih organizatorjev OF in borcev v tem kraju, pa Viktor Makorel — Zmago, ki je bil učitelj v Borovcu pa Ante Novak, Jože Klanjšček — Vasja, komisar Janez Masel — Lado, pozneje še Jože Kopitar, Milan Škerlavaj — Pe-

trač in kdo ve koliko drugih znanih ter neznanih voditeljev in borcev.

Nesteto borcev je v štiriletni vojni prestopilo njen prag, se pri njej odpočilo, najedlo, naspalo, bili so deležni njene skrbne materinske ljubezni in postrežbe. Koliko lačnih partizanov se je nasitilo v njeni hiši — le kje je toliko vzela, pridelala na skopi zemlji? Vedno je imela vsega, krompirja, fižola in kislega zelja, krompirjevece z ocvirki, mleka. Redila je do sedem krav, par volov, precej drobnice... Kdaj si je sploh našla čas za počitek?

Sin Jure je odšel 12. aprila 1942 leta v partizane, v Šerčerjevo četo, ki je s komandirjem Stjenko in Antejem Novakom prišla v drugi polovici marca na Kočevsko. Križeva mama, njen mož Rudolf, ki je bil terec, sin Tone, so delali še doma — na terenu za partizane.

Strahotni dogodki, ki so se pripetili na Preži za prvo obletnico OF, na dan 27. aprila 1942 leta, so jo strašno prizadeli. Italijani so s sekirami pobili 16 kmetov, delavcev, aktivistov OF, med njimi 3 partizane. Ni mogla verjeti, da je to mogoče, da kaj takega lahko napravi človek. To niso ljudje, to so zverine... Še bolj je potem delala za partizane, hodila na sestanke, se borila z motiko, po njivah, da so partizani imeli kaj jesti. Motika je bila njena puška. Vedela je, da se fantje brez hrane ne morejo bojevati.

Italijanska ofenziva na Stražnico, ki je trajala ves teden in dosegla vrhunec z dogodki na Preži, jo je plašila, bila je v skrbeh, vendar si tega ni hotela priznati. Nekateri so se zatem nekaj časa bali partizana pod streho, bali so se mu dati jesti, da ne bi kdo zato zvedel. Križeva mama ni bila taka. »Otroci moji, pridite, vstopite, utrujeni ste, lačni, nate, jejte...« je govorila. Ni nas nazivala s tovariši, njene besede so bile še lepše, toplejše: »Otroci moji...«. Da, bila nam je prava partizanska mati.

V veliki italijanski ofenzivi, na dan 7. avgusta 1942 leta, pridejo Italijani, aretirajo njenega moža in ga še isti dan ubijejo z njegovimi sotovariši vred v Borovcu. S sinom Tonetom zapusti dom in pobegne v goro, na Borič (915). S seboj žene čredo živine, čez nekaj dni ji ujamejo sina Toneta, odženejo ga v zapor in internacijo, ostane sama, po ofenzivi se vrne na kmetijo, sama je, obdela vso zemljo, obdrži živino, pomaga z vsem, kar ima, partizanom. Večkrat jo med drugimi obišče partizan Očka s sinom Petrom, Zmagom, Cvarom. Nekoč mu reče: »Očka, odženi v gozd par volov. Pojejte jih, da jih ne bo snedel sovražnik.« Par volov, to ni šala. Očka odžene enega vola, ko ga partizani pojedo, pride po drugega. Taka je bila naša partizanska Križeva mama z Brige.

V juliju preteklega leta sem jo obiskal

zadnjič s Petračem, Vidom, dr. Jordanom in Francem Prevelom-Jokijem, bivšim komandantom partizanske tiskarne na Goteniškem Snežniku. Stali smo pred vrati njene hiše. Še ko je bila v veži, sem jo slišal. Njen glas je bil krepak, jasen, odločen. »Kdo pa je?« je zaklicala, prestopila hišni prag, obmolnila in se kot senca spustila po stopnicah: »Aha, tega pa poznam, to je Petrač...«, tega pa več ne poznam, aha, Joki je... pa Vid, Vlado...«

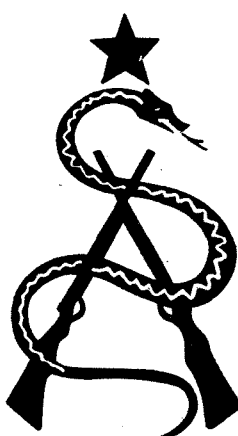
»Otroci moji, kako sem vas vesela, rada vas vidim...«

Posedli smo se pred njeno hišo, obujali spomine. V njenih očeh je bilo še veliko življenja. Lado je vzel papir in svinčnik in jo narisal.

Slutila je jesen in zimo. Sneg je prekril v gozdu zelen mah, veje jelk, smrek... Se ptički so se začeli zbirati blizu hiše. Mraz ji je oblival telo, čutila ga je pri kosteh. Naglo je zbolela in 16. januarja umrla v Ljubljani. Dne 18. januarja smo se od nje za vedno poslovili na pokopališču v Kočevju...

TONE OZBOLT

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

NOB

dr. Stanko Černelč

Rojen 2. novembra 1905 v Artičah pri Brežicah. Promoviral je v Zagrebu leta 1930. Po stažu v Ljubljani in volonterstvu v Brežicah je tu postal zdravnik socialnega zavarovanja in opravljal zasebno prakso. Po okupaciji 1941 se je nemški deportaciji izognil tako, da je pobegnil prek meje v takratno Ljubljansko pokrajino — v Kostanjevico. 11. maja 1942 so ga Italijani zaprli 23. maja pa partizani osvobodili iz ječe. Postal je partizanski zdravnik v Gorjanskem bataljonu in partizanski bolnišnici v Prisrski pri Novem selu v Zumberku. Po nenadnem napadu na to bolnišnico so ga 13. septembra leta 1942 ujeli ustaši. Ponoči so ga zasiljevali in mučili, drugo jutro, 14. septembra 1942, pa ubili in truplo iznakazili.

Bil sem v posebni skupini

Pred komisijo pride zaprt mrliški voz, ves črno pološčen. Pripeljal je truplo nekega esesovskega stotnika. Velim, naj ga kar oblečenega polože na secirno mizo.

Komisija pride točno ob napovedani uri. Stavljena je iz višjih oficirjev v bleščečih uniformah: esesovski polkovnik-zdravnik, državni tožilec, dva komisarja z gestapa in sodnijski pisar. Čez nekaj minut pride še dr. Mengele. Vsem navzočim ponudim stole. Začne se kratek posvet. Gestapovska komisarja poročata, v kakšnih okoliščinah je umrl esesovski stotnik. Rana od strelnega orožja daje misliti, da je bil žrtev uboja ali atentata. Možnost samomora je izključena, o čemer priča revolver, ki ga ima mrtvi častnik še vedno v toku za pasom.

Gre torej za uboj? Ga je ubil kdo izmed častnikov ali kdo izmed njegovih podrejenih, ki bi ga lahko upravičeno sovražili? Bolj je verjetno, da gre za atentat; kaj takega se pogosto zgodi v poljskem mestu Gliwice in njegovi okolici, kjer je precej partizanov.

Avtopsija naj ugotovi, ali je bil ustreljen od spredaj ali od zadaj. Kakšen je kaliber orožja, ki ga je umorilo? Iz kakšne razdalje je streljal ubijalec, oziroma atentator?

Trenutno v Gliwicu ni sodnega zdravnika. To je razlog, da so pripeljali truplo na avtopsijo v krematorij taborišča Auschwitz, od koder so Gliwice oddaljene samo kakšnih štirideset kilometrov. Tu je torej najbližji kraj, kjer se lahko opravi avtopsija.

47

Razpravi komisije sem prisostvoval iz spoštljive razdalje, kot opazovalec. Z običajno jetniško potrpežljivostjo sem čakal na navodila dr. Mengeleja.

Še na kraj pameti mi ni nikoli prišlo, da bi mi dovolili — meni, židovskemu internirancu — »onesnažiti«¹ truplo esesovskega častnika, kaj šele, da bi ga raztelesil. Saj so mi celo prej, kot sem bil še doma kot »svoboden«² državljani, rasni zakoni prepovedovali zdraviti kristjane oziroma — natančneje povedano — arijce!

Zato sem bil nemalo začuden, ko se je dr. Mengele ozrl name in mi velel, naj opravim avtopsijo. Najprej je treba truplo sleči, kar ni lahek posel. Sezujeta ga lahko le dva človeka. Zato prosim, da mi dovolijo poklicati koga na pomoč. Komisija se živahno pogovarja in tjavdan opazuje, kako slačimo mrljca.

Sprva me pri seciranju navdaja občutek manjvrednosti, moram se boriti proti njemu... Skoraj mehanično opravim drugo za drugo vse predpisane operacije.

Napoči trenutek, ko je treba pregledati rani, ki ju je naredila krogla. Vse tovrstne poškodbe sestojijo iz dveh ran, če je šel izstreljek skozi telo: iz vhodne in izhodne. V večini primerov ju sodni zdravnik zlahka razloči, ker je vhodna rana manjša od izhodne. V danem primeru pa sta rani popolnoma enaki; ena je nad levo prsno bradavico, druga pa na gornjem robu lopatice.

Stvar postane zamotana in zato tudi zanimiva. Kakšen bi mogel biti vzrok enakosti obeh ran? Gre za očitno nasprotje z običajnimi primeri, toda vzrok gotovo obstaja. Dr. Mengele izrazi domnevo,

¹ Namig na rasno diskriminacijo na Madžarskem od 1. 1938 do 1945 (op. prev.)

48

da truplo ni bilo prestreljeno z eno samo kroglo temveč z dvema, oziroma tako, da je bila ena izstreljena od spredaj, druga od zadaj. To bi se bilo lahko zgodilo, če bi bil častnik padel na obraz in potem dobil drugo kroglo ležeč na tleh. V tem primeru seveda krogli nista izstopili, zato sta rani enaki. Domneva dr. Mengeleja je verjetna, vendar je treba stvar preiskati. Najprej moram proučiti pot izstrelka. Tako ugotovim: izstreljek, ki je vstopil v telo pod levo prsno bradavico, je prebil srce, osmuknil levi rob hrbtenice in nadaljeval pot v kotu petintridesetih stopinj do gornjega roba lopatice, ki ji je odrgal košček in nato šinil iz telesa. S tem je zadeva pojasnjena. Častnik je bil ubit z enim samim strelom, po vsej verjetnosti od spredaj — strelna rana skozi truplo gre namreč v kotu petintridesetih stopinj od spodaj navzgor ter od spredaj navzad. Rani sta enaki, ker je izstreljek na svoji poti osmuknil hrbtenico in odrgal del lopatice — ob teh dveh ovirah se je »utrudil«³ in zato naredil manjšo izhodno rano, kot bi jo bil sicer

Nihče ne ubija od zgoraj navzdol in v kotu petintridesetih stopinj. V ta namen bi moral dvigniti roko nad glavo, kar pa bi bilo sila težavno. Niti partizan ne bi tega tvegala, sicer pa kaj takega ni treba, ker lahko strelja vodoravno. Torej je povsem jasno, da častnik ni bil ustreljen od zadaj, temveč od spredaj. Tisti, ki je streljal, je dvignil pištolo kvišku in jo približal častnikovemu telesu; pri tem mu je neka ovira preprečila, da bi bil dvignil orožje višje. To pa je že stvar preiskave, ki bo sledila. Vidim, da je komisija zadovoljna z mojo razlago. Še več: možje izjavijo, da bodo odslej poslali sem vsako truplo, če bo potrebna avtopsija. Menijo, da so našli zelo primerno rešitev.

Tako sem po tej avtopsiji postal tudi sodni zdravnik za okrožje Gliwice.

Prispevki za šolo v Cerknem

Zveza za telesno kulturo Slovenije 1.000 din; Občinska konferenca — komite ZKS, Gornja Radgona 1.000; Gramex Ljubljana — namesto venca na grob pok. dr. Mar. ana Dermastja 1.000; Občinska konferenca ZKS, Krško 250 din; Osnovna šola Muta 220 din; Jeram Janez, sv. Idrja 100 din; Gatej Ivan, Idrja 100 din; Čaharija Lea, Koper, namesto rož na grob Jožice Semrl-Ogrič 100 din; ZRVS, Kamnik 300 din; ZSS, občinski svet Celje 500 din; Združenje borcev NOV, Hrastnik 400 din; Simoniti Rado, Ljubljana — namesto noveletnih čestitk 100 din; Dr. Joža Vilfan, Ljubljana — v počastitev spomina Borisa Krdeljca 100 din; Sindikalna podružnica OS Prežihov Voranc Ljubljana — namesto venca na grob mame uslužbenke 250 din; Centralni komite ZKS, Ljubljana 2.000 din; Surovina, Maribor — DS PE, Ljubljana 500 din; Zveza borcev, Zaga 500 din; Dujmovič Vladimir, Izola (nagrada od ZZZ NOV Izola) 200 din; ZZZ NOV občinski odbor Kamnik — namesto noveletnih čestitk 200 din; Republiški štab Ljubljana — namesto noveletnih čestitk 2.000 din; Sindikalna podružnica UIS Ljubljana Bizjak Franc Ljubljana (nagrada) 300 din; Sindikalna podružnica Feralit Zalec 110 din; Solški center za blagovni promet Nova Gorica 1.000 din; LESNINA, Ljubljana 450 din; Prebivalci vasi Voklo-Voglje pri Kranju 282 din; Sind. podružn. osn. šola III Murska Sobota 200 din; ALPLES — železniki 2.000 din; LJK Ljubljana 5.000 din; Osnovna šola Pinko Tomažič — Koper 1.760 din; Društvo upokojencev Velenje 200 din; Skupščina občine Sentjur L. i Celu 125 din; Sind. podružnica Slavnica — Koper 219 din; Stibilj Vanda, Sampionka Renče 183,90 din; Skupščina občine Sevnica 125 din; Člani KO ZZZ NOV Sebelje 39 din; MO Gimnazija Skofja Loka 440 din; Amon Marjetka, Skupšč. Ilirska Bistrica 90 din; Pavletič Irena, Ljubljana namesto cvetja na grob sestric pok. Davorin Bevk 300 din; Občinski odbor ZZZ NOV Koper, namesto venca na grob pok. Nim. Gregorič 200 din; Občinski komite ZKS Brežice 500 din; Sind. podružnica Centromerur, Ljubljana 250 din; Sindikat delavcev ind. in rud. — RO za Slovenijo 1.000 din; Vilhar Srečko, Koper 500 din; Obč. konferenca ZM Slov., Ljubljana-Beligrad namesto noveletnih čestitk 300 din; Ljubljanske mlekarne 1.000 din; KO ZZZ NOV

Bukovo — prispevek namesto venca na grob Gruden Petru 100 din; Obč. konf. ZMS Skofja Loka 150 din; Copi Franc, Koper 225 din; Primorski tisk 200 din; Občinska gasilska zveza Idrja 500 din; Scuola elementare Italiana, Piran 145 din; Vanda Škodnik, Ljubljana, namesto venca na grob prijatelju pok. Milošu Benčini 200 din; STEKLO, export-import, Ljubljana 3.000 din. Od provizije prodaje srečk: Tušar Franc Cerkno 22,20 din; Miklavčič Jože, Cerkno 17,40 din; Kosmač Viktor, Cerkno 45 din; KO ZZZ NOV, Lokavec 130 din; Creina, Kranj 2.500 din; Gantar Vida, Ljubljana, namesto cvetja na grob pok. prof. Branka Poliča 100 din; Geološki zavod Ljubljana 2.500 din; Družina Cepirlo, Postojna 150 din; Avtomotodruštvo Bled 200 din; INDE Koper 2.500 din; Osnovna šola Dol pri Ljubljani 200 din; ZRVS Ljubljana — Krim-Rudnik 440 din; Gorenjski tisk, Kranj (za oglaš. loterije) 825 din; Dobitek od loterije so darovali: Sedej Jože, brivski salon Cerkno 450 din; Jeričič Jože, Cerkno 100 din; Obč. Marko in Obč. Ciril, Cerkno 100 din; Hrvatini Lado, Il. Bistrica 100 din; Bonboniera, Ljubljana, Mestni trg 2.000 din.

Odbor za izgradnjo šole — spomenika NOB v Cerknem se toplo zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tek. račun št. 5202-652-66 Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

Kupujte razglednice bolnice »Franja« v poslovalnici Zavoda »BOREC« Ljubljana, Titova c. 17 in denarne bone po 10, 50 in 100 din.

Pomagajte graditi spomenik NOB — osnovno šolo v Cerknem.

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova-Likozarjeva-
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, propekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Osvobodilna vojna v Jugoslaviji
Na življenje in smrt
Desant na Drvar
Vojna na Balkanu
Kri na kamnu
Zgodovina gestapa
Roparski zaklad

in še druge knjige iz bogatega repertoarja knjig založbe BOREC prejme vsak novi naročnik na TV-15, ki se naroči nanj vsaj za 12 mesecev.

izreži

Priimek in ime:

Naslov:

Pošta:

Podpis:

(Naročnino bom poravnal/a po prejemu položnice — naročnino bom sam nakazal)

Poleg tega ima možnost biti izžreban za eno izmed štirih ročnih ur, ki bodo vsak mesec podeljene med stare in nove naročnike lista. Člani Zveze združenj borcev in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije! TV-15 je vaše glasilo. Pomagajte ga razširjati; naj pride v vsako partizansko družino, naj ga prebira vsakdo, ki mu naša polpretekla zgodovina ni tuja!

»TV-15«

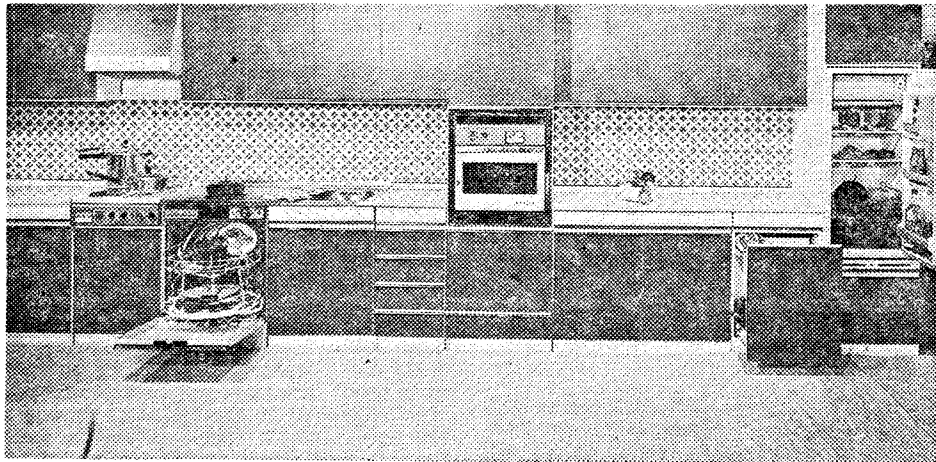
p.p. 598.

61001 Ljubljana

brest

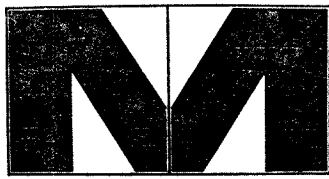
791 080

SALON POHIŠTVA CERKNICA

vega 60

brest cerknica

Veletrgovina, export-import
LJUBLJANA

s svojimi 465 prodajalnami
po vsej Sloveniji
se priporoča za vaš obisk

49

Nekega dne zjutraj sem dobil telefonski poziv, naj grem takoj h grmadi, da bom odondod spravil v krematorij št. 1 zdravila in očala, ki so se tam nabrala in ki so jih že sortirali.

Grmada je oddaljena petsto do šeststo metrov od krematorija št. 3. Skrita je za brezovim gozdičkom pri Birkenauu, na jasi, ki jo obdajajo smreke; to je že zunaj naelektrene bodeče žice koncentracijskega taborišča, med prvim in drugim nadzorstvenim pasom. Do tam ne seže svoboda mojega gibanja. V pisarni prosim za pismeno dovolilnico. Kmalu zatem dobim »prepustnico za tri osebe«. Z menoj gresta namreč dva tovariša, ki naj bi mi pomagala nositi tovor. Odpravimo se v smer, kjer se vali proti nebu ta umazani dim, z vseh kotičkov KZ ga lahko opazujejo. Strašili jih je že takrat, ko so izstopili iz vagonov in se postavili v vrsto ter čakali na selekcijo. Vsako uro ga lahko vidiš, podnevi in ponoči. Podnevi zastira ta dim nebo nad Birkenauom kakor gost oblak. Ponoči pa obseva okolico s prečudnim, peklenskim sijem.

Pot nas vodi mimo krematorijev. Esesovskemu stražarju pokažemo prepustnico, nato gremo skozi prehod med bodečo žico in pridemo na odprto pot. Okolica — livada s svežo travo — je na prvi pogled spokojna. Moje oči pa kmalu uzro kakšnih sto metrov oddaljene stražarje drugega nadzorstvenega pasu, ki stojé ali sedé v travi poleg mitraljezov v družbi dresiranih psov.

Cez jaso pridemo v smrekov gozdiček. Spet se znajdemo pred zaporo in pred vrati iz bodeče žice. Na njih je velik napis, podoben tistim na vratih krematorijev: »Vhod strogo prepovedan vsem nezaposlenim, tudi esesovcem.« Nas, pripadnike Sonderkommande, pa vseeno pustijo noter, še prepustnic ne pogledajo. Tu opravljajo službo krematorijski esesovci, tu dela tudi šestdeset mož Son

50

derkomanda iz krematorija št. 2. Trenutno je na delu dnevna izmena. Njeno delo traja od sedmih zjutraj do sedmih zvečer; tedaj jo nadomesti nočna izmena, sestojéča prav tako iz šestdesetih mož, le da so iz krematorija št. 4.

Skozi vrata pridemo na prostor, ki spominja na dvorišče; na njem stoji dolgo, razmajano poslopje s slamnato streho. Njegova okenca so pokrita z deskami, sicer pa je podobno kmečki domačiji. Poprej je bila tu prav gotovo kmetija, najmanj sto petdeset let. O tem priča začrnela slamnata streha, pa tudi številne plasti ometa, ki jih je opaziti pri okrušenih delih sten. Tretji rajh je namreč razlastil lastnike kmetij vasi Brzezinki (Birkenau), da je tod lahko zgradil KZ. Tako so podrli vse hiše razen le-te, prebivalstvo pa so izselili.

Kaj je bilo pravzaprav v tej hiši? Je rabila za prebivanje? V tem primeru so jo stene delile v več prostorov; ali pa je bil v njej en sam velik prostor brez sten, ki je rabil za kaščo ali kaj podobnega? Na vprašanja, ki si jih zastavljam, ne najdem odgovora. Trenutno rabi poslopje za slačilnico — v njem se slačijo tisti, ki jih potem vržejo na grmado. Pred smrtjo pustijo tu bomo obleko in obutev ter očala.

Sam pošiljajo »viške« z židovske rampe — tiste, ki je zanje v štirih krematorijih premalo prostora. Čaka jih najgrozovitejša smrt. Tu ni vodnih pip, kjer bi si po dolgih dneh potovanja utešili žejo. Tu ni lažnih napisov za blažitev njihovih slutenj, ni zaplinjevalnice, ki bi jo imeli za razkuževalnico. Tu je samo velika kmečka hiša, s slamo krita, ki je bila nekoč rumeno pobarvana. Njena okna zastirajo žaganice. Onstran hiše pa se dvigajo v nebo ogromni stebri dima, iz katerih veje duh po pečenem mesu in gorečih laseh.

Na dvorišču se gnete množica kakšnih pet tisoč ljudi, ki so vsi iz sebe od groze. Okrog njih je

51

sklenjena veriga esesovcev s psi na konopcih. Po tristo do štiristo hkrati jih gonijo v slačilnico. Z batinami jih prisilijo, da se slečejo in gredo potem nagi skozi nasprotna vrata ter tako dajo prostor naslednjim.

Ko pridejo ven, se skoraj ne utegnejo razgledati, kajti že jih pripadniki posebne skupine odpeljejo po vijugasti, kakšnih petdeset metrov dolgi poti, ki je obakraj zastražena z esesovci. Tako pridejo do grmade, ki jo do tod zakrivajo drevesa.

To ni grmada v običajnem smislu, temveč jama, dolga petdeset, široka šest in globoka tri metre. V njej gori na stotine trupel. Na robu jame in tam, kjer se steka k njej pot, stojijo esesovci — na vsakih pet metrov eden — in čakajo na svoje žrtve.

V rokah imajo revolverje kalibra 6 mm. Skonca poti stojita dva pripadnika posebne skupine in peljeta vsakega nesrečnika kakšnih petnajst do dvajset metrov tik pred esesovca, ki čaka s pištolo. Kriki groze zaglušijo strele, slišati je le praske-tajoče puke. Takoj nato pahnejo žrtev v ogenj, čeprav je še živa. Petdeset metrov dalje je druga »grmada«, kjer se odigravajo prav taki prizori. Rabljem poveljuje Oberscharführer Molle.

Kot zdravnik in kot očividec izjavljam, da je bil ta človek najbolj nizkoten, najbolj obseden in najbolj hladnokrven morilec v Tretjem rajhu. Celo v dr. Mengeleju se je kdaj pa kdaj zbudil kanček človeškega čustva. Če je pri selekcijah na rampi videl zdravo žensko, ki je hotela po vsi sili za svojo materjo v kolono na levi, je surovo zagodrnjal in ji velel, naj gre na desno. Celo prvi ubijalec v krematoriju št. 1 Oberscharführer Mussfeld je še enkrat ustrelil v žrtev, ki je ni ubil s prvim strelom. Oberscharführer Molle pa ni izgubljal časa s takimi rečmi.

Spominski pohod na Stol – zelo uspešno

dobro je, če veste

Nad 550 mladih in starih, od desetletnih pa do nad šestdesetletnih udeležencev sedmega zimskega spominskega pohoda na Stol se ni ustrašilo slabega vremena — snega in viharja; med njimi so bili prvoborci, kurirji, taborniki, lovci, vojaki, visokogorski alpski smučarji, »himalajci«, gorski reševalci, alpinisti — moški in ženske ne le iz bližnjih krajev, marveč tudi iz Maribora, Kopra, Velenja, Raven, Nove Gorice, Celja, Ljubljane ... S tem pohodom smo počastili tridesetletnico velike bitke, ki je bila na Stolu 20. februarja 1942; tedaj se je 40 prvoborcev jeseniške Cankarjeve čete spopadlo kar z nad 2000 Nemci in domačimi izdajalci.

Zimski spominski pohod na Stol postaja čedalje bolj množična manifestacija. Prireditelji so lahko zadovoljni, da so pritegnili toliko udeležencev na pohod, ki je vsekakor precej težaven pozimi, zlasti še ob slabem vremenu. Letos je bilo pred dnevom napovedanega pohoda zelo neugodno vreme. Vendar 18. februarja, ko je spodaj lilo kot iz skaf, po gorah pa so se vlačili težki oblaki in so vihrale snežne zastave, ni nihče niti pomislil, da bi pohod odpovedali. Člani alpinističnega odseka na Jesenicah pa so imeli nalogo, da utrejo varno gaz od Valvasorjevega doma do Prešernove koče na Malem Stolu. Niso se ustrašili nevarnosti in naporov. Skozi meglo med dežjem in ledenim snežnim metežem so tako rekoč tipali Miro, Borut in Marjan pod Uroševim vodstvom. Utirali so gaz, da so potem za njimi sledili vsi drugi številni udeleženci pohoda, ne med zadnjimi tudi Ivanka Kozar, udeleženka znamenite bitke na Stolu. Kmalu so do zadnjega kotička napolnili Prešernovo kočjo na Malem Stolu (2193 m). Zunaj je besnel pravi vihar in sneg se je vrtinčil v silovitem metežu. Med udeleženci pa je vladalo praznično razpoloženje. Prisluhnili smo Ivankinim spominom ... Medtem so iz doline skoraj vso

To ni slaba fotografija, kajti na Stolu je bilo 20. februarja res megleno in deževno vreme. Foto: Garbajs

noč prihajali drug za drugim nadaljnji pogumni ter neugnani udeleženci.

V Valvasorjevem domu in bližnji stražarnici je bilo živahno kot v panju. Prihajali so posamezniki in skupine posameznih planinskih društev, lovskih družin, vojakov ... Vsi tisti, ki so prespali v tokrat mnogo pretesni Prešernovi koči, so se morali umakniti drugim še prihajajočim udeležencem. Pri sestopu smo srečevali čuvaje naših meja, tabornike, lovce, alpske smučarje, med njimi tudi predsednika PZS, predsednike šte-

vilnih bližnjih in oddaljenih planinskih društev ter mnoge druge. Tako je bil letošnji pohod v pravem pomenu besede množična prireditev. Šestega pohoda lani se je ob lepem vremenu odeležilo nad 500 ljudi, letos pa smo to, že rekordno udeležbo še presegli med viharjem, v zelo slabem vremenu.

Namen je bil dosežen, uspeh je izreden! Na svidenje prihodnje leto 18. februarja na Stolu, ko bomo hkrati proslavili tudi 80-letnico organiziranega planinstva!

U. Z.

Oče petih partizanov in treh partizank

Veliko je že napisanega o ljudeh, ki so sodelovali v NOB, mnogi pa niso bili niti še nikjer omenjeni, čeprav bi zaslužili vsaj to. Eden med njimi je Anton Henigman iz Rakitnice v ribniški občini. Januarja je izpolnil že 98 let življenja, ki je bilo v pravem pomenu besede delovni dan — delavca, proletarca na vasi.

Rodil se je 21. januarja 1874 v Rakitnici, po domače pri Koških. V šolo je hodil v Dolenjo vas. Učitelj Ozimek je učil vse učence hkrati, ne da bi se delili na razrede. Ko je bilo Antonu šele trinajst let, so ga dali učiti za lončarja, a vsa leta, ko bi se naj učil, je moral opravljati vsa druga dela. Sedemnajstleten je dobil delo pri graditvi železnice Ljubljana—Kočevje. Leta 1899 je odšel za službo v Ameriko, a se je že leta 1902 vrnil v domovino; v ameriškem rudniku ga je doletela nesreča. Ostala mu je posledica: gluhi je na levo uho. Leta 1903 sta si z ženo zgradila hišo v Rakitnici, nakar je spet odrinil v Ameriko. Vrnil se je leta 1908, a je kmalu spet odšel — že tretjič čez morje. Vrnil se je leta 1913. Med svetovno vojno ga niso vpoklicali k vojakom, ker za vojaško službo ni bil sposoben. Bil je cestar na cesti Dolenja vas—Jendol.

Žena Ivana je rodila kar štirinajst otrok. Oče in mati sta imela hude skrbi, da sta preživljala tako številno družino. Najstarejša hči Marija je odšla leta 1920 v Ameriko, druga, Ivana, se je omožila, dva otroka sta umrla, vsi drugi pa so ostali doma in se preživljali z delom na cestah in po gozdovih. Dekleti Angela in Julka sta delali nekaj časa v kočevski tekstilni tovarni, sin Tone pa je odšel leta 1938 za kruhom v Nemčijo.

Brž ko je bila ustanovljena OF, se je v njene vrste uvrstila vsa Henigmanova dru-

žina. Bratje Henigman so delali pod vodstvom najstarejšega, Janeza (ilegalno ime: Meden). Henigmanova hiša je postala trdna postojanka OF in prvih partizanskih enot v spodnjem delu Ribniške doline.

Značilno je, da je odšla k partizanom prva Henigmanova hčerka Francka, ki ji je bilo tedaj komaj 16 let. To je bilo aprila 1942. Naslednji mesec sta odšla za njo Janez (Meden) in najmlajši sin Lojze. Preživeli so roško ofenzivo in ostali v vrstah borcev. Po italijanski kapitulaciji so odšli k partizanom še France, Angela, Jože, Julia in Stane. Tako je bilo pri partizanih pet fantov in tri dekleta iz Henigmanove družine. Henigmanova Pavla pa je delala za osvobodilni boj pri starejši sestri na Kočevskem. Tako sta doma ostala le oče in mati. Sin Jože je padel januarja 1944 v Jendolu. Drugi Henigmanovi otroci so dočakali svobodo. Po vojni pa je umrla hčerka Julka zaradi posledice, ki ji jih je zapustilo trpljenje v NOV.

Težko bi bilo opisati, kaj vse sta pretrpela oče in mati zaradi okupatorjev in domačih izdajalcev. Beli so ju hoteli ujeti tako, da so prihajali ponoči trkat na okna, češ da prosijo za partizane obleko in hrano, a ju niso mogli ukaniti. S partizani in z otroki sta bila domenjena, da so klicali s posebnimi znaki. Vendar so beli in Italijani Henigmanova jeseni 1942 zaprli v Kočevju. Očeta so spustili čez mesec dni, mater pa še nekaj časa pridržali. Spomladi 1944 so domobranci Henigmanovo mamo doma v hiši obstrelili, očeta pa hudo pretepli s puškinimi kopti. Potem so ga pahili iz hiše in mu še zlomili nogo. Mati se je odšla zdraviti, oče pa je z zlomljeno nogo ostal sam doma. Od tedaj je pohabljen.

Partizani, ki smo bili tedaj v gozdovih

Anton Henigman leta 1958

Velike gore, smo Henigmanova večkrat obiskali. Svetovali smo jima, naj bi se umaknila z nami. Odgovarjala pa sta, da bosta umrla doma, če bosta že morala umreti, češ da potrebujemo hrano in vse drugo; delala bosta, da nam bosta lahko kaj pomagala.

V letih 1944/45 so bili Nemci in domobranci v Ribnici dobro utrjeni. Razlezi so se po vsej dolini in se znašli nad partizanskimi družinami. Ob gozdnih parobkih so postavljali zasede, da bi nas, partizane, zalotili, ko smo prihajali v dolino. Nešteto krat smo jih prelisčili. Medtem ko so tičali po zasedah, smo po dolini trosili letake in Slovenski poročevalec prav do bunkerjev v Ribnici.

Poleti 1944 so domobranci odgnali Henigmanova v Ribnico in pobrali vse, kar je bilo še v hiši. Čez nekaj časa so ju odpeljali v kočevske zapore, od tam pa v Ljubljano. Jeseni 1944 so ju z drugimi starejšimi zaporniki odpeljali na Rakek in jih odpustili z napotilom: »Zdaj pa pojdite k hostarjem!« Čemu so to storili, Henigmanova nista vedela. Napotila sta se proti domu in se ustavila pri dobrih ljudeh v Babnem polju za deset dni. Potem sta pot nadaljevala in prispela na Travo pri Čabru. Zvedela sta, da so jima dom popolnoma oropali.

Ko si je oče malo opomogel, je začel spet delati po gozdovih Glažute. Delal je do leta 1956, ko mu je bilo 82 let. Leta 1960 mu je umrla žena. Zdaj živi pri družini sina Toneta. Tudi drugi otroci imajo vsi družino. Zelo je vesel, ko ga obiskujejo. Še zmeraj je zelo bister. Rad bere TV-15 in drugo časopisje. Prejema pokojnino kot upokojen delavec in pravi, da Slovenci nismo imeli še nikoli tako lepega življenja.

Ob rojstnem dnevu smo mu voščili, naj bi čil praznoval stoletnico in doživel še mnogo prijetnih let v krogu svojih ljubljenih svojcev.

PETER ŠOBAR

Henigmanova družina leta 1964. Stojijo od leve na desno sinovi: Janez, Tone, France, Stane in Lojze. Sedijo hčere: Angela, Ivana, Marija, Pavla in Francka.

ŠE ZMERAJ OBOLEVAJO ZA GOBAVOSTJO, kakor da ni bilo nobenega napredka po srednjem veku. Svetovna zdravstvena organizacija je ugotovila, da je dandanes na svetu kar enajst milijonov gobavcev. V zadnjih petih letih je 57 držav prišlo svetovni zdravstveni organizaciji 5000 novih primerov obolenj za gobavostjo. Toda še mnogo bolj nevarne so druge »starinske« bolezn, ki so v starih časih veljale za »šibo božjo«, zlasti črne koze, kolera in kuga. V zadnjih štirih letih so ugotovili v 30 državah 130.000 obolenj za črnimi kozami. Zdaj je v 23 deželah teh bolnikov 31.000. Vsak izmed njih pa pomeni največjo nevarnost, da bo zasejal bolezenske klice in povzročil epidemijo, če ni dovolj skrbno osamljen ali če se primerno ne zdravi. Seveda pa je predvsem sam v smrtni nevarnosti, saj je umrljivost za to boleznijo še zmeraj zelo velika. Niti kuga, ki je bila v starih časih najstrašnejša bolezen in je nekajkrat skoraj iztrebila evropsko prebivalstvo, še ni zatrla. Obolenja za kugo pa vendar vsaj več ne naraščajo, čeprav jih ni nič manj kakor v zadnjem desetletju. Kuga še zmeraj straši ne le v Indiji, osrednji Aziji, na Javi in Južni Afriki, marveč tudi na pragu Evrope — v Maroku. V zadnjih letih pa je najbolj nevarna kolera, ki ne le ogroža tudi evropske dežele, saj ni bilo mogoče preprečiti, da bi tu in tam na naši celini kdo ne obolel za to izredno nalezljivo boleznijo, ki je sicer dandanes ozdravljiva, a terja veliko žrtev. Lani je po svetu obolelo za kolero 137.000 ljudi in jih 20.000 umrlo.

IZZAREVANJE MED MAGNETNIMI »NEVIHTAMI« NA SONCU JE ZELO NEVARNO za nekatere bolnike s srčnimi in živčnimi boleznimi, kakor so dognali sovjetski raziskovalci. Ko izbruhnemo na soncu tako imenovani magnetni viharji, ki je njihov vpliv že dolgo znan kot motnje pri širjenju radijskih valov, sonce vpliva tudi na delovanje srca pri ljudeh in živalih, kar občutijo mnogi občutljivejši ljudje in zlasti bolniki med vremenskimi spremembami. Učenjaki so ugotovili, da zdravi ljudje prenesejo brez posledic »magnetne viharje«, medtem ko se bolnikom zdravje za delj časa poslabša.

DIVJE ŽIVALI ALI KRZNARSTVO — KDO NAJ IZUMRE? Nekatere vrste divjih živali so že tako redke, da jih kmalu ne bo dovolj niti za živalske vrtove. Iztrebili so jih predvsem lovci zaradi dragocene kožuho-vine. V zadnjih letih pa čedalje bolj narašča skoraj po vsem svetu odpor proti prostemu lovu na redke živali, ki doslej še niso bile tako zakonsko zaščitene, kot je pri nas n. pr. rjavi medved. V novi svetovni zimski modni diktatorji niso mogli več uvrstiti kdo ve kaj pristne ga krzna. Mednarodna zveza krznarjev, ki ima podružnice v 23 državah, je letos sklenila prepovedovati izdelavo krznarskih izdelkov iz kožu-hovine redkih živalskih vrst; med temi živalmi so zlasti ogroženi: tiger, leopard in vidra.

SIVAJO Z NADZVOČNIMI (NE-SLISNIMI) VALOVI. Zvočni valovi z mnogo večjim številom nihajev na sekundo (z visoko frekvenco) so neslišni za ljudi, verjetno pa precej vplivajo, včasih celo nevarno, na živo tkivo, saj ponekod v tovarnah ali laboratorijih ljudje obolevajo domnevno zaradi energije teh valov. Moč nadzvočnih valov je mogoče uspešno uporabljati v nekaterih industrijskih strokah. Nedavno so začeli z neslišnim zvokom šivati, variti tkanine, ki jih uporabljajo v oblačilni stroki. Stroji za takšno šivanje so lažji in priročneji od navadnih šivalnih strojev.

JEZIKOVNI POUK PO TELEVI-ZIJI SO UVEDLI V AVSTRALIJI ZA TUJE DELAVCE. Avstralija še zmeraj skoraj neomejeno sprejema priseljence, med katerimi je tudi precej delavcev iz naše države. V Avstraliji pa se delavec težko »znajde« in ne dobi tudi tako zlahka dela, če ne zna vsaj malo angleško. Avstralske oblasti so povrh tega spoznale, da je mnogo lažje tudi obdržati priseljence, ki se naučijo jezika in se »udomačijo«. Zato si prizadevajo, da bi imeli priseljenci kar največ priložnosti naučiti se hitro in brez stroškov angleščine.

Vitezov brat Jože

Ko sem ga obiskal na stanovanju v Dolenjem Logatcu, kamor se je priselil leta 1961, sva se začela pogovarjati o raznih rečeh, kot je pač v navadi, če se po daljšem času srečajo nekdanji borci. Spominjala sva se srečanj med vojno in po njej in ugotavljala, kako je skoraj vedno od enega do drugega preteklo po več let.

Potem je začel pripovedovati. Iz njega so vrele zanimivosti kot studenec iz pod skale. Prav imeniten spomin ima za ljudi, kraje in dogodke, zlasti za vojno razdobje.

Pokazal mi je star koledar za leto 1941. V njem so očetovi zapiski. Tako piše za 6. julij, da je tega dne odšel v svet sin Jože, naslednjega dne pa da je odšel Franc v Ljubljano. Jože, to je Jože Ravbar, s katerim govorim, Franc pa Franc Ravbar—Vitez, narodni heroj, padel 14. januarja 1943 nad Srednjo vasjo v Poljanski dolini kot organizator Varnostno-obveščevalne službe. Ta je res odšel iz Črnuče, kjer je živel družina pred vojno, v Ljubljano, seveda po partijski nalogi. Jože pa je dan prej odšel v Rašiško četo. Malo jih je, ki so tako zgodaj postali partizani, malo, ki so ostali živi. Jože Ravbar je eden izmed njih. Potem, ko se je Rašiška četa zaradi sovražnikovega pritiska umaknila čez Savo in v italijansko zasedbeno območje, je Jože ostal do spomladi 1942 v Ljubljani, kjer je deloval kot pripadnik Varnostno-obveščevalne službe. Nato ga srečamo v Dolomitih, na Notranjskem in nazadnje v Beli krajini, kjer je bil mladinski aktivist. Po vojni je bil do leta 1953 oficir v milici, nato nekaj časa direktor podjetja Slikar v Mariboru (pred vojno se je izučil za soboslikarja). Pozneje ga je življenje sukal po raznih krajih. Nekaj časa je bil direktor Kovinske industrije Ig, zatem je končal srednjo gozdarsko šolo v Šiški, bil v gozdarski službi v Domžalah, nato gozdarski inšpektor v Logatcu, vmes nekaj časa načelnik oddelka za civilno zaščito in narodno obrambo pri občinski skupščini, pa spet gozdarski inšpektor. Leta 1964 so ga upokojili — ko je bil na višku delovne zmogljivosti in pri najboljših močeh. Zaradi tega se več ne jezi. Pravi, da je bil takrat pač tak čas, ko so borci skuša-

časih, ko so si nekateri zamišljali, da bodo uredili naše kmetijstvo s pritiskom na kmeta. Pri tem niso preveč izbirali sredstev. Ravbar pa je bil z ljudmi rad dober, saj so ga kot komunisto vedno vzgajali v ljubezni do delovnega človeka. Zato je pogosto zamišljal, ko je šlo za očitno krivico, ter pomagal človeku po svojih močeh.

Zdaj so ti časi za nami in Ravbarju je družba priznala, kar mu gre. Dali so mu čin rezervnega majorja in več odlikovanj za povojno delo, saj je bil precej dolgo predsednik občinskega odbora Zveze rezervnih vojaških starešin, da o drugih funkcijah niti ne govorimo. Človek, ki je revolucija pomenila zanj celo življenje, pa ne more mirovati, če ima le malo možnosti za delo. Tako sva tudi z Ravbarjem prišla v pogovoru do tega, kaj zdaj počne.

Vrsto let je zbiral podatke in pisal obširno delo z delovnim naslovom »Ljubljansko Posavje v boju za zmago in svobodo«. Gre za prikaz delavskega gibanja in ljudske revolucije v sedanji občini Ljubljana—Bežigrad. V tej občini so tudi Črnuče, ki so dale že leta 1941 toliko borcev, pa Ježica, ki je pomenila prav tako že pred vojno »rdečo trdnjavo«, med vojno pa je dala številne borce. Do zdaj je zbral kakih 1.200 tipkanih strani gradiva, ki naj bi ga izdali v knjigi kot nekakšno občinsko kroniko.

Življenjepis revolucionarja, kakršen je Ravbar, pa je že sam po sebi zanimivo čtivo. Zato je napisal svoje spomine z naslovom »Sinovi in hčere revolucije« ter ga izročil zavodu Borec. Kot že naslov sam pove, govori bolj malo o sebi, veliko več o tovariših in tovarišicah, ki so v veliki večini med vojno žrtvovali svoja življenja za zmago revolucije. Med temi je tudi Jožetov brat, narodni heroj, o katerem vemo dejansko zelo malo, saj je bil skromen človek, ki je vedno bolj mislil na svoje delo kot nase.

Zlasti zanimivo pa je delo, ki se ga je Jože Ravbar šele lotil. Delovni naslov je »Moja srečanja«. Napisal je šele nekaj desetlin strani. V njem opisuje, kako se je kot otrok delavskih staršev prvič srečal s kmečkim življenjem, saj so bile takrat, ko je bil še otrok, Črnuče še skoraj popolnoma kmečka vas. Med vsakdanjimi srečanji s kmeti se je Ravbar seznanil z njihovim življenjem in težavami. Kasneje, ko so se ponekod pojavile teorije o kmetu kot sovražniku revolucije in socializma, je Ravbar vedno čutil z delovnim kmetom in mu skušal pomagati. Tako je prišlo do mnogih njegovih že omenjenih težav v povojnem razdobju. Tudi te namerava opisati vse do sedanjih časov. Mimogrede naj omenimo, da je tudi sam dve leti po upokojitvi kmetoval na posestvu ženininih staršev in tako na lastni koži poskusil kmečko življenje. V zvezi s tem mi je pripovedoval, kako je izračunal, da je stal kilogram krompirja 110 dinarjev, prodajal pa ga je po 70 dinarjev, če računa delo in vse dajatve.

Razen tega se Ravbar ukvarja z dopisovanjem v razne časopise in revije. Kazal mi je zajeto mapo, polno kopij raznih poročil, člankov, pojasnil in ugovorov. Človek s takšnim spominom k opis kakega dogodka vedno lahko doda nekaj svojega. Posebno če čuti, da je opis nepopoln, površen ali celo neresničen. Marsikdaj opisujejo dogodke iz osvobodilne vojne in revolucije ljudje, ki ne poznajo celote, so marsikaj pozabili ali nasedli pripovedovanju drugih. Ti se včasih skušajo kitičiti s tujim perjem. Včasih pa gre tudi za togo presojanje samo na podlagi raznih pisanih poročil. Toda tudi te so pisali ljudje z vsemi slabostmi, ki so tudi včasih skušali svoje napake prikriti. Zdaj so še možnosti, da opise dopolnimo s pričevanji živih ljudi, kmalu teh ne bo več...

Podobno kot o drugih vidnih ljudeh iz naše revolucije bi tudi o Ravbarju lahko pisal veliko več kot te skromne vrstice. Še v zajeten roman je težko spraviti eno samo človeško življenje, kaj šele tako razgibano življenjsko pot kot jo imajo revolucionarji.

Končam naj s tem, da zapišem skromno Ravbarjevo željo. Rad bi se preselil iz hrupnega bloka kam v mir in tišino, na čist zrak, v hosto, ki jo je vzljubil kot partizan in kasneje kot gozdar.

MP

Tone Bogataj ni mogel zaspati pozno v noč, vznemirjale so ga misli na dogodke prejšnjega dne. Partizani — vodil jih je Vojko — so po spopadu na Nanosu že nekaj časa v Trnovskem gozdu vznemirjali tuje drvarje in oglarje. Zdaj pa so nenadoma, ob belem dnevu, stopili v logarsko hišo, odvzeli forestalom orožje ter jih pogнали v beg. — Sele ko je pri sosedu prenehalo divje bevskanje priklenjenega psa in se je na oknih zarisala sivina prve zore, se je Tone potopil v težke, blodne sanje.

Stal je sredi zelenega polja, med visoko trato in žitom. Valovilo je, do kamor so segle oči. Nabrusil je koso, zamahnil, da je švignila sko-

Črtomir Šinkovec:

Aretacija ob zori

zi rosno travo in omahnila v zajetno redanico. Onstran na ozarrah je zagledal ženo z najmlajšim v naročju. Trenutek zatem se je zeleno polje spremenilo v izsušeno, rjavo prerijo. Onstran nje je buhnil požar in se bližal z vso silovitostjo. Mimo so švigile kače in zveri, ki so z begom, blazno vznemirjene, iskale rešitve. (Ali ni pred leti nekaj podobnega doživel v Etiopiji?) Požar je prihajal bliže in bliže. V njem je utonila žena z otrokom. Z vso silovitostjo se je pognal njima na pomoč, a brez moči telebnil na zemljo, ki je žgala kakor žerjavica. S strahovitim naporom se je prevrnil vznak in se zastrmel v sivo, vročino nebo. Nad njimi so zaplesali črni, jekleni jastrebi. — (Ali ni pred leti nekaj podobnega doživel v Etiopiji?) Obsedla ga je taka groza, da se je majajot kot do smrti pijan, postavil na noge. Pred njim se je iz ognja dvignil forestale Enrico Sacco in naperil vanj karabinko. Trenutek, dva, tri... sprožil bo naravnost vanj. Kriknil je z živalskim glasom in se prebudil. Resnice se je zavedel šele, ko je zaslišal ženo. Njen glas je bil ves mehak, božajoč in topel.

Tone jo je prizel k sebi. »Veš, trapile so me strašne sanje.« Ni se mogel otresti zlih slutenj, le počasi se je prebujal iz morečih blodenj v resničnost.

»Marta, da si le ob meni in da so otroci zdravi,« je dejal zaskrbljeno. Bojim se, da so zavohali mojo zvezo s partizani. Enrico ima razpredeno mrežo in neprestano vohlja za menoj. Lisjak je in zdaj se bo maščeval. Toda ne bodo me dobili, hudiči!«

»Nihče ti ne more ničesar dokazati, nikomur nisi storil nič hudega!«

»Če bi me le osumili, da imam prste vmes, ne bi več videl belega dne.«

»Sumnjenje, Tone, še ni dokaz. Umiri se vendar in zaspi!«

V spalnico se je bila medtem že razširila skozi okence medla svetloba meglenega dne. Vse je bilo tiho, otroci so mirno spali in dihal, le na oknu so se vrabci ščebetajoč tepli za drobtinice. Vse je bilo kot slednje dremavo jutro. Tudi kurja družina se je kot vsak dan prebujala s kokedakanjem in kikirikanjem v hlevu v pritličju in frfotaje zletela z gred.

Zdaj so na pesku zunaj zaškrtali težki koraki, preko belega stropa in sten so se pomikale temne sence. »Nekdo prihaja,« je pomislil Tone in skočil s postelje k oknu, a se v istem trenutku odmaknil.

»Hudiči!« je bolj zastokal kakor pa zaklel. Bajta je bila obkoljena, vanjo so bile naperjene puške. Na beg ni bilo misliti. »Hudiči!« je ponovil in stikal za obleko. Medtem so po zaklenjenih vežnih vratih zadoneli udarci puškinih kopit.

Marta je planila iz omotičnega polsna.

»Spet bodo kradli kokoši,« je dejal mož, da ne bi pokazal strahu.

»Hišo bodo zopet preiskali,« je žena pristavila upajoč, da ne bo hujšega, bolj v tolažbo možu kakor sebi.

»Kvestorini so in vojaki.«
»Naj prebrskajo bajto; revščino bodo že našli, pa kup otrok. Druga pa nimamo,« so ji šklepetali zobje od mraza in srha.

»Odpret jim pojdi, čuj, kako razbijajo po vratih.«

Medtem ko je odšla žena, so otroci zlezli iz postelj in se zbrali okoli očeta.

»Kaj nam hočejo?« je vprašal Andrej.

»Nič hudega nam ne bodo stori-li,« je Tone ujškal najmlajšega. Vojaki so medtem napolnili kuhinjo, vdrli v spalnico, iztrgali očeta otrokom ter ga zrinili v kuhinjo.

Pred njim se je razčeperil mršav, izpit človeček z naredniškimi našitki in vprašal:

»Antonio Bogataj?«

Tone je povsili roke in prikimal.

»Ribelle!« je človeček z naredniškimi našitki zapicil vanj mrzle oči in pomignil kvestorinu.

»Vkleni ga!«

»Nekdanjega, po sili vojaka v Etiopiji,« je dejal mirno Tone. Roke so mu od pritiska okovja v hipu odrevenele.

»Tako!« je siknil človeček z naredniškimi našitki. »Molil boš kozje molitvice!«

Zdaj je bilo Tonetu jasno, da od ljudi, ki so ga vklenili, ne more pričakovati dobrega. Na varnem so kakor pajki, z žrtvijo v mreži moštri v trpinčenju. Z očmi je pobóžal ženo in otroke, ki so ob materini v samih srajčkah trepetali od mraza. Ob pogledu nanje ga je prešinil tak obup pomešan s srdom, da bi se iztrgal iz lisic in udaril, čeprav bi ga potem pobili v tej kuhinji prav pred očmi žene in otrok. Prva misel je spodnesla drugo in ga zbudila do srca:

»Kdo bo skrbel za družino?«

Ilustracija: Evgen Sajovic

Ni našel odgovora. Zazrl se je v najstarejšega, v Andreja. Zazdel se mu je velik in močan, kakor da je zrasel čez noč.

»Andrej, ko mene ne bo, pomagaj materi. Pomagaj ji, kolikor moreš!«

»Saj se boš vrnil, še danes! Ni-majo pravice zapirati poštenih ljudi!« Ženino zaupanje v pravico je bilo tako močno, da je v njej otópela bolečina za možem, ki so ga surovo zrinili iz kuhinje v sivo mrzlo jutro.

»Ne skrbite preveč zame,« je kriknil družini, ki je drgetala na hišnem pragu. Potem je utonil med sive uniforme in puške, ki so se drenjale v kotanjastem kolniku in se oddaljevale vedno globlje v me-glo.

V bajti je nastala prazna tišina. Zdelo se je, da je nekdo od družine umrl in so ga pravkar odnesli na poslednjo pot. Otroci pa so še vedno tiho in boječe vpraševali:

»Mati, zakaj so odpeljali očeta?«

Utihičili so, ko so videli, da si mati briše solze v predpasnik.

»Na peč pojdite,« jih je tiho zaprosila.

Nenavadno mirni in ubogljivi so odšli in kot piščeta sedli k peči. V pripečku je sedel ded ves zgre-van in žalosten.

»Zakaj so uklenili očeta?« so se otroci spravili nadenj.

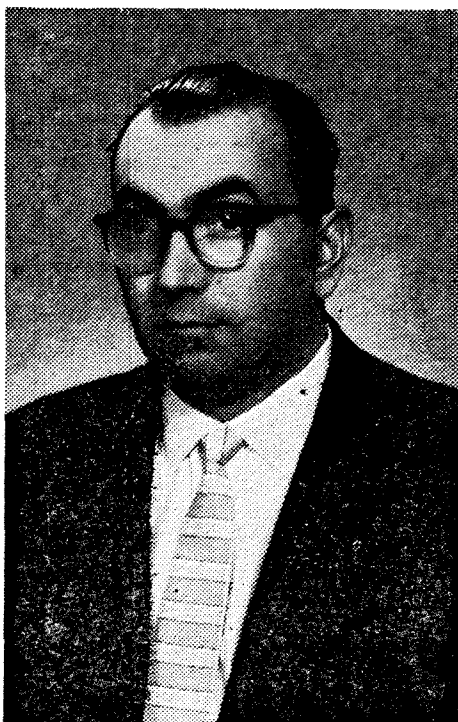
Vprašanje ga je nekoliko zmedlo.

»I, zakaj? Ker ljubi to bajto, te njive in polje in ljudi, ki so naši in so proti tistim, ki so uklenili očeta,« je nizal besede k besedi.

»Kdaj pa se bo vrnil?«

»Vrnil? Morda že danes ali jutri. Gotovo pa tedaj, ko bodo zavriskali tisti, ki danes najbolj trpijo.«

berilo za mlade

Jože Ravbar — Jošt Potokar

li kar na hitro izriniti iz javnega življenja in so zato ljudi silili v pokoj. Zdaj lahko spoznamo, da to ni bilo prav ne za prizadete ne za naš družbeni razvoj. Toda marsikdaj je že prepozno, da bi napake popravili. Te težnje po izrivanju borcev pa so imele svoje vzroke in tudi posledice...

Potem se začneva pogovarjati o tem, zakaj je tolikokrat v življenju menjal službe in kraje službovanja. Njegova pripoved je podobna zgodbam mnogih drugih naših tovarišev. Vsepoposod je prišel s kom navzkriž, začeli so mu metati polena pod noge, iskali so dlako v jajcu in nazadnje našli vzrok, da so ga prisilili k odstopu ali prese-litvi. Tudi pred sodiščem je že bil. Najhuje je bilo v gozdarstvu v tistih

Spomini moje babice

»Zvečer, ko ne morem spati, se često vprašujem, mar ni čudno, da sploh še živim. Moja življenska zgodba je tako polna dogodkov. V njej je mnogo lepih, a še žalostnih. Tu je spomin na nepozabni čas detinstva, čeprav ni bilo tako brezskrbno in razkošno, kakršnega poznate vi. Tekala sem po gmajni in se podila za ovčami, ki so silile prav tja, kamor bi ne smele. Nisem jih še izpolnila štirinajst, ko so začeli moške in fantje iz naše vasi odhajati na fronto. Divjala je prva svetovna vojna. Vrstile so se vesti o padlih in vas je tonila v žalost. Tudi revščina je priti-skala. Bela krajina je prepolna belega kamenja. Rinili smo v zemljo, a le malo pridelali. Ljudje so začeli trumoma odhajati v tujino po kruh, zlasti v Ameriko. Omožila sem se. Otroci so mi lepšali življenje, čeprav je bila borba za obstoj tako številne družine še težja. Čas je tekel naprej. Sleči so morali krilca in obleči hlače, pa tudi te so jim kmalu postale prekratke. Rasli so kot koprive, da jih je bilo veselje pogledati. Že so nosili knjige v platnenih nahrbtnikih in uganjali vragolije v šoli. Tudi doma so pridno pomagali. Zal je prišla druga svetovna vojna in nam skalila razmeroma lepo življenje.«

Babica je umolknila. Tudi jaz sem utihnila. Nisem hotela vznemirjati spomina na dni, ko je bila vsaj malo srečna. Boječe sem pogledala izpod čela v babičine prekrižane roke, ki so togo ležale na črnem predpasniku. Potem sem se z ljubeznijo zazrla v njen obraz. Tisoč skrbi je bilo zarisano na njem. Pokrivalo so ga gube, sledovi prestanega trpljenja.

»Tudi v našem kraju so začeli ljudje organizirano sodelovati v narodno-osvobodilnem gibanju že avgusta 1941. To so bili večinoma fantje, sestajali pa so se po raznih senikih in kovali načrte. Leto kasneje, meseca maja, so

Za hip sem si predočila sliko kolone. Spreddaj živina, potem voz in na njem babica, stari oče, tri tete in dva strica. Zelene uniforme, ki jih je kar mrgolelo, so jim preprečevale pot v prostost. Premalo bridkega sem izkusila v življenju, da bi mogla občutiti, kaj se pravi zapuščati dom tujcu v roke. A vendar mi je bilo hudo, da že dolgo ne tako. Ne bom več razmišljala, sem si ukazala in zopet s pozorno stjo prisluhnila babičinim besedam.

Zvedela sem, da so jih pripeljali v neko vojašnico in zaprli med štiri stene majhnega prostora.

»Se kakšnega dogodka iz prvih zaporniških dni posebno spominjate?«

»Bili smo na Vinici, ko je v sobo stopil nek Italijan. Želel je, da gre moj najmlajši otrok Mirko spat k njemu. Topleje mu bo, je rekel. — Če bomo mi lahko umrli na tej ušivi slami, bo tudi sin umrl z nami! sem ga zavrnila.«

Na Vinici so ostali štirinajst dni. »Preden smo prišli v Novo mesto, smo bili nekaj časa še v črnomeljškem zaporu. Tudi v Ljubljani so nas zadržali nekaj dni. Potem so nas strpali v vlak in odpeljali. Kam in za koliko časa, smo se v strahu vpraševali. Nekateri so celo mislili, da se vozimo boljšemu življenju naproti. Po nekajurni vožnji je vlak zatulil in obstal sredi ravnine. Kmalu smo se znašli v nekakšni staji, ograjeni s tremi metri visoke žice.«

»Je bilo to v Trevisu?« sem vprašala babico.

»Prav imaš. Bila je najhujša avgustovska vročina, ko smo postali številke!«

»Ali so bili v taborišču tudi šolani ljudje?«

»Spominjam se nadvse prijazne učiteljice, ki je pisala dnevnik. Beležila je dan za dnem, kaj je doživela. Tudi nas je silila, da smo ji pripovedovali to in ono. Često je govorila: »Le povejte, kaj počno z nami. Zapis o tem bo živa priča našega trpljenja! Na moški strani pa je bil neki študent, ki je vedno nosil s seboj svinčnik in kos papirja!«

Nenadoma je vstala in odšla v sobo. Vrnila se je z fotografijo v roki in mi jo ponudila. »Vidiš, to je pa on narisal!« Pogledala sem in rekla: »Saj to je naš Mirko in ta starejši mož, ki tako ljubeče gleda, je moj stari oče!« Nenadoma sem postala hudo žalostna. Nikoli ga nisem videla, starega očeta, in ta slika je eden redkih spominov nanj. »Da, prav onadva sta!« mi je odgovorila babica.

»Moške in ženske so ločili — ali ste kdaj videli moža in sina?«

»En dan v tednu smo se lahko sestali in se pogovorili. Seveda nas je varoval stražar. Toda, kaj pomeni pol ure v enem tednu! Zato smo si pomagali s pismi. Mirko je bil posebno spreten prenašalec pošte. Ne samo nam, tudi drugim je nosil pošto. Bil je še majhen in je kaj lahko smuknil izpod žice. Pisma smo seveda dobro skrili. Samo enkrat so ga zalotili in takrat ga je stražar pošteno mahnil s kopitom po glavi. Sicer pa je bilo Mirku prav gotovo najtežje izmed nas. Bil je še otrok. Tam ni bilo trat, da bi lahko na njih delal kozolce ter skakal čez drn in strn. Vsi so ga imeli radi in trudili so se, da bi mu lajšali trpljenje.«

»Ali so vas potem še kam odpeljali?«

kramljanje

Draga Milena!

Tega nisem mogla ohraniti zase. Nekomu moram odpreti svoje srce in odprla ga bom vam, ki nas razumete... Nedolgo tega smo imeli predavanje. Govoril je tovariš Vid Dolenc. Sledil je film o vojni. Že po prvih scenah me je obšla groza in potem mi je bilo vedno bolj hudo. Tudi drugi, moji vrstniki, so čutili isto. Sicer pa, kdo bi lahko šel in kdo bi smel iti mimo teh grozot z zaprtimi očmi in brez besed! Solze so mi prišle v oči in v grlu me je stiskalo. Kričala bi bila, a beseda ni hotela na dan. Stresala me je jeza, na vse tiste, ki brezobzirno ubijajo. O, ko bi bila tako močna, da bi uničila vse orožje! Vsem nam je bilo enako hudo in vsi smo bili enako nemočni... A vendar si tako močno želim, da bi na svetu vladala ljubezen in mir... Domov sem se vračala z Jano Ergočevo, Borisom Krnelom, Marto Slugo, Borisom Simšičem in Vilijem Urbihom. Molčali smo. Nihče ni hotel govoriti o teh

Jože Kajin in sin Mirko (konec leta 1942 v italijanskem taborišču Treviso).

»Nekega dne so nas naložili na tovornjake. Krepko so se zmotili tisti, ki so mislili, da se končno vozimo proti domu. Prišli smo le v drugo, še hujše taborišče, Visco pri Gonarsu. Tu je bilo veliko partizanskih družin. Četudi smo trpele, smo pogosto pele. Pesem nas je združevala in v mislih vračala v rodne kraje. Obveščali so nas tudi o poteku bojev in pogovori o naših hrabrih partizanih so nas pomirjali. Z novicami so nas seznanjali na posebnih, prav za to pripravljenih sestankih. Dve dekleti sta bili zaradi tovrstnega delovanja tudi kaznovani.«

»Ali je prišel v taborišče kdaj kakšen duhovnik?«

»Posebno enega se še danes dobro spominjam. Stal je na odru, da ga je množica videla daleč aokrog, in nas začela tolažiti. Veliko nas je bilo, ki se maše nismo udeležili. Po službi božji je začel deliti podobice. Kar nas je bilo partizanskih mater, smo pogumno zagnale vik in krik: »Nočemo božjih podobice, kruha nam dajte in svobodo vrnite! smo kričale.«

»Kdaj ste se vrnili domov?«

»Aprila 1943 so nas nabasali na vlak in odpeljali v Ljubljano, kjer so nas na železniški postaji čakale predstavnice Rdečega križa. Dobile smo prave obložene kruhke in še pijače povrh. Moje veselje je kalila misel na moža in sina, ki sta ostala v zaporu. Spustili so ju šele po kapitulaciji Italije.«

Doma jih je čakalo pogorišče... »Vojne pa še ni bilo konec. Nastanili smo se pri tujih ljudeh in nič koliko očitkov smo morali požreti. Samo da se vrneta mož in sin, sem se tolažila. Pa se je vse drugače zasukalo. Tvojemu staremu atu so belogardistične puške v Ljubljani prestregle pot domov, sin pa je po vrnitvi takoj odšel v gozdove...«

Zopet je babici zastala beseda. »Še so pokale puške, še mnogo neprespanih noči je bilo pred nami in še sem občutila tesnobo ječe!« je čez čas dodala. »Pa napiši, da najlepše pozdravljam vse tovarišice, s katerimi sem preživela toliko hudega!«

Saj se še spominjate Marije Kajinove, mar ne?

NATALIJA KAJIN

grozotah. Le počasi smo se umirili in beseda je stekla. Na vse je film naredil močan vtis. Sploh si nismo mogli predstavljati, da se kaj takega dandanes dogaja na svetu. In prav tako je bilo pri nas med vojno... Da, tudi zato sem vam morala napisati to pisemce!

Hvala za objavo prispevka. V prihodnje se bom potrudila in vam napisala kaj več.

Prejmite lep pozdrav!

ILONKA ČELHAR
Prestranek 18
66258 Prestranek

Draga Ilonka!
Želje so nama enake in hvala za zaupanje, ki si mi ga izkazala. Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Prispevek, ki ga danes pošiljam, sem vam obljubila že dolgo tega. Nikar me ne dolžite, da sem pozabila na mladinsko stran. Veste, pogovarjati se o vojni z nekom, ki ga je prizadela, ni nič kaj lahka stvar. Pošiljam vam tudi sliko dedka in strica, ki jo je v italijanskem tabo-

rišču Trevisu narisal neznani študent. Upam, da bo dobrodošla in da jo boste po želji babice vrnili. »To mi je dragocen spomin in ne želela bi ga izgubiti!« mi je rekla. K novi obliki mladinske strani bi pripomnila samo to, da bi bila bolj srečna, če bi bila rubrika »kramljanje« ob strani. Često se mi zdi, da nevede preberem prej vaš odgovor, kot pa pismo dopisovalke oziroma dopisovalca. Saj ne boste hudi zaradi pripombe, dobra tovarišica Milena!

Iz srca vas pozdravlja!

NATAŠA KAJIN
Podklanec 15
68344 Vinica pri Črnomlju

Draga Nataša!
Pogrešala sem te in tudi Alenka mi je nekaj potožila o tvojem molku... O predlogu bom razmislila, čeprav se mi dozdeva, da za to ne gre kriviti samo nove likovne ureditve. Ob koncu še vprašanje: se babica res ne spominja imena in priimka študenta, ki je napravil risbico?

Lepo pozdravljena!

MILENA

TV-15
za
mladino

ustanovili partizansko četo. Sestavljalo jo je osem fantov. Med njimi sta bila tudi dva moja sinova. Še danes se spominjam, kako so se odpravili na pot. Na čelu je plapolala zastava z rdečo peterokrako zvezdo in daleč naokrog je donela pesem »Naglo puške smo zgrabili!«

Novica o ustanovitvi četi je kmalu prišla na ušesa Italijanom. Temni oblaki so se začeli zgrinjati nad našo domačijo, postajali so vedno temnejši in vse bolj pritiskali k tlom. Kdaj bo strela zaklala nebo in udarila v domačijo, je bilo le še vprašanje časa. S trepetom smo hodili počivati, a še z večjim strahom smo vstajali.

Nismo dolgo čakali. Nekdo nam je prišel povedat, da se Italijani bližajo naši hiši. Slutili smo, da nas bodo odpeljali. Najnujnejše stvari smo povezali v čule. Potem smo svežnje skrili. Če bi Italijani ugotovili, da smo bili o njihovem prihodu obveščeni, bi nastale nove sitnosti. Preden so okupatorjevi vojaki planili skozi vrata, so postavili okrog hiše strojnice. Najprej so vklenili očeta in ga odpeljali na dvorišče. Nam so ukazali, da se pripravimo za na pot. Naš odhod se je zavlekel, čeprav smo bili hitro nared. Nasilniki so hoteli odpeljati vso našo družino in tako smo morali čakati še sina Jožeta in hčerko Danico, ki sta bila tačas po opravih. Ko se je Jože vračal iz mlina, je šele deset metrov pred hišo zagledal strojnice. Bilo je prepozno, da bi se pognal v beg. Ravnina mu ni mogla nuditi zavetja, a tudi Italijani so ga že opazili. Manjkala je torej samo še Danica, ki je bila na paši. Živina, kot da je slutila zlo, ni hotela domov. Dva junčka sta se celo izgubila in bila je že trda tema, ko se je Danica vrnila domov. Živino so Italijani odgnali na čelo kolone, na voz zmetali nakradene stvari in šele potem se je ta žalostna kolona odpravila v neznanost. Voz je ropotal, živina je mukala in naša srca so se trgala od žalosti.«

NAD 1000 GOSTILNIČARJEV
IN OBRTHNIKOV BREZ
DOVOLJENJ

V 18 od 106 občin, kolikor jih je v Bosni in Hercegovini, so inšpekcijski organi lani odkrili nad 1000 privatnih gostinskih in obrtnih podjetij, katerih lastniki nimajo dovoljenja za poslovanje. Ker tudi niso prijavili svojih dohodkov za obdavčitev, so občinske proračunske blagajne znatno prikrajšane.

Borba — 22. II. 1972

GRE ZA PRIMERJAVO

Delavec iz Nikšića Blaže Giljen je komunist od rane mladosti, danes voznik kamiona pri polnih močeh. Dela od ranega jutra do noči, zasluži mesečno okoli tisoč dinarjev in s tem preživlja ženo in devet otrok. Hkrati javljajo iz Niša, da ima neki naš človek v banki dvesto milijonov starih dinarjev, ki jih je prihranil z odtiranjem od ust, ker ni hodil na letovanje, v kavarno, kino, si ni kupoval oblek... itd. Njegovega imena ne moremo zapisati, ker je to »zagotovljena tajnost« hrani h vlog, kar povsem razumljivo sodi med stvarne reklamne aude vsake banke na svetu.

Ustrovanja politika — 22. II. 1972

KAKO JE TO MOGOČE?

Na sestanku sekretariata Avto-transportnega šolskega centra v Sarajevu so razpravljali, kako je mogoče, da je Novica Kokotović, ki je bil leta 1969 kot direktor tega centra izključen iz Zveze komunistov in odpuščen zaradi poverb, neposredno po tem ustanovi v občini Center šolo za kvalificirane šoferje pri Združenju šoferjev in avto-mehaničarjev BiH. Postal je tudi direktor te šole. Samo v sedmih mesecih lanskega leta je v tej svoji novi funkciji prejel na račun honorarja, potnih stroškov za organizacijo izrednih izpitov itd. 120.000 novih dinarjev. Izpiti so bili proizakoniti, ker so trajali vsega samo nekaj minut.

Borba — 24. II. 1972

»Slavica« je bil naslov prvega jugoslovanskega povojnega filma, ki se ga starejša in srednja generacija še dobro spominjata. V njem je igrala glavno vlogo tovarišica Irena Kolesar iz Zagreba. Naziv »tovarišica« smo pred njenim imenom zapisali zato, ker je bila med vojno zares partizanka in je prvič stopila na oder med narodnoosvobodilnim bojem.

Rodila se je 1. 1925 kot hči revnega čevljarja v Slavonskem Brodu. Ko ji je bilo devet let, se je s starši preselila v Zagreb. Tu se je kmalu začela seznanjati z naprednimi idejami. Pri petnajstih letih je postala skojevka. Poleti 1. 1943 je odšla v partizane. Postala je borka v 1. bataljonu 13. proletarske brigade. Tu je srečala svojega drugega življenjskega tovariša Slavka Jožića. Kruta usoda ju je kmalu ločila, toda ostal ji je neizbrisno v spominu. O njem pravi: »Slavko ni imel ne očeta ne matere. Padel je kot junak nekje v Bosni. Zdi se mi, da se ga spominjam edino jaz...«

Kljub hudim bojem in neprestani nevarnosti je komandant brigade narodni heroj Milan Zečelj nekoč predlagal, da bi v brigadi ustanovili gledališče. V gledališko skupino so vključili tudi Ireno — »čisto po

naključju«, kot pravi sama. Skupina je rasla in nastopala po vaseh Korduna, Banije, Like itd. ter bila naposled proglašena za gledališče ZAVNOH-a. Prvo vlogo je odigrala v Nušićevem Analfabetu. Tega dogodka se spominja takole: »Predstava je bila v žumberški vasi Pribiću... Ne spominjam se več natanko, kje smo nastopili, zdi se mi, da smo v šoli... V prvih vrstah je sedel celoten štab brigade, za njim pa se je trlo prebivalstvo in borci. Imeli smo težave s kostimi. V zadnjem hipu si je Milan Zečelj sezul škornje in jih ponudil glavnemu igralcu, potem je ves čas predstave sedel s samimi nogavicami na nogah...«

Jeseni leta 1943 so Nemci in ustaši začeli veliko ofenzivo proti partizanom. Ko se je začela, so bili člani partizanskega gledališča v Žumberku. Bili so »motorizirani«: svoje rekvizite so natovorili na mule. »Bilo nam je rečeno, naj se prebijemo, kakor vemo in znamo. Streljalo je od vsepovsod, mi pa smo gonili mule z gledališkimi rekviziti... Nenadoma se je prikazal izza nekega ovinka tank. Ta jeklena pošast nas je tako preplašila, da smo kot bi mignil poskakali v prepad...«

Tistih hudih časov pa se Irena spominja tudi drugače: »Kadar nam je bilo najhuje, smo peli...«

Tako je Irena naredila prve igralske korake med treskanjem granat in drdranjem mitraljezov. Vzljubila je igralski poklic in se mu vsa posvetila.

Na vprašanje, kako je bilo takrat z ljubeznijo, odgovarja: »Kjer so ljudje, tam je tudi ljubezen, ne glede na vso hudino. O tem pa nerada govorim iz preprostega razloga, ker sem od mladih slišala grde pripombe o naši partizanski ljubezni. Nekateri so prepričani, da je šlo predvsem za seks. To pa ni res. Mnogo noči sem prespala skupaj s tovarišem, borcem, pod isto odejo ali vojaškim plaščem. Toda seks nam takrat sploh ni prihajal na misel. To je bila moja najčistejša ljubezen...«

Po končani vojni je Irena nastopala v Zagrebškem narodnem gledališču. Nekega dne je na vratih svojega stanovanja našla listek z napisom: »Javi se Vjeku Africu.« Ta režiser se je pripravljaj na snemanje prvega povojnega filma. Za glavno vlogo je želel videti več deklet. In izbral je Ireno Kolesar. Te vloge se Irena spominja takole: »Nisem se težko odločila zanjo. Ozračje v filmu je bilo prav tako, kakršnega sem se bila navadila med vojno. Imela sem vlogo dekleta, kakršna sem takrat bila zares. Lik Slavice mi je ostal v dragem spominu, ta lik je del moje čiste ljubezni.«

Partizanka Slavica je postala svojevrstna

Slavica-Irena Kolesar danes. V prostem času najraje plete.

legenda. »Res je, še vedno mi tu in tam pravijo Slavica,« pravi Irena.

Irena se je po vojni pridno učila in kmalu tako napredovala, da jo je opazil znani režiser, pokojni Bojan Stupica in ji ponudil angažmā v Jugoslovanskem dramskem gledališču v Beogradu. Tu je najprej igrala v »Romeu in Juliji«. V gledaliških predstavah je odigrala 76 vlog, šestkrat je nastopila v filmu in večkrat na televiziji.

Zdaj živi sama v svojem stanovanju v Beogradu. Od moža se je ločila, otrok nima. Največ pozornosti posveča gledališču in svojim staršem v Zagrebu, ki jih večkrat obiskuje. V prostem času ne slika in ne igra na klavir, temveč plete.

Kljub slavi in doseženim uspehom je ostala skromna partizanka Slavica, ki nosi globoko v srcu spomin na svojo prvo ljubezen, spomin na tovariša, ki je padel kot junak...

(Po Startu)

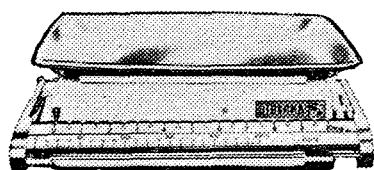

Irena Kolesar kot Ofelija v Hamletu

OBVESTILO

Obveščamo vse tovariše in tovarišice, ki so med vojno delali v Centralni tehniki v Ljubljani in širom po Sloveniji, da bo, kakor doslej že dvakrat, tudi ta prvi torek, t.j. 7. marca 1972, tovariški pomenek, in sicer v restavraciji SLAVICA na Gosposvetski cesti v posebni sobi v I. nadstropju (prek verande) ob 17. ure dalje. Vabljeni!

ODBOR CENTRALNE TEHNIKE
PRI CK KP SLOVENIJE

kuhinjska
tehtnica

LIBELA-CELJE

Dogodki pred 30 leti

JAPONCI SO ZAVZELI SINGAPUR, so poročali časniki. To se je zgodilo 15. februarja 1942. Začetek tega leta je bil za zaveznike neugoden na vseh frontah, zlasti pa na Daljnem vzhodu, kjer so enote japonskih generalov Ozave in Takahašija zavzele najprej otoke Borneo, Sumatra, Celebes, Timor, Novo Gvinejo itd., nato pa so se usmerile proti ključni zavezniški postojanki v tem delu sveta Singapuru. Britanska posadka (70.000 mož) se je znašla kmalu v kleščah, ker so jo začele ogrožati tudi suhozemске japonske enote — v ta namen so naredile 1.100 kilometrov dolg pohod, zvečine skozi džunglo. Britanska posadka se je srdito upirala, naposled pa je morala kloniti — njen komandant general Percival je podpisal vdajo japonskemu generalu Jamašiti. Na sliki vidimo člane britanske posadke, ki se vdaja Japoncem.